

Ingeborg Bjørnstad Baugerud

**«Jeg har kun lyst til å ha det hyggelig med
familien min»**

En vurdering av samvær etter omsorgsovertakelse

Masteroppgave i Sosialfaglig Barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

**OsloMet – storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo Våren 2022**

Veileder: Marianne Rugkåsa, OsloMet

Jeg mener samvær kun skal omhandle om å tilbringe tid sammen med mor. Helst ønsker jeg at samværet kun skal være en god ting hvor man snakker sammen på en vanlig måte. Man bør ikke finne på noe spesielt hele tiden, kanskje spise middag sammen mens man snakker om hva nytt som har skjedd siden siste samvær.

Sitat fra gutt, deltager i studien (2021)

Forord

Etter en lang masterperiode kan jeg med stolthet endelig si meg ferdig. Det har vært en utrolig lærerik prosess hvor jeg har utviklet meg som person og tilegnet meg masse interessant og spennende kunnskap. Selv om det til tider har vært tøft med lange dager, frustrasjon, håpløshet og irritasjon, så har det også vært utrolig gøy. Jeg har til slutt greid å fullføre med god hjelp av støttende mennesker som har hjulpet meg på veien!

Først og fremst må jeg få takke alle barn og foreldre – deltakerne i prosjektet. Jeg er utrolig takknemlig for at dere har satt av tid til å dele viktige erfaringer om samvær. Dere har gitt meg uvurderlig kunnskap om samværsfeltet som jeg vil ta med meg ut i yrkeslivet.

En stor takk til min veileder Marianne Rugkåsa som gjennom denne masterperioden har veiledet meg til alle døgnets tider, støttet meg, motivert meg og generelt vært en positiv inspirasjon slik at jeg har å fullføre denne masteroppgaven. Elisabeth Gording Stang, jeg er veldig glad for at du sammen med de andre prosjektdeltagerne ga meg muligheten til å bli med på forskningsprosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse». Det har vært en veldig morsom og spennende prosess som jeg har trivdes stort med.

Tusen takk til mamma, Gunn Astrid Baugerud, som har vært en viktig samarbeidspartner i forskningsprosjektet samtidig som hun til alle døgnets tider har hjulpet meg med rettskriving, refleksjoner, korrekturlesing, diskusjoner og oppmuntrende ord. Jeg hadde ikke kommet i mål uten deg! I tillegg må jeg takke min søster Ane og pappa som har vært viktige støttespillere og motivatorer, og som har satt av tid til å lese og rette oppgaven. Til slutt må jeg takke venner for oppmuntrende ord, spesielt Lisa, min bestevenn, romkamerat og medstudent. Denne tiden bestående av samtaler, latter og frustrasjon samt sene skoledager og middager hadde ikke vært det samme uten deg!

Ingeborg Bjørnstad Baugerud

16. mai 2022

Abstract

The purpose of this study is to examine the contact between maltreated children (12-18 years) and their parents. The children have been removed in accordance with the Child Welfare Act § 4-12 and are living in out-of-home-care. The study focuses on children and biological parents' views about: (1) frequency of the contact, (2) the experience of the contact, (3) the right to participate. Furthermore, the current study present children and parents' views of reunification with their biological family.

The study is part of a larger research project called "visiting arrangements after a care order" at the Faculty of Social Sciences at Oslo Metropolitan University. The master thesis is a quantitative study that examines a sample of children ($n=17$) and parents ($n=20$) opinions and views about their visiting arrangements. All the data was collected by me and a researcher in the time period from spring 2021 to spring 2022. The data was analyzed in the computer program SPSS, version 27 in the Services for Sensitive Data (TSD).

Analyses revealed that the children have contact with both parents, but that contact with the biological mother is most frequent, and some children do not have contact with their father at all. A majority of the children do not have a regular contact arrangement but can choose how often or how little they want to meet their parents. Most parents have contact with their child 5-8 times a year. A substantial majority of the children think they have enough time spent with their parents, contrary to the parents who think they have too little time spent with their children. The experience of being together is largely a positive experience for both groups, followed by a small number of participations from both groups who found it difficult. In addition, most children, and parents experience that they have not or to a small degree, been involved in the design of their own visitation plan. Finally, most children in the present study want to stay in their current placement and do not want to move back home to biological parents. On the contrary, most parents want their children to move back to their home in the near future.

Keywords: Contact, child maltreatment, trauma, attachment, children, parents, reunification

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om omsorgssviktede barn mellom 12-18 år og foreldres erfaringer med samvær etter omsorgsovertakelse hjemlet i barnevernloven § 4-12. Studien kartlegger barn og biologiske foreldres oppfattelse (1) samværs hyppighet, (2) opplevelsen av samvær og (3) retten til medvirkning. Avslutningsvis redegjøres det for hvilket ønske barn og foreldre har om gjenforening.

Studien er en del av et større forskningsprosjekt kalt «Samvær etter omsorgsovertakelse» ved fakultet for Samfunnsvitenskap ved Storbyuniversitet i Oslo. Masteroppgaven er en kvantitativ studie som undersøker et utvalg av barn ($n=17$) og foreldre ($n=20$) der alle har samvær etter omsorgsovertakelse. Alle dataene ble innhentet av meg og forsker i tidsperioden våren -2021 til høsten -2021. Datamaterialet er analysert i dataprogrammet SPSS, versjon 27 i Tjenester for Sensitive Data (TSD).

Resultatene av analysene viser at barn har samvær med begge foreldrene, men at barna har mest samvær med mor. Det viser også at noen barn ikke har samvær med far i det hele tatt. Den største andelen barn har ingen fast samværsavtale, men kan selv velge hvor ofte de vil møte foreldrene. Når det gjelder foreldrene har den største andelen samvær 5-8 ganger i året. En stor andel av barna mener de har passe mengde samvær med sine foreldre til forskjell fra foreldrene der flertallet mener de har for lite samvær. Samvær er stort sett en positiv opplevelse for både barn og foreldre etterfulgt av en liten andel fra begge grupper som opplever samvær som vanskelig. I tillegg opplever en stor andel av barn og foreldre at de har fått medvirke lite i utformingen av egen samværsplan. Videre ønsker de fleste barna å bli boende der de er og ikke flytte hjem igjen til foreldrene. Dette i motsetning til de fleste foreldrene som ønsker at deres barn skal flytte hjem igjen.

Nøkkelord: Samvær, omsorgssvikt, traumer, tilknytning, barn, foreldre, gjenforening

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Abstract	II
Sammendrag	III
1.0 Innledning	1
1.1 Problemstilling.....	3
1.2 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2.1 Omsorgssvikt.....	4
1.2.2 Omsorgsplassering	5
1.2.3 Samvær	6
1.3 Relevans for barnevernsfeltet.....	9
1.4 Tidligere forskning på samvær	10
1.5 Redegjørelse for betydningen av samvær og kontakt.....	13
1.5.1 Rettsgrunnlaget for samvær etter omsorgsovertakelse.....	14
2.0 Teoretisk utgangspunkt	16
2.1 Det biologiske prinsipp	16
2.2 Hensynet til barnets beste	18
2.2.1 Barns rett til medvirkning	20
2.3 Et utviklingspsykologisk perspektiv	23
2.3.1 Tilknytningsteori og implikasjoner for samvær	24
2.4 Traumer	26
2.4.1 Retraumatisering.....	27
3.0 Metode	29
3.1 Prosjektet.....	29
3.1.1 Min rolle i prosjektet.....	29
3.2 Rekruttering og utvalg av informanter	30

3.2.1	Utfordringer med studien	31
3.3	Deltagere.....	33
3.4	Nettskjemaene	33
3.5	Utformingen av spørsmålene.....	34
3.6	Etiske vurderinger.....	35
4.0	Resultater	37
4.1	Fordelingen av kjønn, alder og plasseringssted	37
4.2	Fordelingen av plasseringslengde	38
4.3	Fordelingen av samværsavtaler	39
4.3.1	Barnas samværsavtaler	39
4.3.2	Fordelingen av forelderens samværsavtale.....	40
4.4	Fordeling av barnas og foreldrenes oppfattelse av samværsomfang	40
4.5	Barn og foreldres opplevelse av siste samvær	41
4.6	Barn og foreldres opplevelse av medvirkning i samværsplanen.....	43
4.7	Barn og foreldres oppfatninger om gjenforening	44
5.0	Diskusjon.....	45
5.1	Barn og foreldres samværsavtaler	46
5.1.1	Barnas samværsavtaler	46
5.1.2	Foreldres samværsavtaler	49
5.2	Deltagerens oppfattelser av egen samværsordning.....	51
5.2.1	Barna og ungdommenes tanker om samværhyppighet	51
5.2.2	Foreldrenes tanker om samværshyppigheten.....	53
5.3	Barn og foreldres opplevelser i etterkant av samvær	55
5.3.1	Barnas opplevelser.....	55
5.3.2	Foreldrenes opplevelse av siste samvær	58
5.4	Samværsplan	61
5.4.1	Barnas opplevelse av medvirkning	61
5.4.2	Foreldres opplevelse av medvirkning	63
5.5	Flytte hjem	64

5.5.1 Barnas tanker om gjenforening	64
5.5.2 Foreldres tanker om gjenforening	66
6.0 Begrensninger	68
7.0 Oppsummering.....	69
8.0 Fremtidig forskningsbehov	70
9.0 Litteraturliste	71
10. Vedlegg.....	89
Vedlegg 1	89
Vedlegg 2	91
Vedlegg 3	92
Vedlegg 4	93
Vedlegg 5	94
Vedlegg 6	99

1.0 Innledning

Samvær etter omsorgsovertakelse har de siste årene vært et mye diskutert tema. Den fornyede aktualiteten har oppstått i kjølvannet av de siste års dommer mot Norge i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Kritikken handler om hvorvidt Norsk barnevern har tilstrekkelig kunnskap om samværsfeltet (Skogstrøm, 2021). Vi har i dag begrenset kjennskap til hvordan samvær fastsettes i praksis, og om det *faktiske* samværsomfanget vurderes ut ifra sentrale momenter som: barnets situasjon, fungering og behov, barnets mening, og hva foreldrene ønsker og tenker. Det er også manglende kunnskap om hvorvidt barneverntjenesten har som praksis å endre samværsomfanget utover de rammene som er satt av fylkesnemnda. Herunder hvorvidt samværshyppigheten i enkelte tilfeller burde økes og i så fall i hvilket omfang, og eventuelle begrensninger og hvordan det begrunnes (Stang & Baugerud, 2018, s. 12). Som følge av mangelen på informasjon knyttet til samvær har barne-, ungdoms- og familiedirektoratet vurdert at det er behov for nye faglige retningslinjer. I den sammenheng har OsloMet blitt tildelt et nytt forskningsoppdrag (2020-2022) som skal undersøke samvær etter omsorgsovertakelse. En del av prosjektet består av å undersøke hvordan samvær gjennomføres i praksis, og hvilke erfaringer barn og foreldre har med sine samværsordninger. Som en del av OsloMet sitt samværsprosjekt har jeg fått muligheten til å skrive min masteroppgave med utgangspunkt i studiene som for tiden er under gjennomføring.

Formålet med samværstudien jeg er en del av er å innhente og supplere prosjektet med kunnskap om hvordan barn og foreldre selv opplever samvær. I den forbindelse er det viktig å kartlegge deltakernes samværsordning og på hvilke områder de selv mener det er behov for endring. Ut fra dette undersøker jeg barn og foreldres oppfattelse av samværsomfang, samt hvordan de erfarer gjennomføring av samvær. Videre kartlegger jeg hvorvidt barn og foreldre opplever at de er tilstrekkelig involvert i beslutningstakingen av egen samværsplan, og hvilket ønske de har om gjenforening. Underveis ser jeg på likheter og forskjeller mellom barn og foreldres oppfattelser, og redegjør for hvilke momenter som er viktig for hver gruppe. Forskningsprosjektet har både en praktisk og teoretisk nytteverdi som vil være med

på å danne grunnlaget for nye retningslinjer for praksisfeltet, og vil forhåpentligvis være et sentralt bidrag til et forskningsfelt preget av noen vesentlige kunnskapshull.

Det økende fokuset på samværstematikken har oppstått i kjølvannet av de 43 norske barnevernssakene som enten er behandlet eller ligger til behandling hos EMD. Per 16. mai 2022 dagen denne oppgaven leveres, er Norge felt i 15 saker, og det er ikke usannsynlig at det kan bli flere domfellelser (NIM, 2022a). Avgjørelsene handler hovedsakelig om samvær etter omsorgsovertakelse og tvangsadopsjon. Norge har blitt kritisert for ikke å vektlegge betydningen av familiebandet i stor nok grad med dertil brudd på retten til familieliv i henhold til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Spesielt mener EMD at norsk barnevern ikke har gjort nok for at barn og biologiske foreldre kan opprettholde tilknytningen etter flytting (Sandberg, 2020, s. 149). EMD har presisert at omsorgsovertakelse skal anses som et midlertidig vedtak, og at samvær skal fastsettes med et overordnet mål om familiegjenforening. Videre har EMD i sin kritikk gjentatt at de mener norsk barnevern har praktisert standardiserte normer i fastsettingen av samvær. Selv om plasseringen var riktig tiltak for å ivareta hensynet til barnets beste, må samvær fastsettes slik at manglende relasjon mellom barnet og foreldrene ikke ødelegger muligheten for tilbakeføring på et senere tidspunkt. I den sammenheng har EMD påpekt at det skal særlige grunner til («exceptional circumstances») til for å ikke vektlegge gjenforeningsmålet (Alvik, 2021, s. 8). Oppsummert er domfellelsene fra EMDs knyttet til et mangelfullt beslutningsgrunnlag uten tilstrekkelig oppdatert kunnskap og kompetanse på feltet (Alvik, 2021; Bufdir, 2021b; NIM, 2021; Sandberg, 2020).

I forlengelsen av kritikken fra EMD er det viktig å påpeke at Norge har et noe ulikt syn på betydningen av barns tilknytning til opphavsfamilien. Dette er rettet mot hva som er til barnets beste. I flere europeiske land står familiebandene sentralt, og det er nærmest en generell oppfatning om at det beste for barn er å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Dette familierettede synet har ikke like sterk posisjon i Norge, og eksperter på feltet mener det her går et skille mellom Norge og EMD sin praksis (Sandberg, 2020, s. 14). Likevel er det en pågående endringsprosess i norsk barnevernpraksis hvor man nå ser at det fastsettes mer

samvær, sammenlignet med tidligere. Gjenforeningsmålet har fått større plass i beslutningene, og færre saker vurderes som langvarige. Imidlertid skal ikke samværsomfanget fastsettes dersom det er en urimelig høy belastning for barnet («undue hardship»). Det vil si at samværsomfanget kan begrenses sterkt eller nektes dersom det er tilfeller hvor foreldrene er særlig uegnet til samvær eller barnet har fått en sterk tilknytning til omsorgsgiverne de er plassert hos (Alvik, 2021, s. 197). Av den grunn må det alltid gjøres en konkret individuell vurdering av hver enkelt sak hvor det samlede samværsomfanget skal vurderes ut ifra hva som er til barnets beste (Sandberg, 2020, s. 122 & 156).

1.1 Problemstilling

Denne masteroppgaven har som formål å undersøke hvordan, og i hvilket omfang samvær etter omsorgsovertakelse hjemlet i Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (barnevernloven – bvl) § 4-12 gjennomføres i praksis, samt hvilke erfaringer barn ($n=17$) og foreldre ($n=20$) har med samvær etter omsorgsovertakelse.

Delmålene med studien er å 1) kartlegge deltakernes samværsordning i lys av dagens samværspraksis, og på hvilke områder den eventuelt bør endres, 2) hvordan de opplever samvær, og hvilke følelser de beskriver å inneha i etterkant av gjennomført kontakt og 3) i hvilken grad barn og foreldre føler seg involvert i beslutningstakingen av deres samværsavtaler. I tillegg vil det kartlegges hvilket ønske begge gruppene har for gjenforening, og om det er noen signifikante forskjeller mellom barn og foreldres oppfatninger av samvær etter omsorgsovertakelse.

På bakgrunn av tidligere forskning på samvær, litteraturgjennomgang, domsavgjørelsene og kritikken fra EMD, har jeg formulert følgende problemstilling:

Samvær etter omsorgsovertakelse. Hvordan kan barn og foreldres erfaringer bidra til å gi mer kunnskap om tilrettelegging av gode samværsordninger?

1.2 Bakgrunn for valg av tema

1.2.1 Omsorgssvikt

Barn som har samvær etter omsorgsovertakelse, er blant de mest sårbare og utsatte i samfunnet (Melinder et al., 2013, s. 126; NIM, 2022b; Nordanger & Braarud, 2017, s. 75). Fysisk- og psykisk mishandling, seksuelle overgrep og vanskjøtsel er alle ulike former for omsorgssvikt, og utgjør en alvorlig svikt hos omsorgspersonene med å ivareta og fremme barnets normale utvikling (Barnett et al., 1993; Cowell et al., 2015; Goodman et al., 2010). Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling er i fare (Kempe, 1979 sitert i Killén, 2015, s. 17). Omsorgssvikt er et multidimensjonalt fenomen som innebærer en svikt i barnets familiære- og sosiale miljø når det gjelder å dekke barnets grunnleggende behov for trygghet og omsorg (Cicchetti & Lynch, 1993, s. 111). Mange barn opplever som oftest flere former for omsorgssvikt samtidig da de ulike typene mishandling som regel ikke er gjensidig utelukkende, men overlapper hverandre. For eksempel vil seksuelle overgrep også kunne sies å være emosjonell omsorgssvikt (McGee et al., 1997; Robinson et al., 2009; Slep & Heyman, 2001).

Barn utsatt for omsorgssvikt er ofte overrepresentert når det gjelder risikoen for skjevutvikling. I henhold til teorier om normal utvikling blir mange omsorgssviktede barn fratatt nødvendige erfaringer de er i behov av for å oppnå en sunn og normal tilpasning (Cicchetti & Toth, 2005, s. 409). Omsorgssvikt har vist seg å kunne ha negativ effekt på en hjerne i utvikling, og påvirke sentrale strukturer, barnets sosiale-, emosjonelle og kognitive utvikling, samt øker risikoen for utvikling av psykiske lidelser (Cowell et al., 2015, s. 521; Goodman et al., 2010, s. 328). I tillegg befinner mishandlende barn seg ofte i konstant beredskap med høyt stressnivå i frykt for at et nytt overgrep skal forekomme. Dette kan føre til negative utviklingsforstyrrelser som kan påvirke barnets evne til selvregulering både nå og senere i livet. Av den grunn er omsorgssviktede barn ofte mer anspente med omfattende reguleringsvansker som følge av truende omgivelser kombinert med sviktende trygghet og manglende reguleringsstøtte (Nordanger & Braarud, 2017; Shields & Cicchetti, 1998; Sjøvold & Furholmen, 2020). Imidlertid tar ikke alle omsorgssviktede barn like stor skade av

mishandling. Halvparten av alle barn eksponert for risiko får ikke alvorlige utviklingsforstyrrelser og psykiske problemer (Cicchetti & Toth, 2005, s. 415). Dette defineres som resiliens, og beskriver positiv fungering til tross for opplevelse av risiko (Borge, 2021 s. 11; Herrman et al., 2011, s. 259). Det dreier seg om en individuell motstandskraft bestående av flere beskyttelsesfaktorer som: biologiske, psykologiske- og sosiale egenskaper (Herrman et al., 2011, s. 259). Dette er faktorer som kan avverge en alvorlig skjevutvikling på tross av omsorgssvikt, mishandling eller seksuelle overgrep (Borge, 2021, s. 17; Masten et al., 2008, s. 149).

1.2.2 Omsorgsplassering

Når en familie befinner seg i en vanskelig livssituasjon kan de ha behov for støtte, veiledning og hjelp for å ivareta barnets behov for omsorg. Barnevernet kan da bistå med hjelpetiltak. Eksempelvis kan besøkshjem og barnehageplass avlaste foreldrene og styrke deres foreldrekompetanse (Bufdir, 2020). Imidlertid er det tilfeller hvor hjelpetiltakene ikke har vært tilstrekkelige i henhold til familiens problematikk eller at foreldrene motsetter seg hjelp. Dersom forholdene i slike situasjoner vurderes som alvorlige nok vil barnevernstjenesten fremme forslag om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Det innebærer at de overtar den daglige omsorgen for barnet (Olkowska & Aamodt, 2022, s. 5). Ved omsorgsovertagelse plasseres barnet utenfor hjemmet, enten i fosterhjem eller på barneverninstitusjon som skal sikre barnet en langsiktig omsorgsplan (Schofield & Beek, 2009). Imidlertid skal det tungtveiende grunner til for å flytte et barn, og det er svært sjeldent barnevernet beslutter omsorgsovertakelse. Ved utgangen av 2020 var 8144 barn plassert under barnevernets omsorg sammenlignet 43 564 hjelpetiltak som var iverksatt (SSB, 2021).

I Norge bor det omkring 11 098 barn i fosterhjem og 1081 barn på barnevernsinstitusjon (SSB, 2021). Som følge av at flesparten bor i fosterhjem er det viktig at fosterforeldre sammen med barnet, foreldrene og barnevernet, evner å planlegge, tilrettelegge og gjennomføre gode samvær. Fosterforeldrenes holdning og imøtekommelse av foreldrene kan ha innvirkning på hvordan partene mestrer å samarbeide om barnet, som derigjennom

kan påvirke samværet (Sen & Broadhurst, 2011, s. 303). Samvær er for noen barn vanskelig, og fosterforeldre kan derfor være viktige støttespillere. I tillegg er det grunn til å tro at et støttende fosterhjem i større grad viser forståelse for at foreldrenes omsorgssvikt er et resultat av deres sviktende *evne* fremfor deres sviktende *vilje*. Herunder er det viktig at fosterforeldre forstår at de fleste foreldre har prøvd så godt de kan ut ifra de gitte forutsetningene (Haugli & Havik, 2010, s. 117 & 118). Dette er viktig slik at barnet ikke føler seg dratt mellom to familier ved å ha to foreldrepar. Selv om det ofte håndterer flere sett av relasjoner (Zeanah, 2011) er det viktig oppleve aksept fra begge familier slik at barnet ikke føler på en lojalitetskonflikt (Atwool, 2013, s. 182).

Barn som er plassert på barneverninstitusjon opplever ofte ikke de samme utfordringen som fosterhjemsbarn med å identifisere seg med to sett av familier. Imidlertid kan de likevel synes at samvær er vanskelig. Vi vet at barn og unge boende på institusjon ofte kan føle seg ensomme som følge av mangel på støtte fra foreldre og andre nære personer (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008, s. 125). Følgelig er det ekstra viktig med støttende institusjonsansatte slik at barn og unge har noen å snakke med dersom de har behov for det. Herunder må de ansatte forsøke å samarbeide med foreldrene slik at samvær blir en positiv opplevelse for barnet. Dette kan også gi foreldre og ansatte fra institusjonen anledningen til å bli kjent med hverandre og eventuelt utvikle et samarbeidsforhold slik at samværene blir enda bedre (Haugli & Havik, 2010, s. 120; NOU 2012: 5, s. 109).

1.2.3 Samvær

Når omsorgsovertakelse er et faktum må barneverntjenesten utarbeide en omsorgsplan som skal inneholde barnets videre omsorgssituasjon (Morrison et al., 2011, s. 1476). Den skal tydeliggjøre hvilke hensikter barnevernstjenesten har med plasseringen samtidig som den redegjør for sentrale forhold knyttet til barnets omsorgssituasjon. Dette kan for eksempel være barnets samværsordning (Bunkholdt, 2017a, s. 135). Imidlertid er det utfordrende for barnevernet å avgjøre i hvilket omfang og hvor hyppig samværene skal være. I tillegg må det avgjøres hvor og hvordan møtene skal foregå. Herunder er det betydelige emosjonelle og psykologiske aspekter som må vurderes. For eksempel: hvordan barnet og foreldrenes situasjon har vært, hvordan situasjonen er i dag, og hvordan situasjon kan utvikle seg (Boyle,

2017). Retten til samvær har sitt utspring fra det biologiske prinsipp som understreker betydningen av at barn bevarer tilknytning til foreldrene selv om de ikke bor sammen (Martínez et al., 2016, s. 473; NOU 2012: 5, s. 101). Prinsippet har blitt et kjernebegrep i barnevernet som har bidratt med klare føringer når beslutninger om samvær skal fattes (Bunkholdt & Kvaran, 2021; Lindboe, 2012, s. 109; Morrison et al., 2011, s. 1478; Quinton et al., 1997, s. 397).

Selv om det biologiske prinsipp er grunnleggende i fastsettelsen av samvær, må også andre forhold vurderes. For det første har samvær stor egenverdi ved at barn og foreldre kan opprettholde kontakten selv om de ikke bor sammen (Sen & Broadhurst, 2011, s. 298). Det demper sorgen av å være adskilt samtidig som de fortsatt kan være del av hverandres liv (Boyle, 2017, s. 23). For det andre har mange barn ofte en oppfattelse om at omsorgsovertakelsen er deres feil hvor de føler å ha sviktet foreldrene. Samvær kan derfor motvirke slike tanker hos barnet ved at foreldrene får anledning til å vise at de aksepterer den nye situasjonen (NOU 2012: 5, s. 111). I tillegg har studier av Havik (2007), Moyers med flere (2006) og Morrison med kollegaer (2011) vist at mange barn uroer seg for foreldrene sine hvis de sees sjeldent, og at samværene trygger barna om at de har det bra. For det tredje skaper samvær en form for kontinuitet i barnets liv ved at barnet fortsatt føler en tilhørighet til foreldrene (Boyle, 2017, s. 22). Et fjerde moment er at samvær kan gi barna en mulighet til å forstå hvorfor plasseringen var og er nødvendig, noe som derigjennom kan bidra med å stabilisere fosterhjem- eller institusjonsplasseringen (Backe-Hansen, 1994; Colón, 1978; Fosterhjemsforeningen, 2020; Munro, 2001; NOU 2012: 5; Sen & Broadhurst, 2011). Det kan for eksempel være stabilitet ved at barnet har kontinuitet i relasjonen til foreldrene som gjør plasseringsforløpet lettere å akseptere. Eller stabilitet i den forstand at barnet opplever livet som stabilt og trygt (Backe-Hansen et al., 2010, s. 48).

Omsorgsovertakelse skal alltid anses som midlertidig med sikte på gjenforening hvis ikke det er særlige grunner som taler imot det (Barnevernloven, 1992, § 4-19). Imidlertid forutsetter det at barn og foreldre opprettholder en relasjon, og at foreldrene viser positive endring slik at barnet ikke risikerer ny omplassering etter hjemflyttingen. Et viktig element blir derfor å

skape gode samvær for begge parter. De fleste foreldre opplever samvær som positivt og verdsetter kontakten i stor grad (Backe-Hansen, 2010; Jørgensen, 2015; Schofield, et al., 2011). Samvær kan gi foreldrene en følelse av de fortsatt er en del av barnets liv, selv om de er det på andre premisser enn tidligere. I tillegg opplever mange foreldre at de fortsatt har en viss innflytelse på barnets hverdagsliv og oppvekst (Memarnia et al., 2015, s. 308). Forskning gjort av Malet med flere (2010) har vist at de fleste foreldre sårt savner barna sine, og synes det er hjerteskjærende å ikke bli tilkjent mer tid med eget barn. Samvær kan derfor være med på å dempe sorgen og gi foreldre en opplevelse av at barnet fortsatt ønsker å ha dem i livet sitt (Jørgensen, 2015, s. 184). I tillegg er det for mange familier viktig å opprettholde et visst samhold til tross for splittelsen. Imidlertid føler en del foreldre at samvær kan være vanskelig fordi det oppleves som en vedvarende sorg ved å «miste» barnet igjen etter hvert samvær (Olkowska & Aamodt, 2022, s. 10; Schofield et al., 2011, 80). I tillegg til at mange foreldre befinner seg i et spenningsfelt mellom å ha mistet omsorgen for barnet samtidig som de skal ha hyppig kontakt og se det. Følelser som at de både gleder og gruer seg samtidig, er derfor ikke uvanlig. Hvoretter noen er usikre på hvilken relasjon de har til barnet, og fordi de heller ikke vet hvor lenge plasseringen er tiltenkt (Backe-Hansen et al., 2010, s. 41; Memarnia et al., 2015, s. 308).

Når samvær skal fastsettes er det derfor viktig at barnevernet samarbeider med foreldrene med bevissthet om den følelsesmessige påkjenningen de har vært igjennom som følge av omsorgsovertakelsen. Samvær bør derfor tilrettelegges med både hensyn til barnet og foreldre så langt det lar seg gjøre. I den sammenheng er det viktig å lytte til foreldrenes synspunkter slik at de har muligheten å være til stede i barnets liv tross flyttingen (Olkowska & Aamodt, 2022, s. 17). Likevel må det vurderes hvilke forhold som gjorde omsorgsovertakelsen nødvendig, og om det kan påvirke samværet. Forhold ved foreldrene som psykiske problemer, rusmisbruk eller alvorlig omsorgssvikt er ikke uvanlig, og kan gi visse begrensninger i samværet (Crook & Oehme, 2007, s. 200). En begrensning kan for eksempel være å sette inn tilsyn slik at samværene blir overvåket. Det gjør det mulig for foreldre som kan være en risiko for barnet, å ha samvær samtidig som det sikrer det at kontakten ikke utvikler seg på en måte som kan være belastende for barnet (Bullen et al.,

2015; Crook & Oehme, 2007; Morrison et al., 2011). I noen tilfeller kan også samvær nektes fullstendig. Det kan være i saker hvor barn tidlig eller gjentatte ganger har vært utsatt for seksuelle overgrep, mishandling eller annen alvorlig omsorgssvikt (Boyle, 2017, s. 23). I forlengelsen av dette kan barnet ha negative erfaringer knyttet til samværet med den eller de som har påført smerten (Stang & Baugerud, 2018; Boyle, 2017; Loxterkamp, 2009). Imidlertid håndterer barn situasjoner ulikt, og samvær kan for noen være en beskyttende faktor, men en risikofaktor for andre. Spørsmålet om hvorvidt barn bør ha samvær etter omsorgsovertakelse har derfor ikke et entydig svar (Martínez et al., 2016, s. 474).

1.3 Relevans for barnevernsfeltet

Når barn flyttes ut av hjemmet til sine primære omsorgsgivere, innebærer det en stor endring i barnets- og familiens liv (Luu et al., 2019, s. 404). Det er derfor essensielt med gode og utviklingsstøttene kontaktordninger som kan gjøre prosessen og tilpassingen for barn og foreldre enklere (Norsk fosterhjemsforening, 2020; Stang & Baugerud, 2018). Imidlertid vet vi fra praksis at det kan være utfordrende å vurdere hvordan samvær kan bli best mulig for alle involverte. Det er ikke utført noen store norske studier som studerer både omfang, praksis, barn og foreldrenes egne ønsker og uttalte behov for samvær. Mitt ønske med denne masteroppgaven er derfor å bidra med ny kunnskap. Dessuten vil studien forhåpentligvis belyse hvilke hensyn barn og foreldre selv opplever som viktigst når samvær skal fastsettes og gjennomføres.

Bufdir har uttrykt at det er behov for et kompetanseløft innenfor barnevernsfeltet når det gjelder vurdering, fastsetting og oppfølging av samvær mellom barn og foreldre etter omsorgsovertakelse (Bufdir, 2021). I denne sammenhengen er det et behov for forskningsprosjekter som kan tilføre ny og oppdatert kunnskap om hvordan barn og foreldre erfarer egne samvær. Som nevnt innledningsvis har Norge blitt kritisert for å praktisere standardiserte samværs normer hvor familiebandene har fått for liten plass i vurderingene (Sandberg, 2020, s. 149). Imidlertid tyder noen av sakene EMD har behandlet eller som ligger til behandling på en viss uklarhet i dagens praksis når det gjelder hvilke momenter som skal legges til grunn i vurderingen (Alvik, 2021; Stang & Baugerud, 2018). Av den grunn er det

viktig med oppdatert kunnskap slik at dagens barnevernspraksis kan fatte avgjørelser om samvær basert på et tilstrekkelig oppdatert vurderingsgrunnlag.

Videre illustrer kritikken mot Norge hvorfor det er viktig å undersøke hvilke hensyn som bør inkluderes i samværvurderingen, og at samvær må baseres på en konkret individuell vurdering. Det vil si hensyn til barnet og foreldrenes behov, barnets sårbarhet, foreldrenes emosjonelle og fysiske kapasitet, hvordan type omsorgssvikt barnet har vært utsatt for eller om familien har minoritetsbakgrunn som kan gi særlige språklige og kulturelle rettigheter (BK, 1989, art. 30). I tillegg er det viktig med forskning på den *faktiske* frekvensen: i hvilket omfang samvær fastsettes, hvor samværene finner sted, hvem som deltar og hvordan avgjørelsene begrunnes. Mitt bidrag til forskningsfeltet vil derfor være å tilføre empirisk forskning om barn og foreldres erfaringer av samvær, noe som kan bidra med kunnskap om hvordan samvær fungerer i sin helhet. Dette vil kunne bidra til at fremtidige vurderinger er basert på oppdatert kunnskap om hva som fungerer i praksis. Det vil forhåpentligvis medføre at flere familier blir tilfredse med egen samværsordning, og resultere i at færre saker blir klaget inn til EMD. Studien vil også kunne gi innspill til ansatte som jobber på institusjon, barnevernsansatte og fosterhjems foreldre om hvordan de kan vurdere og tilrettelegge for gode samvær.

1.4 Tidligere forskning på samvær

Etter en nøye gjennomgang og omfattende litteratursøk gjennom søkeportalene: Google Scholar, Nasjonalbiblioteket, PsycINFO, Social Care Online, Web of Science og Universitetsbiblioteket til OsloMet om samvær mellom barn og foreldre i etterkant av omsorgsovertakelse fremkommer det relativt lite forskning som studerer samvær i praksis. Jeg har ikke funnet noen norske eller utenlandske studier der beslutninger, omfang, evaluering og utøvelse av samvær har vært undersøkt systematisk. Dette viser behovet for flere forskningsprosjekter på feltet slik at barnevernet og fylkesnemnda kan tilegne seg mer kunnskap om hvordan de skal vurdere og tilrettelegge for gode samvær med mål om gjenforening. Det er også viktig at barn og unge under omsorg, samt deres foreldre så langt det lar seg gjøre, opplever samvær som en positiv opplevelse. Eksisterende forskning på feltet tar hovedsakelig for seg positive og negative aspekter ved selve samværet, samt

hvorfor noen samvær kan være en påkjenning for barnet (Stang & Baugerud, 2018, s. 12). Det er også noen få studier som studeres barn og foreldres erfaringer med samvær. Disse studiene er kvalitative bestående av et relativt lite utvalg.

Likevel har forskningen som eksisterer vist at opprettholdelsen av kontakt mellom barn og foreldre kan være viktig for barns videre psykososiale fungering. Familien forblir ofte en viktig støtte for mange barn tross flyttingen (Backe-Hansen et al., 2010; Forandringsfabrikken, 2020; Haugli & Havik, 2010). Kontakten kan ha mange positive effekter som at: barnet trives bedre i plasseringsstedet, det blir raskere og flere tilbakeføringer til foreldrene, samt færre utilsiktede flyttinger. I tillegg bekymrer færre barn seg i hverdagen hvis de jevnlig får møte foreldrene og ser at de har det bra (Atwool, 2013; Boyle, 2017; Logan & Smith, 2005; Loxterkamp, 2009; Quinton et al., 1997; Ryan et al., 2011).

Moyers med kollegaer (2006) hadde som mål å identifisere kvaliteten i kontakten mellom familiemedlemmer og ungdommer som nylig var plassert i fosterhjem. Studien inkluderte et utvalg på 68 familier hvor de intervjuet ungdommer på to tidspunkter: 3 måneder etter flyttingen, og igjen ved 12 måneder etter flyttingen (eller tidligere hvis plasseringen ble brutt). For å kartlegge ungdommenes oppfattelse av kontaktordningen identifiserte forskerne tre hovedpunkter: 1) om ungdommene oppfattet kontakten som positiv, 2) om kontakten ble ansett som skadelig, og 3) om ungdommene hadde bekymringer rundt samværene. Etter et år avdekket forskerne at kun fem ungdommer hadde samvær uten problemer mens en stor andel av samværene var problematiske for flertallet av ungdommene. Det påvirket blant annet stabiliteten av plasseringen. I tillegg mente en stor andel av fosterforeldrene (49%) at deres fosterbarn hadde utfordringer knyttet til samvær. Det var utfordringer knyttet til at foreldrene ikke dukket opp til avtalt tid, at ungdommen ble sliten av hyppige samvær og at noen hadde negative reaksjoner knyttet til samværet. I tilfeller hvor det var forbedringer i kontakten hadde samværet blitt tilrettelagt når det gjaldt tid og sted samt at familiene fikk tettere oppfølging av sosialtjenesten. På tross av

utfordringer ble en stor andel av samværene bedre med tiden fremfor dårligere, og noen ungdommer hadde innen et års tid flyttet hjem igjen.

Videre har det også vært et økende fokus på at alle barn ikke nødvendigvis har positivt utbytte av samvær. Dette gjelder spesielt barn utsatt for alvorlig omsorgssvikt. I den sammenheng diskuteres det hvorvidt noen barn bør skjermes for samvær dersom kontakten har flere negative aspekter ved seg fremfor positive (Stang & Baugerud, 2018; Steinbakk, 2019). Sinclair med flere (2005) undersøkte nærmere 600 fosterhjems plasseringer av barn i aldrene (0-18 år) gjennom en 14 måneders periode. De studerte hvorfor noen flyttinger ble vellykket, og hvorfor andre ikke. I tilfeller hvor det var utfordringer med plasseringen var et av hovedproblemene barnas reaksjoner etter samværene. Et viktig funn var at barn plassert i fosterhjem som følge av seksuelle overgrep og som ble nektet samvær med biologisk familie, hadde større sjanse for en vellykket plassering sammenlignet med barn som hadde hyppig samvær med foreldrene. Forskerne konkluderte med at samvær i noen tilfeller kan skade barnets utvikling fremfor å tilføre noe positivt. Dette underbygges også i litteraturgjennomganger av Boyle (2017) og Atwool (2013) som fant ut at barn utsatt for fysisk- eller seksuelle overgrep var spesielt sårbare for samvær. I flere tilfeller påvirket det barnets hverdag svært negativt. Det viste seg hovedsakelig gjennom sterke reaksjoner hos barnet i for- og etterkant av møtet med foreldrene.

Forandringsfabrikken Kunnskapscenter har gitt en stemme til barn og unge som har samvær gjennom rapporten «Det handler om oss». De utga i 2021 en erfaringsrapport fra 100 barn i alderen 7-18 år med en gjennomsnittsalder på 13 år. Formålet med rapporten var å innhente kunnskap om barnas erfaringer og meninger om samvær med mål om at rapporten skal være rådgivende for barnevernet. Retten til medvirkning og hvorvidt barna opplever seg involvert og hørt av barnevernet, er momenter som vektlegges i rapporten. Hensikten med samvær, og hvilket ønske barna hadde om gjenforening ble også berørt. Rapporten er delt inn i fem hovedtemaer: barnets beste, retten til å uttale seg fritt, privatliv, informasjon og tilbakeføring. Hovedfunn i undersøkelsen er at den største andelen av barna hadde hatt samvær med en eller begge foreldrene hvor nesten alle var under tilsyn. Videre opplever

62% av barna at de ikke har fått fortalt ærlig hva som er viktig for dem og 84% hadde ikke fått informasjon om hvorfor samværet ble bestemt som det ble. Etterfulgt av dette opplevde over halvparten av barna at de ikke fikk bestemme hva de skal gjøre under samvær eller hvor det skulle finne sted. Det er også stor variasjon i målene for de ulike samværsavtalene. For noen var formålet å opprettholde en viss relasjon til foreldrene, mens for andre handlet det kun om å kjenne sitt biologisk opphav og få informasjon om hvordan det gikk med foreldrene. Ingen av barna nevnte gjenforening som et mål med samvær. I tillegg var det store forskjeller om hvorvidt barna ønsket lenger eller kortere samvær, og hvor samværene skulle finne sted. Oppsummert var rådene fra Forandringsfabrikken at barnevernet må lytte til barna og ta de på alvor. Barna ønsker å få mer innsikt i egen samværsplan og være med å bestemme om de vil ha samvær, hvor ofte, med hvem og om det skal være tilsyn (Forandringsfabrikken, 2021).

1.5 Redegjørelse for betydningen av samvær og kontakt

Samvær kan forstås som at barn skal få treffe og være fysisk sammen med personer som er viktig i deres liv. Spesielt er det viktig at de får være ansikt til ansikt med sin nærmeste familie (Bullen et al., 2015, s. 6). Samværet kan foregå i kortere eller lenger tid i hjemmet, fosterhjemmet/institusjonen, samværssted eller på et annet nøytralt sted (Bunkholdt, 2017a, s. 138). Imidlertid er kontakt omtalt som et bredere begrep og betyr enhver direkte eller indirekte kommunikasjon mellom et barn og familiemedlemmer inkludert betydningsfulle andre som de ikke bor sammen med sånn som foreldre, søsken, besteforeldre, tidligere fosterforeldre og omsorgsforeldre. Kontakten inkluderer ansikt til ansikt møter, brev, telefonsamtaler og sosiale medier (Quinton et al., 1997, s. s. 395).

Formålet med samvær og kontakt er muligheten til å opprettholde tilknytningen og relasjonen mellom barn og foreldre, eventuelt søsken, besteforeldre eller andre nærstående. Mange barn har ikke alltid en klar forståelse av hvorfor de er flyttet fra sin opphavsfamilie, og her kan samvær for noen barn gjøre det lettere å forstå hvorfor de ikke kan bo hjemme lenger. Følgelig er det viktig for mange barn å ha kjennskap til sine biologiske foreldre og søsken. Imidlertid er det mange faktorer som påvirker hvordan samværene fungerer i

praksis. Faktorer som blant annet barnets alder, årsak til omsorgsovertakelsen, varigheten på plasseringen, samt foreldrenes og barnets psykiske og fysiske helse vil kunne påvirke samværene. Hvordan samværene rent praktisk skal utspille seg reguleres av barneverntjenesten som innstiller vedtak for fylkesnemnda som deretter fastsetter et minimumsamvær som barneverntjenesten kan øke (Fylkesnemndene, u. å).

1.5.1 Rettsgrunnlaget for samvær etter omsorgsovertakelse

Retten til samvær mellom barn og foreldre etter omsorgsovertakelse reguleres i barnevernloven § 4-19 første og andre ledd. Ordlyden i bestemmelsen lyder slik:

«Barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre.

Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda ta standpunkt til omfanget av samværsretten, men kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær. Fylkesnemnda kan også bestemme at foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor barnet er».

Ordlyden i bestemmelsen til første ledd fastslår at barn og foreldre har en gjensidig rett til samvær med hverandre, forutsatt at det ikke er særlige grunner som taler imot det. Retten til samvær er altså en rettighet både barnet og foreldrene har. Videre følger det av ordlyden at samværsretten er en generell rett i alle saker hvor barn og foreldre bor atskilt enten grunnet omsorgsovertakelse, eller andre forhold. Omsorgsovertakelse gjelder tilfeller der barnet er plassert utenfor opphavshjemmet, jf. barnevernloven § 4-12 og § 4-8 andre og tredje ledd. Hjemmel for at barnevernet har det daglige ansvaret for barnet følger av barnevernloven § 4-18 første ledd.

Imidlertid åpner ordlyden opp for å begrense samvær ved å poengtere «*hvis ikke annet er bestemt*». Det kan eksempelvis være i saker hvor barnet er utsatt for alvorlig omsorgssvikt som vold og seksuelle overgrep. Samvær kan da vurderes å ikke være til barnets beste hvis kontakten kan være mer skadelig enn positiv. Hvis fylkesnemnda beslutter at barn og

foreldre skal ha begrenset samvær eller ikke samvær i det hele tatt kan det være hjemlet i barnevernloven § 4-19 andre ledd eller i Lov om barn og foreldre av 8. februar 1981 foreldre (barnelova) § 43 første ledd. Disse bestemmelsene har som formål å sikre barnets rettigheter hvis samvær er i strid med barnets beste.

Videre er retten til samvær forankret i flere andre overnasjonale lovverk. Barns rettighet til å bevare personlige tilknytninger og direkte kontakt med sine foreldre hvis de lever atskilt er hjemlet i FNs konvensjon om barns rettigheter (1990) (Barnekonvensjon - BK) artikkel 9 nr. 3. I tillegg følger samværsretten av den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (1950) (EMK) artikkel 8 nr. 1. med følgende bestemmelse:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse».

Det følger av ordlyden at enhver har rett til respekt for sitt privatliv og sitt familieliv. Herunder finner man «*retten til å være sammen med sin familie*». Det betyr at alle barn har rett til samvær med begge foreldrene etter omsorgsovertakelse. Dette er enten med mor og far alene, mor og far sammen eller kun med en av foreldrene. Videre står barns rett til kontakt solid forankret i EMD sin praksis som legger til grunn at retten til familieliv har to sider: 1) enhver har en rett til å ikke tåle inngrep i sitt familieliv og 2) staten har en plikt til å legge til rette for utøvelsen og opprettholdelsen av familielivet (Bendiksen & Haugli, 2021, s. 52-53). Konvensjonene er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven (MRL), og skal ved motstrid gå foran annen nasjonal lovgivning. Det betyr altså at bestemmelsene i MRL går foran norsk lovgiving hvis det er saker hvor bestemmelsene strider mot hverandre.

2.0 Teoretisk utgangspunkt

I det følgende kapittelet vil relevant teori og forskning for oppgaven presenteres. Herunder vil det bli redegjort for barnefaglig og juridisk kunnskap som er viktige faglige føringer ved fastsettelsen av samvær etter omsorgsovertakelse. Først vil det biologiske prinsipp redegjøres for som et overordnet begrep i fastsettelsene av samvær. Dernest vil hensynet til barnets beste bli detaljert fremstilt og herunder barns rett til medvirkning. Videre vil det i følgende kapittel gjøres rede for utviklingspsykologi med fokus på tilknytningsteori. Til slutt vil relevant teori om traumer etterfulgt av retraumatisering løftes frem.

2.1 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp er et overordnet begrep innenfor barneretten som tar utgangspunkt i at det beste for barn er å vokse opp hos sine biologiske foreldre (NOU 2012:5, s. 41). Selve prinsippet er ikke eksplisitt nedfelt i bestemmelsene til barnevernloven, men følger av lovens oppbygging og inngrepskriterier for barnevernsvedtak. Her ligger biologiens betydning klart til grunn (Bunkholdt, 2013, s. 57; Hanssen, 2016, s. 111; Prop. 133 L (2020-2021), s. 89). I tillegg kommer prinsippet til uttrykk i EMK artikkel 8 nr. 1 om retten til familieliv, som innebærer rett til omsorg og samvær med opphavsfamilien. BK artikkel 20 nr. 3 poengterer også betydningen av det biologiske prinsipp ved å understreke at dersom barn blir fratatt sitt familiemiljø, skal det tas hensyn til kontinuitet i barnets oppdragelse og den kulturen de er født inn i. Gjennom det norske og internasjonale lovverkets bestemmelser, foreligger det strenge vilkår for at barnevernet skal overta omsorgen for barnet. Først og fremst skal det fremmes tiltak uten å skille barnet fra foreldrene. Imidlertid, hvis barn og foreldre blir adskilt har de rett til samvær med hverandre, og barnet skal snarest flyttes hjem igjen hvis foreldrene er i stand til å yte forsvarlig omsorg. Betydningen av prinsippet tydeliggjør at foreldrene har det primære omsorgen for barnet, mens barnevernet det subsidiære ansvaret (NOU 2012: 5, s. 41).

Det biologiske prinsipp står sentralt innenfor alle vedtak der barnevernet griper inn i en familie som eksempelvis ved omsorgsovertakelse og påfølgende samvær (Hagen & Rønbeck, 2011, s. 491). Selv om prinsippet ikke direkte kommer til uttrykk i bestemmelsene til

barnevernloven, settes det fokus på betydningen av relasjonen mellom barn og foreldre i forarbeiderne. Eksempelvis poengteres det at «omsorg og oppdragelse i utgangspunktet er foreldrenes ansvar» (Innst. O. nr.80. (1991-1992), s. 5). I tillegg følger det av ordlyden i bestemmelsene til kapittel 4 at det kun skal iverksettes tiltak hvis det er «*alvorlige mangler*». Det krever altså tungtveiende grunner for å omplassere et barn vekk fra sin biologiske familie (Hagen & Rønbeck, 2011, s. 493). Dette legger sterke føringer for barnevernets beslutningsgrunnlag, spesielt i saker som vedrører omsorgsovertakelse og samvær. Hovedmålet med samvær er at barn og foreldre skal kunne styrke og utvikle et bånd selv om de ikke bor sammen lenger, og derav muligheten for en gjenforening hvis det blir aktuelt (Bunkholdt, 2017b; Bunkholdt & Kvaran, 2021; Eide, 2018; Hagen & Rønbeck, 2011; Lindboe, 2012). For de fleste barn er det positivt å oppleve kjærlighet og omsorg fra foreldrene selv om de ikke bor sammen, fordi de har en følelsesmessig relasjon som er viktig å bevare. Dette anses som viktig både i henhold til hvilke vedtak barneverntjenesten fremmer, men også når det gjelder samvær og kontakt etter omsorgsovertakelse (NOU 2012: 5).

Imidlertid har det biologiske prinsipp vært omdiskutert, og flere psykologeksperter mener prinsippet har tatt for stor plass i barnevernets verdigrunnlag. Kritikken dreier seg hovedsakelig om den biologiske tilhørigheten har blitt tillagt for stor betydning, og i noen tilfeller gått på bekostning av barnets beste (Bunkholdt, 2013, s. 54). I NOU 2012: 5 fremholdt Raundalen-utvalget et nytt overordnet prinsipp – *det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp* – som skulle gis forrang foran det biologiske prinsipp «i saker der tilknytnings- og relasjonskvaliteten er til hinder for barnets utvikling» (NOU 2012: 5, s. 86). Samværssituasjoner ble nevnt som et eksempel. Dette fordi noen barn kan oppleve at møtene bidrar med opprettholdelsen av negative erfaringer og følelser fremfor noe positivt. Prinsippet ble ikke lovfestet, men betydningen av barns tilknytning- og relasjonskvalitet har fått større plass i vurderingsgrunnlaget til barnevernet (Gerds-Andresen, 2020, s. 129). Imidlertid, i saker hvor foreldre ikke har kapasitet til å opptre sensitivt og danne stabilitet for barnet, skal hensynet til barnets beste ha forrang fremfor det biologiske prinsipp (Ot.prp. 69 (2008-2009). Herunder kan det være aktuelt å flytte barnet til andre omsorgspersoner som mestrer å ivareta barnets behov (Eide, 2018, s. 48 & 54). Uansett er utgangspunktet for en

omsorgsovertakelse alltid midlertidig, dersom det ikke foreligger særlige grunner for å forlate gjenforeningsmålet. Samvær skal derfor alltid fastsettes slik at barnet og foreldre kan opprettholde en tilknytning (Alvik, 2021, s. 197).

2.2 Hensynet til barnets beste

Hensynet til barnets beste er et overordnet hensyn ved alle avgjørelser og handlinger som berører og angår barn. Prinsippet skal verne om alle barn, og angir en rettighet som gjennomsyrrer hele barneretten både nasjonalt og internasjonalt (GRC, 2013; Krutzinna, 2022; Liebel, 2018; Pobjoy, 2015). Det kommer til uttrykk flere steder i norsk lovgivning. Vi finner *barnets beste* i Kongeriket Norges Grunnlov av 17.mai 1814 (Grunnloven – GrI.). § 104 andre ledd, hvor ordlyden sier «ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». Følgelig er prinsippet også hjemlet i barnevernloven § 4-1 første punktum ved anvendelse av bestemmelsene i kapittel 4 hvor det skal legges «avgjørende vekt» på å finne tiltak som er til det beste for barnet. Selv om ordlyden begrenser seg til å omhandle lovens kapittel om tiltak, er prinsippet gjeldene ved alle avgjørelser som fattes om barn etter barnevernloven.

Bestemmelsene er utarbeidet etter mønster fra de internasjonale

menneskerettighetsbestemmelsene i BK med artikkel 3. nr. 1 som utgangspunkt.

Inkorporasjonen av BK gjennom menneskerettighetsloven har gitt konvensjonen en sterk stilling i norsk rett, og har en sentral betydning for måten vi forstår barn på i dag (Kjørholt, 2010, s. 49). Den er utarbeidet etter grunnsynet om at barn har det samme ukrenkelig menneskeverdet som voksne, og derav de samme menneskerettighetene (Liebel, 2018, s. 597). Selv om betegnelsen på barnets beste ikke anvendes i BK, fremgår det gjennom norsk lovgivning at barnets beste («the best interest of the child») vedrører alle barn i alle aldre. Det skal være førende i alle sammenhenger som angår barn rundt omkring i hele verden i forskjellige livssituasjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2021; Gjedrem, 2018; Haugli, 2020; Haugli & Havik, 2010; Sandberg, 2016).

Prinsippet skal være en retningsgivende norm som skal sikre barns interesser, og fungere styrende når barns hverdagsliv og omsorgssituasjon skal vurderes. Prinsippet skal sikre at barns hensyn blir ivaretatt og anerkjent i alle saker som berører barnet. Eksempelvis i avgjørelser hvor barnevernstjenesten vurderer å øke antall samvær utover det fylkesnemnda har satt. Barnets behov for mer kontakt med foreldrene må da være en særlig viktig faktor for valg og gradering av tiltak dersom det anses å være til barnets beste (Botnen, 2020; Bunkholdt, 2017; Bunkholdt & Kvaran, 2021; Strand & Larsen, 2021).

Imidlertid er det lite oppmerksomhet rettet mot hva som faktisk er til barns beste, og hvordan det skal ivaretas (Liebel, 2018, s. 598). Det eksisterer ingen konkret begrunnelse eller klar operasjonalisering av begrepet, og hva som er til *barnets beste* avhenger litt av «øye som ser» (Kruzinna, 2022). Bunkholdt (2017b) er en av de som har stilt spørsmål ved om barnets beste egentlig er et nyttig begrep. Hun mener det er såpass uklart at det kan bety *alt og ingenting* hvis det ikke blir operasjonalisert med en spesifikk teoretisk ramme, og at begrepet bør inneholde gode styrings- og arbeidsredskaper slik at barnevernet skal kunne gjøre jobben sin best mulig. Bare dette vil kunne gi en pekepinn på hvordan begrepet skal forstås, tolkes, samt bedømmes og derav vil føre til best mulige beslutninger (Bunkholdt, 2017b, s. 277). Dessuten har begrepets svake holdepunkt vist seg å kunne by på utfordringer. Dette ser vi blant annet i saker hvor barnevernet og fylkesnemnda har hatt ulik oppfattelse av hva instansene mener er til barnets beste. En av årsakene er at hensynet skal vurderes ut ifra en psykologisk og juridisk synsvinkel. Dette er to fagdisipliner som ikke alltid har den samme oppfattelsen (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 61; Jerkø, 2018, s. 112-113; Gjedrem, 2018, s. 64; Haugli & Havik, 2010, s. 82-83). I den sammenheng kan prinsippet sies å være et normativt begrep så vel som et empirisk spørsmål. Den normative forståelsen når det gjelder hva som er til det beste for hvert enkelt barn, er basert på faglige og individuelle forhold (Haugli & Havik, 2010, s. 82).

Eksempelvis kan tolkningen av *hva* som er god og stabil voksenkontakt for barnet variere ut ifra hvem som tar vurderingen. En sak som legitimerer denne variasjonen, er «Jakob saken» (Skogstrøm, 2016). Kort fortalt handler denne saken om en seks uker gammel gutt som ble

livstruende mishandlet av sine foreldre og hvor Høyesterett, etter flere rettsrunder, til slutt ga foreldrene rett til samvær med han en time i året. Avgjørelsen fikk kraftig kritikk av psykologi- og juseksperter som mente at hensynet til foreldrene ble satt foran hensynet til gutten. Nordanger (2017) uttalte at det er en ekstrem belastning å oppleve det Jakob gjorde. Han mente avgjørelsen hvilte på en manglende forståelse om at kropp og sanser husker hva han opplevde når han igjen møter foreldrene som utsatte han for grov mishandling. Dommen anses som et svik mot de mest utsatte i samfunnet, og det er grunn til å tro at det ville ha blitt en annen avgjørelse dersom kunnskap om barns utvikling ble tatt med i vurderingen (Nordanger, 2017).

Innenfor juridisk forstand betraktes begrepet som en rettslig standard i henhold til hvilke verdier og hensyn som er aktuelle under vurderingen (Haugli & Havik, 2010, s. 82). Det betyr at norsk rettsvesen må vurdere hva som er til barnets beste basert på foreliggende rettskildemateriale (Gjedrem, 2018, s. 64; Lindboe, 2012, s. 46; NOU 2009: 22, s. 13). Haugli (2020) mener at barnets beste er et «*verdispørsmål av allmennmenneskelig karakter*» som gir rom for store skjønnsmessige og individuelle vurderinger (s. 56). Med det kan man si at Haugli mener barnets beste ikke er noe universelt som kan tolkes, men avhenger av situasjonen til hvert enkelt barn. Skjønn gir dermed det nødvendige rommet til å manøvrere komplekse livssituasjoner innenfor et juridisk rammeverk (Krutzinna, 2022, s. 127). Når barnevernet skal vurdere barnets beste er det derfor viktig å forta en konkret individuell vurdering av hver enkelt sak (Krutzinna, 2022, s. 123). Samlet sett kan man si at det beste for et barn i en spesifikk sårbarhetssituasjon, ikke nødvendigvis vil være det samme for alle barn i samme situasjon (GRC, 2013, para. 76).

2.2.1 Barns rett til medvirkning

Over hele verden er det et økende fokus på å oppmuntre barn og unge under offentlig omsorg til deltakelse i beslutninger som berører deres liv (Cossar et al., 2014; van Bijeveld et al., 2014; Paulsen, 2022; Roesch-Marsh et al., 2017; Seim & Slettebø, 2017). Medvirkning er en prosess hvor barn og unge inkluderes som samhandlings- og samarbeidspartnere, og gis reell påvirkningsmulighet i beslutninger om deres liv (Paulsen, 2022, s. 17). Nasjonal og

internasjonal politikk har viet stor oppmerksomhet mot barns egne perspektiver, og det regnes i dag som en rettighet som har blitt betydelig styrket (Skjørten, 2010, s. 91). I den forbindelse understreker den rettslige posisjonen at barn og ungdom må involveres dersom man skal fatte avgjørelser som skal være til barnets beste. Rettigheten følger av Grunnloven § 104 første ledd andre punktum etter mønster av Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 som igjen har tett forbindelse med BK artikkel 3 nr. 1. Barn og unges medbestemmelsesrett regnes som et av de fire grunnprinsippene i konvensjonene, og gir barn en fremtredende plass i alle saker som berører barn (Kris & Skivnes, 2017, s. 12). I norsk barnevernsarbeid regnes dette som en del av grunnlagstenkningen, og ved lovendring i 2018 ble denne retten inkorporert gjennom en ny paragraf, § 1-6 i barnevernloven. Bestemmelsen i første til tredje punktum har følgende ordlyd:

«Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet».

Det forventes at barn og ungdom medvirker, både i nåtiden og fremtidsrettede beslutninger som påvirker deres liv. Det er viktig av tre hovedårsaker. For det første gir medvirkning barn og unge noen grunnleggende rettigheter. Det er spesielt viktig for barn og unge som bor under offentlig omsorg, gitt at avgjørelsene som påvirker deres liv og hverdag blir besluttet av fremmede gjennom byråkratiske prosesser (Bessel, 2011, s. 497; Scrøder, 2018, s. 82). For det andre, viser forskning at involvering kan føre til økt selvtillit og egenverdi ved at barn og unge føler seg respektert og anerkjent når deres meninger, erfaringer og følelser blir tatt på alvor (van Bijleveld et al., 2015; Kriz & Roundtree-Swain, 2017; Schofield, 2005; Vis et al., 2011). Å involvere barn i beslutningstakingen har vist å ha en sammenheng med mentale helse og mestringsfølelse (Leeson, 2007, s. 269). Det skaper en følelse av ansvar og eierskap over eget liv (Weithorn, 1983 sitert i Cashmore, 2002, s. 838) som flere mangler etter å bli plassert under offentlig omsorg. Følgelig har involvering av barn og unge bidratt med suksess

av flyttingen og andre tiltak (Vis et al., 2011). Dette fordi barnevernsbarn ofte kan kjenne på en maktløshet ved å ha blitt plassert utenfor hjemmet, og nødvendigvis ikke alltid er enig i beslutningen. Det anses dermed som elementært at de blir informert, gis valgmuligheter og rom for å dele sine synspunkter og medvirke i beslutningstakingen (Bessel, 2011; Cashmore, 2002; van Bijleveld et al., 2015). Vis et al. (2011) fant ut at involvering av sårbare barn og unge bidrar til å forhindre flere hendelser av omsorgssvikt som bidrar til at flere barn får et bedre liv.

For det tredje kan medvirkning av barn og unge være et viktig paradigmeskifte i synet på barn (Kjørholt, 2010, s. 12) som kan føre med seg andre positive aspekter (Bessel, 2011). Dersom barn og unges meninger og ønsker blir tatt på alvor, kan det fremme deres utvikling ved at de føler seg knyttet til vurderingen, samt at de føler ansvar og forpliktet til beslutningen (van Bijleveld et al., 2015). Samtidig skaper det effektivisering av tiltak fordi man vet hva barn og unge selv mener og ønsker selv, som det gir dem muligheten til å være aktører i eget liv (Archard & Skivnes, 2009). I saker om samvær kan det for eksempel bety at barn skal få muligheten til å få informasjon om årsaken(e) til få/hyppige samvær, hvorfor samværet skal være under tilsyn, samt hvordan og hvor samværet skal foregå. I tillegg skal barnet få muligheten til å dele sine tanker om hvordan hen synes samværene fungerer, og hva som eventuelt kan forandres.

Imidlertid til tross for det økende fokuset og lovendring vet vi fra praksisfeltet at involvering av barn kan være komplisert og utfordrende. Barn har uttrykt at de har opplevd begrensende muligheter til å medvirke, og i tilfeller hvor de har blitt lyttet til har de rapportert at deres meninger ikke ble inkludert i beslutningsprosessen (Paulsen, 2022; Seim & Slettebø). Herunder har barnevernansatte uttrykt at det er vanskelig å involvere barn, grunnet alle hensyn som må vektlegges. Balansen mellom barnets beste, barnets rett til beskyttelse, vurdere barnets modenhet og retten til å bli hørt og involvert er ikke alltid like lett (Archard & Skivnes, 2009, s. 391). Studier vist at mangelfull medvirkning for barn og unge kan føre med seg negative aspekter fordi de føler seg tilsidesatt i avgjørelsene om eget liv (Leeson, 2007; van Bijleveld et al., 2015). Av den grunn det derfor viktig at barn og unge

opplever seg hørt og sett slik at beslutninger som berører deres liv i enda større grad gjenspeiler deres behov og ønsker.

2.3 Et utviklingspsykologisk perspektiv

Psykologien handler om hvordan mennesker blir formet gjennom den sosiale- og fysiske omverden de deltar i. Utviklingspsykologien beskriver hvordan individet utvikler seg fra nyfødt til voksen, og er derfor fundamental for å kunne forstå menneskers handling og fungering. Individets utvikling dreier seg om hvordan deres evner og egenskaper ikke er noe forutbestemt eller ferdigdannet, men en konsekvens av den gjensidige virkningen mellom arv og miljø over tid (Tetzchner, 2012, s. 17). Mennesker endrer seg sosialt, mentalt og atferdsmessig som et resultat av mennesker, forhold og utfordringer gjennom livet. Denne kunnskapen er viktig for å forstå hvorfor barn er sånn som de er, og hvordan de utvikler seg gjennom oppveksten. Det innebærer blant annet å se på hvordan barn knytter emosjonelle bånd til foreldre og andre omsorgspersoner (Cassidy, 2018, s. 4).

De siste tiårene har nyere forskning innenfor utviklingspsykologien bidratt med viktig kunnskap og økt forståelse om barns tidlige kognitive, sosiale og emosjonelle utvikling (Kelly & Lamb, 2000, s. 298). Barns relasjoner til andre mennesker er en fundamental del av deres oppvekst og utvikling. Det er gjennom samspill med andre at barn utvikler forståelse om verden rundt seg, hvilke situasjoner det skal være forberedt på, og hvordan det kan håndtere ulike utfordringer (Cassidy, 2018, s. 12). Barnets første samspillspartnere er som oftest foreldrene, og de representerer derfor barnets første erfaringer og sosiale bånd. Kunnskap om barnets tilknytningsorientering er derfor viktig når samvær skal fastsettes. Hvis foreldrene eksempelvis kun representerer dårlige erfaringer for barnet, kan det ha påvirket hvilke behov barnet har for samvær. For å vurdere barns tilknytningsatferd må den sees i samspill med både sosiale ferdigheter, samt språklige- og kognitive utvikling (Sroufe, 1996; Stang & Baugerud, 2018; Tetzchner, 2012). I det følgende vil jeg derfor redegjøre for tilknytning som en sentral teori innenfor utviklingspsykologien som er relevant for samværsteamtikken.

2.3.1 Tilknytningsteori og implikasjoner for samvær

Utviklingen av tilknytning og tilknytningsprosessen blir ansett på som et av de viktigste forskning- og arbeidsområdene innenfor utviklingspsykologien (Bunkholdt, 2000; Sroufe, 1996). Teorien ble tidlig et attraktivt forskningsområde for å studere det emosjonelle tilknytningsbåndet som dannes mellom spedbarn og deres foreldre. Den britiske forskeren John Bowlby anses som en av grunnleggerne av tilknytningsteorien. Han beskrev tilknytningsatferd som enhver form for atferd som resulterer i at en person oppnår eller opprettholder nærhet til et annet identifisert individ (Bowlby, 1982, s. 668). Denne utviklingen av emosjonelle bånd og følelser til andre personer er felles for alle mennesker, og er en prosess som starter umiddelbart som en del av samspillet mellom barn og foreldre etter fødsel (Cicchetti & Toth, 2005; Dozier & Rutter, 2016). Forskningen knyttet til tilknytningsteori har blant annet satt søkelys på å forstå hvorfor mange spedbarn opplever stress når de blir separert fra sine mødre, selv når andre omsorgsfulle voksne tar vare på de (Cassidy, 2018, s. 3). De siste tiårene har vi gjennom forskning fått god kjennskap til hvilke positive faktorer som påvirker utviklingen av en trygg tilknytning hos barn. Samtidig har vi fått kunnskap om hvilke negative effekter som kan forekomme der tilknytning mellom barn og foreldre er forstyrret (Kelly & Lamb, 2000, s. 298). Man regner tiden fra fødsel til barnet fyller ca. to år som en av de viktigste periodene i barnets liv, og i denne perioden danner grunnlaget for den følelsesmessige kompetansen og utviklingen av en trygg- eller utrygg tilknytning (Cassidy, 2018, s. 17; Smith, 2002, s. 18).

Barn med trygg tilknytningsorientering har hatt en positiv start med god omsorg i livet med tillit til andre mennesker. De viser tegn på en positiv utvikling hvor de har opplevd gode relasjonserfaringer ved at omsorgspersonene har vært tilgjengelige, og sensitive for deres reaksjoner. De har fra fødsel av opplevd god og kjærlig omsorg ved mating, klemming, beskyttelse, trøst og at nærhet til andre mennesker har stor verdi (Granqvist et al., 2017; Sjøvold & Furuholmen, 2020; Zeanah et al., 2011). Følgelig har barnet etablert indre arbeidsmodeller med en forventning om at verden er trygg (Kobak et al., 2016, s. 28; Smith, 2002, s. 18). Med andre ord vil de fleste barn som opplever trygge og gode omsorgspersoner ha en sunn emosjonell utvikling med forståelsen om at nærhet til mennesker er positivt

(Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 53). Slike barn opplever verden som trygg fordi ved at kjente og nære omsorgspersoner passer på (Zeanah et al., 2011, s. 819). Barn med en utrygg tilknytning har derimot ikke opplevd denne omsorgen, men istedenfor utviklet en forståelse om at omsorgspersonene er utilgjengelige.

Barn med utrygg tilknytning har ofte vokst opp uten sensitive og stabile voksne (Meldinder et al., 2013, s. 126) noe som har resultert i at de har utviklet en mistillit til verden. Disse barna lærer da at nærhet til omsorgspersoner er ubehagelig samtidig som de er sårbare for vedvarende følelser av sinne, tristhet eller frykt (Ainsworth, 1979, s. 933; Bowlby, 1982, s. 670). Forskning har imidlertid vist at barn utsatt for mishandling, overgrep eller andre former for omsorgssvikt ofte ikke kategoriseres med en trygg- eller utrygg tilknytning. Derimot klassifiseres de ofte med en desorganisert tilknytning hvor de fremstår forvirret fordi de ikke har utviklet strategier for å beskytte seg fra sine omsorgspersoner. Dette har sammenheng med at personene de søker beskyttelse hos også er de samme personene som utgjør trusselen (Main & Solomon, 1990, s. 122-123; Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 198). Barn med utrygg eller desorganisert tilknytning vokser ofte opp med oppfattelse om at tilknytning til nære relasjoner er utrygt. Hvoretter barnet danner indre arbeidsmodeller om seg selv og at det å knytte seg til andre mennesker er skummelt (Bowlby, 1982). Disse erfaringene er dermed svært betydningsfulle for om barnets utvikling og hvilken tilknytningsorientering de innehar (Dozier & Rutter, 2016; Stang & Baugerud, 2018).

Imidlertid er barns tilknytningsorientering en mekanisme som er så grunnleggende at den eksisterer uavhengig av kvaliteten på den spesifikke barn-foreldre-tilknytningen (Baker et al., 2016, s. 177). Av den grunn må kunnskap om tilknytningen alltid vektlegges når vurderinger om barns fremtid skal avgjøres (Stang & Baugerud, 2018, s. 25). Eksempelvis når samvær skal avgjøres må barnevernet vurdere hva som er barnets behov, og derav hvordan tilknytningsrelasjon det har til biologiske foreldre. På den ene siden er foreldrene en viktig del av barnets tilhørighet fordi tilknytningen som dannes de første leveårene er en av de viktigste byggesteinene for barns sosiale utvikling (Cicchetti & Toth, 2005, s. 419). På den andre siden er noen barn såpass unge når de blir plassert at de ikke har rukket å utvikle en

nær tilknytning til foreldrene, og tilknytningskvaliteten til fosterforeldrene kan derfor være sterkere. Avveiningen med å vurdere viktigheten av barnets biologiske opphav og derav fastsette hyppige samvær eller om tilknytningskvaliteten til fosterforeldrene skal tillegges størst betydning er derfor utfordrende (Kvello, 2015, s. 87).

2.4 Traumer

For mange barn og unge representerer alvorlig omsorgssvikt traumatiske opplevelser som kan ha stor innvirkning på deres helse, utvikling og personlighet (Bentovim, 2009, s. 16; Keller-Dupree, 2013, s. 1; Killén, 2015, s. 97). Traumer defineres som en eller flere hendelser som ligger utenfor individets normale forventede livserfaringer, og oppfattes som en trussel mot liv eller kroppslig integritet (Weathers & Keane, 2007, s. 109). Majoriteten av barn og unge som opplever betydelige og gjentatte traumer i tidlig barndom, som fysiske eller seksuelle overgrep eller er vitne til vold mellom foreldre, kan utvikle en virkelighetsoppfatning som er fundamentalt forskjellig fra barn som ikke har opplevd det samme (Ayoub et al., 2003, s. 98). Forskning har vist at eksponering av traumatiske opplevelser, spesielt vold og overgrep kan få store implikasjoner for barns neurofysiologiske-, sosio-emosjonelle og psykologiske evner (Goodman et al., 2010). Alvorlige traumatiserte barn har også større risiko for utvikling av Post Traumatisk Stresslidelse (PTSD), og forekomsten av denne stresslidelsen er høyere hos disse barna som er direkte resultat av hva de har opplevd (Jaffe et al., 2019; Masten et al., 2008; Van der Kolk, 2000). PTSD er en psykiatrisk diagnose som kan ramme mennesker i kjølvannet av traumatiske opplevelser, og vises gjennom symptomer som reguleringsvansker, unngåelse av spesifikke situasjoner, søvnevansker og flashbacks. Det kan få flere implikasjoner for barn og unges livskvalitet og hverdagsfungering (Jansen, 2021; Holt & Hafstad, 2016; Helsenorge, 2020; Stang & Baugerud, 2018).

I tillegg til PTSD kan barn som har opplevd vold og omsorgssvikt i tidlig levealder også vise symptomer på utviklingstraumer. Utviklingstraumer handler om den doble belastningen som inntreffer når barn over tid ustettes for traumatisk i kombinasjon med sviktende reguleringsstøtte fra sine omsorgspersoner (Nordanger & Braarud, 2017, s. 73). Disse barna

har ofte omfattende reguleringsvansker på ulike områder som problemer med å roe seg ned, raske skifter i følelsesuttrykk og har sviktende kapasitet til å vise ulike følelser (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 104-105). Den totale belastningen blir da større enn hva barn greier å håndtere. For eksempel er opplevelsen av mishandling fra foreldre en enorm stressbelastning som plasserer barnet i en tilstand av intens affekt. Dersom barnet opplever trygg og sensitiv omsorg fra foreldrene før hendelsen, og ivaretas på en omsorgsfull måte i etterkant, vil barnet ha god sjanse på å klare seg fint i livet. Derimot hvis barnet ikke opplever dette, men blir overlatt til å måtte regulere følelsene på egenhånd (Robinson et al., 2009, s. 422), kan dette få store konsekvenser for barnets grunnleggende utvikling (Aas et al., 2014, s. 253-254; Varese et al., 2012, s. 665). Å leve med en slik dobbel belastning over tid kan være svært skadelig. Det kan føre ofte til omfattende reguleringsvansker som derigjennom øker sjansen for utviklingen av psykiske lidelser (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 105).

2.4.1 Retraumatisering

Å oppleve vold, overgrep og omsorgssvikt som lite barn, fra foreldre eller andre nære omsorgspersoner som skal beskytte en, er en ekstrem belastning (Nordanger, 2017). Det å skulle møte omsorgspersoner som har påført traume, kan for noen barn være en stor påkjenning fordi kropp og sanseapparat «husker» hva som har skjedd. Foreldrenes lukt, stemmeleie og væremåte kan vekke sterke reaksjoner som minner barnet om omsorgssvikten (Chester, 2021; Jaffe et al., 2019; Killén, 2015; Nordanger, 2017; Steinbakk, 2019). Retraumatisering er eksponering for en situasjon (trigger) som blir formet av individets reaksjoner og den tilpasningsstilen individet har hatt til den traumatiske hendelsen (Stang & Baugerud, 2018, s. 30-31). Det er ikke nødvendigvis situasjonen i seg selv som er traumatisk, men faktorer knyttet til relasjoner, sted eller lukt kan minne individet om traumatet. Reaksjoner på retraumatisering vises ofte gjennom de samme symptomene som individet hadde på det opprinnelige traumatet ved aktivering og deaktivering av tilknytningssystemet hvor barnet eksempelvis unngår eller klamrer seg til omsorgspersonene (Bentovim, 2009, s. 47). Kunnskap om retraumatisering er derfor fundamentalt for å beskytte de mest sårbare og utsatte barna slik at de ikke utsettes for traumatiserende

samvær (Kiraly & Humphreys, 2016, s. 237). Når samværsordningen for omsorgssviktede barn skal fastsettes må det derfor foretas en grundig vurdering av hvilke risikofaktorer som kan oppstå slik at kontakten ikke oppleves som belastende. Studier har vist at barn kan oppfatte ulike hendelser som skremmende, og være mer skadelig enn det de voksne tror, uansett hvilken grad av omsorgssvikt barnet har vært utsatt for. Risikoen for at samvær kan oppleves traumefremkallende må derfor alltid vurderes (Meiser-Stedman et al., 2007, s. 198).

En case-studie utført av Chester (2021) om en 12 år gammel jente viser hvor belastende retraumatiserende samvær kan oppleves. Jenta ble påtvunget samvær med biologisk far som hadde utsatt henne for vold og seksuelle overgrep. Overgrepene hadde hatt svært skadelig effekter på hennes psykiske helse. Hun hadde blitt diagnostisert med PTSD som et resultat av omsorgssvikten, og symptomene ble sterkt forverret i forbindelse med samværene. Jenta hadde maretitt om faren, greide ikke å sove i egen seng, slet med å fokusere på skolen og å samhandle med venner. I tillegg opplevde hun frykt, sinne og angst slik at hun ikke turte å være alene. Hennes kroniske astma ble også sterkt forverret. Da det ble bestemt at samværene skulle avsluttes viste jenta tydelige tegn til forbedring. PTSD-symptomene, marerittene og frykten hennes ble sterkt redusert, samt hennes sosiale interaksjoner og aktiviteter med jevnaldrende ble markant bedre (Chester, 2021). Selv om dette er en case studie, underbygger det viktigheten av å vurdere at retraumatisering kan forekomme. Følgelig må alle saker vurderes individuelt i henhold til alvorlighetsgraden på omsorgssvikten, barnets sårbarhet og behov for samvær. Dette betyr at ikke alle samvær bør gjennomføres. Hvis man ser at samværet fører med seg flere negative enn positive effekter på barnet, er det viktig at fylkesnemnda og barnevernet har kunnskap om og forståelse for hva retraumatisering innebærer.

3.0 Metode

I det følgende skal jeg redegjøre for hvordan jeg har gått frem metodistisk for å innhente datamaterialet som er gjenstand for de statistiske analysene, og derav resultatene i denne studien. I tillegg er noen sitater fra barn og foreldre inkludert. Disse kvalitative dataene er kun tatt med å for å vise noen eksempler på deltagerens oppfatninger om samvær, og for å gi mer dybde til resultatene i studien. Jeg forklarer alle leddene i prosessen detaljert slik at det blir forståelig for leseren å vurdere resultatene i dette prosjektet.

3.1 Prosjektet

Som nevnt innledningsvis, er denne studien en del av forskningsprosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse» som for tiden utføres av forskere ved OsloMet, institutt for sosialfag i samarbeid med forsker fra NOVA. Prosjektet gjennomføres på oppdrag av Barne-, ungdoms og familiedirektoratet som i lys av dommene fra EMD har sett behovet for innhenting av ny kunnskap. Denne forskningen har som mål å medvirke til å tette noen vesentlige kunnskapshull, samt bidra med å danne grunnlag for retningslinjer til praksisfeltet.

Prosjektet ledes av professor i rettsvitenskap Elisabeth Gording Stang (OsloMet). I tillegg består prosjektteamet av tre andre erfarne forskere hvor alle har bred barnefaglig og tverrvitenskapelig forskningserfaring. Prosjektet har en flermetodisk tilnærming som inkluderer gjennomgang av nyere forskningslitteratur og undersøkelse av juridisk praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter. I tillegg studeres og fremskaffes kunnskap om dagens samværsordninger gjennom kvalitative og kvantitative metoder. Min masteroppgave innebefatter den kvantitative delen av prosjektet med data fra barn og foreldre som har delt sine erfaringer og tanker om samvær etter omsorgsovertakelse. Datamaterialet består av kunnskap og informasjon fra deltakerne innhentet ved bruk av elektroniske spørreskjemaer som ble sendt ut i perioden september 2021 til desember 2021.

3.1.1 Min rolle i prosjektet

Jeg har hatt en variert rolle i prosjektet bestående av ulike arbeidsoppgaver og gjøremål. I første omgang ble jeg tatt opp som deltager og fikk godkjenning til å utføre min

masteroppgave tilknyttet prosjektet. Det innebar at jeg skulle få anvende dataene som ble innhentet i undersøkelsene om samvær, og skrive min oppgave ut ifra dette. Etter hvert fikk jeg forespørselen av prosjektleder om jeg ønsket stillingen som vitenskapelig assistent for å ha en mer aktiv rolle i prosjektet. Det takket jeg ja til, og startet i jobben høsten 2021. Siden den gang har jeg jobbet aktivt i prosjektet med innsamling og organisering av empirisk materiale, samt litteratursøk- og gjennomgang. Jeg har også vært ansvarlig for alle elektroniske nettskjemaer og utført løpende administrative prosjektoppgaver. Det har vært en lærerik og spennende jobb som har gitt meg et godt innblikk i akademia og hvordan en forskergruppe arbeider.

Det å være tilknyttet et prosjekt med erfarne forskere ser jeg på som en stor fordel. Det har gitt meg en bratt læringskurve ved å kunne samarbeide, diskutere og lytte til noen av landets fremste forskere på feltet. Alle prosjektdeltakerne har vært hjelpsomme og stilt seg til disposisjon når jeg har trengt råd og veiledning underveis i masterperioden. Et av mine bidrag inn i gruppen har blant annet vært å dele dagsaktuelle erfaringer fra praksisfeltet fra min deltidsjobb som miljøterapeut på en omsorgsinstitusjon. Der har jeg vært vitne til både positive og negative samvær mellom ungdom og foreldre som har gitt meg bedre innblikk i tematikken. Oppsummert har jobben som vitenskapelig assistent kun vært en utelukkende positiv opplevelse som har gitt meg en trygghet om at jeg vil komme i mål med oppgaven.

3.2 Rekruttering og utvalg av informanter

Da vi startet med rekrutteringsprosessen av barn og foreldre henvendte vi oss til alle landets barnverntjenester og flere barneverninstitusjoner for hjelp og samarbeid. Rent praktisk foregikk utvelgelsen ved at jeg og en annen forsker på prosjektet tok direkte kontakt med barnevernstjenester og barneverninstitusjoner i hele landet som har barn og ungdom i alderen 12-18 år plassert etter barnevernloven § 4-12. Kontakten foregikk hovedsakelig på email og telefon, samt et par fysiske møter når det lot seg gjøre. Vi sendte ut informasjonsskriv (se vedlegg 1) om prosjektet på email til barnevern- og institusjonsansatte hvor vi oppfordret om hjelp til rekruttering av deltakere. Dette informasjonsskrivet formidlet de videre til aktuelle deltagere. I tillegg skrev Bufdir et oppfordringsbrev (se vedlegg 2) hvor

de oppfordret barnevernet til å delta. Dette støttebrevet ble også sendt rundt på email til alle landets barnverntjenester. Videre snakket vi med saksbehandlere som hadde kontakt med familier hvor tematikken var aktuell, og spurte om de kunne formidle og forespørre aktuelle barn og foreldre om deltakelse. Når det gjaldt rekruttering gjennom institusjoner videreformidlet ledelsen prosjektet til ansatte ute i miljøene som skulle forhøre seg med aktuelle barn og ungdom. Nødvendig samtykke fra foreldre (se vedlegg 3), barna og eventuelle foresatte (se vedlegg 4), innhentet vi for barn mellom 12 og 15 år som sa seg villig til å delta i undersøkelsen. Ungdom fra 16 år kunne selv samtykke til deltagelse. I tillegg til dette brukte vi aktivt vårt kontaktnett i barnevernsfeltet for å nå ut til enda flere deltakere.

Metoden vi opprinnelig planla å bruke for innhenting av data via nettskjema var en tidsserieanalyse (TSA) med tre datainnsamlingspunkter. Det er en statistisk metode hvor deltakerne kan svare på de samme spørsmålene med jevne mellomrom for å måle effekter/endringer over tid. Det vil eksempelvis kunne avdekke variasjonsmønster i deltakernes opplevelse av samværsavtalene knyttet til ulike aspekter ved gjennomføring av samværet. Imidlertid oppdaget vi relativt tidlig i rekrutteringsprosessen at det ble vanskelig å få gjennomført tre målinger grunnet store utfordringer med rekrutteringen og skepsis fra informanter. Vi bestemte oss derfor for at det var mer realistisk å få til to datainnsamlingspunkter med en lenger periode mellom første og andre måling. Datamateriale fra tidspunkt nr. 1 er hentet inn høsten 2021 fra september til desember, og datamateriale fra tidspunkt nr. 2 har vi begynt å hente inn i løpet av denne våren og vil pågå ut mai 2022.

3.2.1 Utfordringer med studien

Selv om vi har et tilstrekkelig utvalg av barn og foreldre skulle vi gjerne hatt enda flere respondenter. Som nevnt tidligere har det vært store utfordringer med rekruttering av informanter til prosjektet. Årsaken til dette handler blant annet om mye skepsis og lite imøtekommende og samarbeidsvillige ansatte fra barnevernstjenester og barneverninstitusjoner. Vi har kontaktet flere på telefon for å forklare detaljert hva prosjektet gikk ut på, og hvorfor de er en viktig del av prosjektets gjennomføring, men dette har dessverre hatt liten effekt. De fleste ansatte vi har kontaktet har sagt de ikke har

kapasitet til å bidra, og generelt sett virket uinteressert. Det er også et stort antall barneverntjenester og institusjoner som ikke har besvart våre henvendelser på verken e-post eller telefon.

Totalt har vi tatt kontaktet og forespurt 206 ansatte fra barnevernstjenester og 94 institusjoner om hjelp til rekruttering av barn og biologiske foreldre. Likevel har kun 9 barnevernstjenester og 2 institusjoner bidratt med informanter, noe som vi anser som svært skuffende. Vi i prosjektgruppen har tydelig kommunisert til alle tjenestene at vi tar på oss all jobb med å følge opp deltakerne slik at det ikke skulle være ekstraarbeid for de ansatte i forbindelse med prosjektet. Dette har imidlertid ikke hatt noe effekt, og vi har opplevd at barnevernsledere, saksbehandlerne og miljøterapeutene har hatt en likegyldig holdning og ikke fremstått veldig interessert i å bidra til forskning på feltet. Flere av de vi har snakket med har uttrykt skepsis og lite engasjement for å ville bidra til en endring på feltet, og det til tross for at Bufdir har oppfordret til deltakelse. Dette synes vi er svært synd og overraskende da vi antok at barnevernsfeltet hadde mer interesse for tematikken i lys av kritikken og dommene fra EMD. Det er også et par barneverntjenester og institusjoner som har vært positive og sagt de vil bidra, men på tross av gjentatte purringer har de ikke kommet tilbake med aktuelle informanter vi har kunne kontakte. Årsaken til dette vet vi ikke, men det kan være at barneverntjenestene og institusjonene får svært mange henvendelser og har dermed hatt liten kapasitet til å prioritere vårt prosjekt.

Med bakgrunn i disse utfordringene har vi derfor færre deltakere fra begge informantgrupper enn det vi ønsket og så for oss. Samtidig er det viktig å understreke at vi er veldig takknemlig for de barnverntjenestene og institusjonsansatte som har forsøkt å fremme prosjektet for aktuelle kandidater og bidratt med deltakere. Disse tjenestene og institusjonene har vært veldig positive og hjelpsomme i prosessen med å skaffe deltagere til studien. I ettertid har jeg og prosjektgruppen diskutert hvorvidt vi burde valgt en annen fremgangsmåte. Likevel har vi konkludert med i det store og hele at vi ikke kunne gjort så mye annerledes. Det må også legges til at på grunn av Covid-19 har en rekke studier vært satt på pause slik at det var ekstra mange «aktører» ute i barnevernsfeltet som skulle

innhente deltagere samtidig som oss. Det vi kunne gjort før prosjektets oppstart var å forsikre oss om at barnevernsfeltet var motiverte og villige til å bidra med informanter. På denne måten kunne vi fått en større deltakergruppe. Imidlertid hadde det krevd at prosjektet pågikk over en lenger periode, og at det var satt av mer ressurser til en egen ansatt/vitenskapelig assistent i prosjektet som kun jobbet med rekruttering.

3.3 Deltagere

Datamaterialet består av totalt 37 deltagere: 17 barn og 20 biologiske foreldre. Barn og foreldre som deltar i studien kommer fra de fem fylkene: Oslo, Vestfold og Telemark, Troms og Finnmark, Viken og Innlandet. Alle deltakerne har samvær etter omsorgsovertakelse. Utvalget består av barn og foreldre fra **ulike** familier så totalt dekker vi 37 ulike samværsordninger. Respondentene utgjør dermed to utvalg fra henholdsvis en populasjon av barn som er flyttet fra sine biologiske foreldre i regi av barneverntjenesten, og en foreldrepopulasjon som har mistet omsorgen for barnet sitt i henhold til barnevernloven § 4-12. Deltagerne har selv respondert og utvalgene utgjør derved ikke et sannsynlighetsutvalg hvor deltagerne trekkes tilfeldig fra en populasjon.

Studien er basert på et utvalg bestående 8 jenter (47.1%) og 9 gutter (52.9%). Når det gjelder biologiske foreldre er det 2 fedre (10.0%) og 18 mødre (90.0%) med i undersøkelsen hvor alle har samvær med barn plassert i fosterhjem eller på institusjon.

3.4 Nettskjemaene

Jeg og prosjektdeltager Gunn Astrid Baugerud utarbeidet to ulike nettskjemaer tilpasset de to målgruppene (barn og foreldre). Skjemaet til barn består av 31 spørsmål (se vedlegg 5) og skjemaet til foreldrene består av 28 spørsmål (se vedlegg 6). Nettbaserte spørreskjemaer er en mye brukt metode i forskningssammenheng for å samle inn et stort antall data på kort tid fra en geografisk spredt populasjon. Metoden egner seg godt for å kartlegge det «store bildet» av en tematikk, noe som var siktemålet for denne delen av prosjektet (Thrane, 2018, s. 17). Vi valgte elektroniske nettskjemaer av flere grunner: 1) Det er «enkelt og raskt» for informantene å besvare skjemaet via mobil eller pc/nettbrett, 2) Informantene kan svare

«her og nå», eksempelvis hvordan de opplevde siste samvær, noe som gir mer umiddelbare og «korrekte» svar da informasjonen de besitter er nyere og det er mindre sjanse for at minner svekkes, 3) Informantene kan besvare skjemaet uansett hvor de befinner seg, og når de selv ønsker. Følgelig er skjemaene selvadministrerte som gjør at informantene sannsynligvis opplever deltakelse som lite krevende, og derav kan gi oss et større datamateriale.

Utviklingen av spørreskjemaene foregikk i samarbeid med Universitet i Oslo, og deres løsning Tjeneste for Sensitiv Data (TSD) ble brukt for denne delen av prosjektet. TSD er en portalløsning som inngår i den nasjonale infrastrukturen for håndtering og lagring av sensitivt datamateriale, og anses som en sikker portal for ivaretagelsen av personvern og oppbevaring av forskningsdata. Vi valgte denne løsningen fordi vårt datamateriale krever høy grad av sikring sammenlignet med vanlige ikke-sensitive data. Vi kunne samle inn, lagre, dele og analysere dataen innenfor et lukket miljø som krever to-faktor pålogging av sikkerhetskategori 3 (Bankd Id) (UiO, 2021).

3.5 Utformingen av spørsmålene

Det overordnede målet da vi utviklet spørsmålene var å formulere spørsmål som var enkle for deltakerne å forstå. Vi brukte derfor lang tid på å skape tydelige setningsoppbygginger og formuleringer slik at spørsmålene kunne leses uten noen form forklaring. Spørsmålene tar for seg positive/negative sider av samvær, hyppigheten av samvær, hvor samværet finner sted, og hvem som deltar på samværene.

Spørreskjemaet for barn og ungdom består av enkle lettleselige spørsmål. De første 27 spørsmålene er avkrysning med svaralternativer, mens de resterende 4 spørsmålene skal besvares med utfyllende tekst. Spørreskjemaet til foreldrene er også relativt enkelt oppsatt, men med noen mer avanserte spørsmål om samvær som krever mer refleksjon. De første 26 spørsmålene i foreldreskjemaet er avkrysningsspørsmål med svaralternativer, mens de to siste spørsmålene skal besvares med tekst. For eksempel er flere avkrysningsspørsmål utformet med en poengskala hvor deltagerne kan krysse av på kategorier fra «svært lite» til

«svært mye». Selv om denne delen av studien anvender kvantitativ metode, valgte vi som nevnt å inkludere noen kvalitative spørsmål i spørreskjemaet. Dette var for å fremme noen «tykkere» beskrivelser av barn og foreldres erfaringer og perspektiver på samvær som kan bidra med dypere innsikt i deltakernes personlige opplevelser som ikke kan formidles gjennom statistisk analyse.

3.6 Etske vurderinger

Samvær er en utfordrende situasjon å håndtere. Både barn og foreldre har ofte mye følelser i forbindelse med samværet ved at de gleder seg til å treffe hverandre samtidig som mange er usikre og spente. Mange synes det er vanskelig å skulle møtes under bestemte forhold, og bli påminnet om at de ikke kan møtes når de selv måtte ønske. I forkant av prosjektet diskuterte vi derfor ulike etiske overveielser som kunne oppstå underveis.

Et av de viktigste momentene å være bevisst på under gjennomføring og formidling av studien er egne holdninger, tanker og verdier slik at det ikke påvirker prosjektets fremgangsmåte, metode eller resultat/konklusjoner (Risjord, 2014, s. 15). Vi var spesielt oppmerksomme på at studien skulle inkludere en sårbar gruppe og at deltakerne kunne oppleve det vanskelig å besvare spørsmål om tematikken. Videre var vi bevisst på å ivareta spesielle etiske hensyn ved involvering av barn og unge i forskning. Vi forsikret oss om at de fikk utførlig og alderstilpasset informasjon om studien av noen de hadde tillit til, slik at vi visste at barna ga et frivillig og informert samtykke. I tillegg sørget vi for at foreldre til barn i alderen 12-15 år fikk detaljert informasjon om prosjektet slik at de var sikre på hva de samtykket til. Barn og ungdom over 15 år råder selv over egen taushetsbelagt informasjon, og kunne si ja til deltagelse uten samtykke fra foreldrene. Når det gjaldt foreldrene, fikk de også detaljert informasjon om hensikten med deltagelse før vi innhentet samtykke.

Samtykkeskjemaene er utformet etter generelle retningslinjer fra Helsinkideklarasjonen (WMA, 1964). Alle deltakerne ble informert om at de når som helst kunne trekke sitt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle personopplysningen ville da bli slettet uten noen negative konsekvenser. All informasjon er fullstendig anonymisert, og prosjektet har ikke innhentet noen personidentifiserende opplysninger om foreldrene eller barna. I tillegg

kan ikke datamaterialet på noen måte spores tilbake til deltakerne. Følgelig er personvern hensyn grundig ivaretatt.

Prosjektet er meldt inn og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Vi følger alle gitte retningslinjer i forbindelse med lagring og behandling av datamateriale i henhold til personvernforordningen (GDPR). Alle forskerne i prosjektet, inkludert meg selv, har lovpålagt taushetsplikt jf. Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven – fvl) § 13 e.

4.0 Resultater

I denne delen av oppgaven vil jeg starte med å presentere deskriptive statistikk om utvalget av barn og foreldre, samt hvordan barna er plassert mellom fosterhjem og institusjon.

Deretter presenteres analyser som viser fordelingen av barnas plasseringslengde utenfor hjemmet, og hvor lenge barna til foreldreutvalget har vært plassert. Videre analyseres barn og foreldres samværsavtaler etterfulgt av hva de mener om samværsomfanget. Jeg har også sett på hvordan barn og foreldre opplevde siste samvær og om de oppfatter å ha medvirket i utformingen av sin samværsplan. Til slutt undersøkte jeg hvorvidt barn og foreldre ønsker familiegjenforening. Resultatene fra analysene av datamateriale legges frem for å belyse oppgavens problemstilling.

4.1 Fordelingen av kjønn, alder og plasseringssted

Tabell 4.1 presenterer deskriptive analyser av enkeltvariablene *alder* og *kjønn* for å se hvordan disse fordelte seg i på utvalget for begge deltakergruppene. Utvalget består av totalt 37 deltakere: 17 barn og 20 biologiske foreldre. Barn og ungdommer som deltar i studien er i aldersgruppen 12-18 år hvor de prosentvis fordeles slik: 12-13 år, 29,4%; 14-16 år, 52,9%; 17-18 åringer, 17,6% (range: 12-18). Utvalget består av 47,1% jenter ($n=8$) og 52,9% gutter ($n=9$). Når det gjelder biologiske foreldre er 10,0% fedre og 90,0% mødre. Alle deltakerne har samvær etter omsorgsovertakelse.

Alder	Jenter	Gutter	Totalt
12-13 åringer	2 stk (25,0%)	3 stk (33,3%)	5 stk
14-16 åringer	5 stk (62,5%)	4 stk (44,4%)	9 stk
17-18 åringer	1 stk (12,5%)	2 stk (22,2%)	3 stk

Tabell 4.1 Fordelingen av kjønn og alder

I utvalget til barn og ungdom er 14 barn (82,4 %) bosatt i fosterhjem og 3 barn (17,6%) plassert på institusjon. Av fosterhjemsplassingene er 8 av dem jenter og 6 er gutter. Når det gjelder institusjonsplassingene består utvalget av 3 gutter.

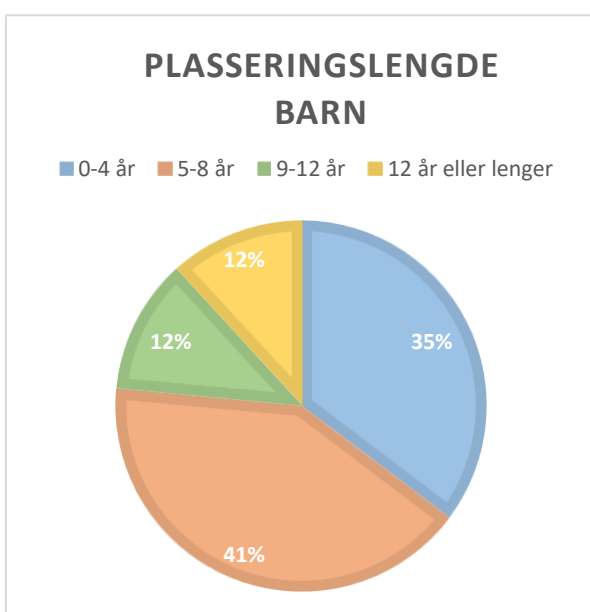
4.2 Fordelingen av plasseringslengde

Figur 4.2.1 viser plasseringslengden for barna som deltar i studien og figur viser 4.2.2 plasseringslengden til barna av foreldregruppen som deltar i studien. Figurene viser en samlet fordeling av plasseringslengden for fosterhjem og barneverninstitusjon. Grunnet lav registrering hos begge deltakergruppene på det første svaralternativet (0-2 år) ble denne kategorien slått sammen med det andre svaralternativet (2-4 år) og deretter brukt i analysene.

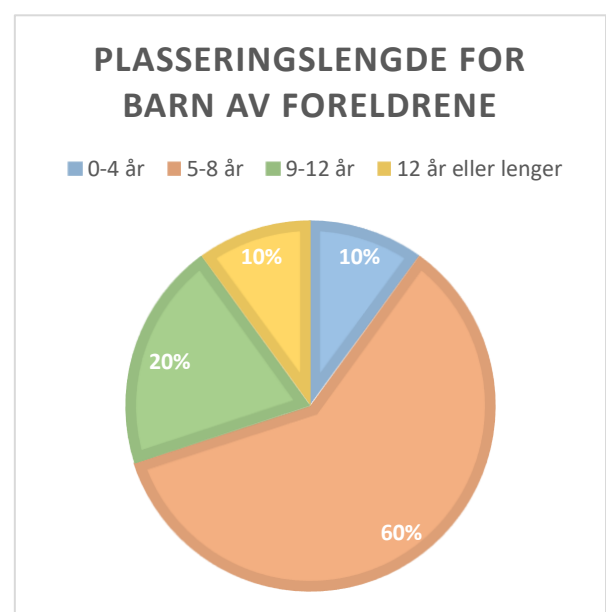
Analysene viser at 7 (41%) barn og ungdom har bodd i fosterhjem eller på barneverninstitusjon i 5-8 år etterfulgt av 6 (35%) barn som har bodd utenfor hjemmet i 0-4 år. Deretter viser resultatene at 2 (12%) barn og ungdom har bodd utenfor hjemmet i 9-12 år og til slutt har de 2 (12%) siste bodd utenfor hjemmet i 12 år eller lenger.

Når det gjelder foreldre som har deltatt i undersøkelsen har 12 (60%) foreldre hatt barn boende utenfor hjemmet i 5-8 år. Etterfulgt av 4 (20%) foreldre som har hatt barn boende borte i 9-12 år. Videre har 2 (10%) foreldre hatt barna sine boende borte i 0-4 år og til slutt har 2 (10%) foreldre hatt barn plassert utenfor hjemmet i 12 år eller lenger.

Følgelig viser datamaterialet for begge gruppene den samme frekvensen ved at den største andelen av omsorgsplasseringene har vart i 5-8 år.

Figur 4.2.1. Plasseringslengde barn

Figur 4.2.2 Plasseringslengde barn av foreldre

4.3 Fordelingen av samværsavtaler

4.3.1 Barnas samværsavtaler

Fordelingen av barnets samværsavtale med foreldrene er illustrert i tabell 4.3.1.

Barna som deltar i undersøkelsen ($n=17$) har noe ulik samværsavtale med sine foreldre. I analysen ser vi at andelen barn som har samvær med mor er noe høyere enn andelen som har samvær med far. Alle 17 barna i undersøkelsen har samvær med mor, men kun 12 av barna har samvær med far og hele 5 barn (29,4%) har rapportert at de ikke har noe samvær med far i det hele tatt. Når det gjelder samvær med mor har flest barn (41,2%) ingen fast avtale, men det foreligger ingen opplysninger om hvor hyppig eller lite denne kontakten er. Det er 4 barn (23,5%) som har samvær 7-8 ganger i året med mor etterfulgt av 3 barn (17,6%) som møter moren 5-6 ganger årlig. Det er også her viktig å merke seg at kun 2 barn (11,8%) har faste samvær med mor 9-11 ganger per år. Kun 1 barn (5,9%) i utvalget har samvær med mor 0-2 ganger i året. Samværsavtalene med far er noe annerledes fordelt. Likevel er det også her viktig å merke seg at 4 barn (23,5 %) ikke har noen fast avtale, men de kan selv velge samværsomfanget med far. Det er 3 barn (17,6 %) som har samvær 3-4 ganger i året med far. Følgelig har 2 barn (11,8 %) samvær 5-6 ganger årlig og 2 barn (11,8 %) har samvær 9-11 ganger årlig. Det er kun 1 barn (5,9 %) som har samvær med far fast en gang per måned.

	Mor	Far	Total
Har ikke samvær		5 (29,4%)	5
0-2 ganger	1 (5,9%)		1
3-4 ganger		3 (17,6%)	3
5-6 ganger	3 (17,6%)	2 (11,8%)	5
7-8 ganger	4 (23,5%)		4
9-11 ganger	2 (11,8%)	2 (11,8%)	4
En gang i mnd		1 (5,9%)	1
Ingen fast avtale	7 (41,2%)	4 (23,5%)	11

Tabell 4.3.1. Fordelingen av barnas samværsavtale

4.3.2 Fordelingen av forelderens samværsavtale

Fordelingen av foreldrenes samværsavtale med sine barn er illustrert i tabell 4.3.2.

Alle foreldrene ($n=20$) som deltar i undersøkelsen har svart på spørsmålet om hvor hyppig de har samvær med barnet sitt. Vi kan se nedenfor at de ulike alternativene har noe ulik oppslutning, men to svaralternativer skiller seg ut. 5 foreldre (25%) har svart at de har samvær med barnet sitt 0-4 ganger i året, noe som er en fjerdedel av utvalget. Videre har flest foreldre svart at de har 5-8 samvær i året, med en oppslutning på 7 foreldre (35%). Videre er det kun totalt 2 foreldre som har samvær «*annenhver*» eller «*hver uke*» med sitt barn. Til slutt kan vi se at kun 2 foreldre (10%) selv bestemmer hvor ofte de vil møte barna sine.

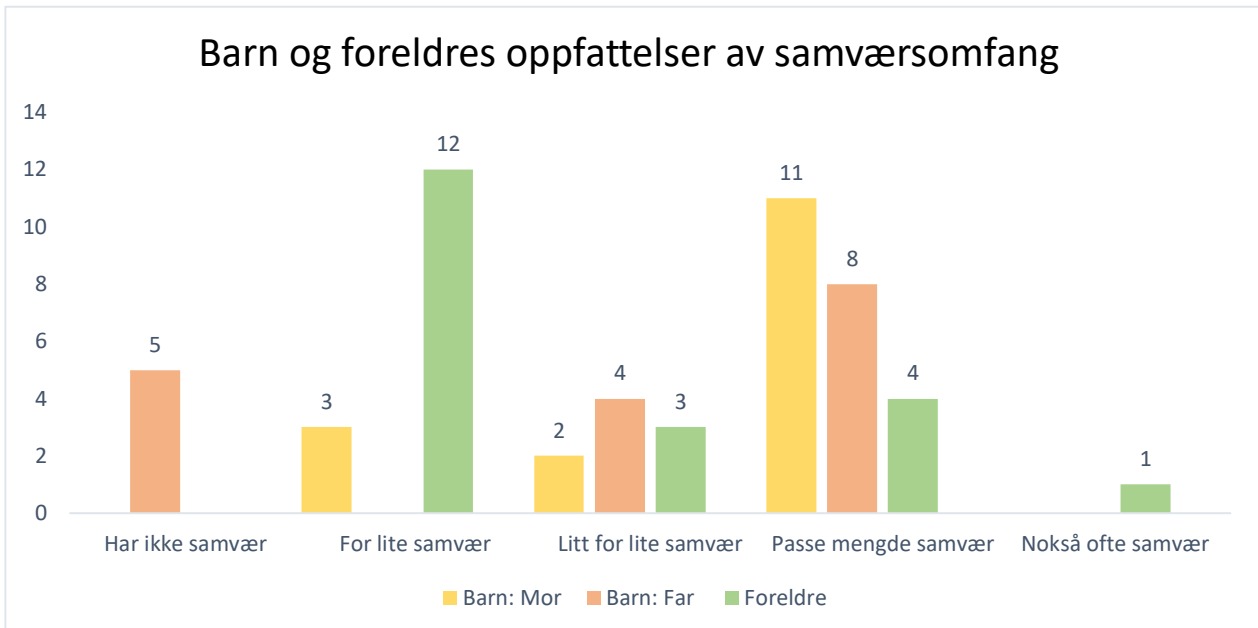
0-4 ganger	5 (25%)
5-8 ganger	7 (35%)
9-11 ganger	2 (10%)
En gang i måneden	2 (10%)
Annenhver uke	1 (5%)
Hver uke	1 (5%)
Ingen fast avtale	2 (10%)
Total	20 (100%)

Tabell 4.3.2. Fordelingen av foreldrenes samværsavtaler

4.4 Fordeling av barnas og foreldrenes oppfattelse av samværsomfang

Barn og foreldres meninger om samværsomfang er illustrert i figur 4.4. Spørreskjemaet til både barn og foreldre inneholder spørsmål om hvorvidt de er fornøyde med egen samværsavtale, og om de synes de har passe mengde, for lite eller for hyppige samvær. Figuren viser at det er noe ulik oppfattelse mellom barna og foreldrene. Alternativet «*nokså ofte samvær*» utgjorde den minste andelen av fordelingen hvor kun 1 mor/far har svart dette, mens ingen barn mener det. Videre kan vi se at alternativet med størst oppslutning blant foreldrene er «*for lite samvær*» hvor hele 12 foreldre mener de ser barna sine for lite. Til sammenligning mener kun 3 barn det samme når det gjelder samvær med mor, men ingen mener de har for lite samvær med far. Analysen viser også at den største andelen barn

er fornøyde med hvor ofte de har samvær med foreldrene hvor 11 barn mener de har passe mengde samvær med mor, og 8 barn mener det samme med far. Motsatt opplever kun 4 foreldre at de har passelig mengde samvær. Imidlertid kan vi se at både barn og foreldre mener de har «*litt for lite samvær*».

Figur 4.4. Deltakernes oppfattelse av samværsomfang

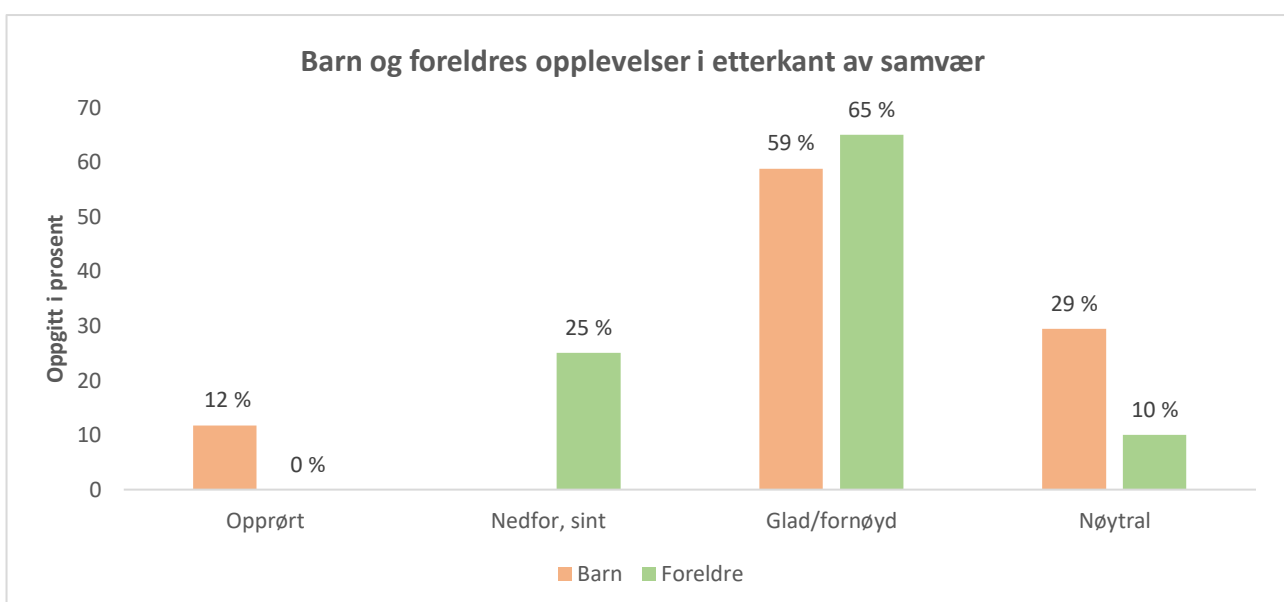
4.5 Barn og foreldres opplevelse av siste samvær

Figur 4.5 illustrerer hvordan barn ($n=17$) og foreldre ($n=20$) opplevde siste samvær i forkant av studien. Imidlertid vet vi ikke når det siste samværet fant sted, altså om det var dagen før de besvarte spørreskjemaet eller flere måneder tidligere. Vi vet heller ikke hvem som deltok på siste samvær, og om det var kun barnet og foreldre(ene) eller flere involverte som søsken, besteforeldre, tante, onkler, barnverntjenesten og tilsynsfører.

Jeg vil igjen påpeke at dette ikke er foreldrene til barna som deltar i studien, men foreldre fra helt andre familie som har samvær med egne barn. Likevel er det interessant at funnene i figuren illustrerer at barn og foreldre har nokså like oppfattelser av siste samvær selv om de ikke har noen kobling til hverandre. For å kunne sammenligne barn og foreldres opplevelser av samvær har jeg slått sammen noen kategorier for å lettere kunne utføre og forstå

analysen. Innholdsmessig dekker kategoriene omtrent det samme selv om noen kategorier er slått sammen. Vi kan se at godt over halvparten av foreldrene, 65% meddelte at de glade og fornøyde etter siste samvær, noe som kan sies å samsvare med barna, hvor 59% av barna sier de opplevde siste samvær som positivt. Det vil si at litt over halvparten av barna opplever samvær som noe bra og sannsynligvis noe de har positivt utbytte av. Totalt sett ser vi at de resterende svarene blant barna fordeler seg mellom alternativene «nøytral» med en oppslutning på 29% og «redd og bekymret» med en oppslutning på 12%. Generelt kommer det frem at en stor andel av barna og ungdom i dette utvalget opplevde siste samvær som positivt, og noe de opplever som trygt. Derimot kan vi se at 25 % av foreldregruppen i studien følte seg nedfor, mislykket eller var misfornøyd etter siste samvær, mens 10% av foreldrene oppgir ingen spesifikke følelser etter siste samvær. De sier samværene var nøytrale.

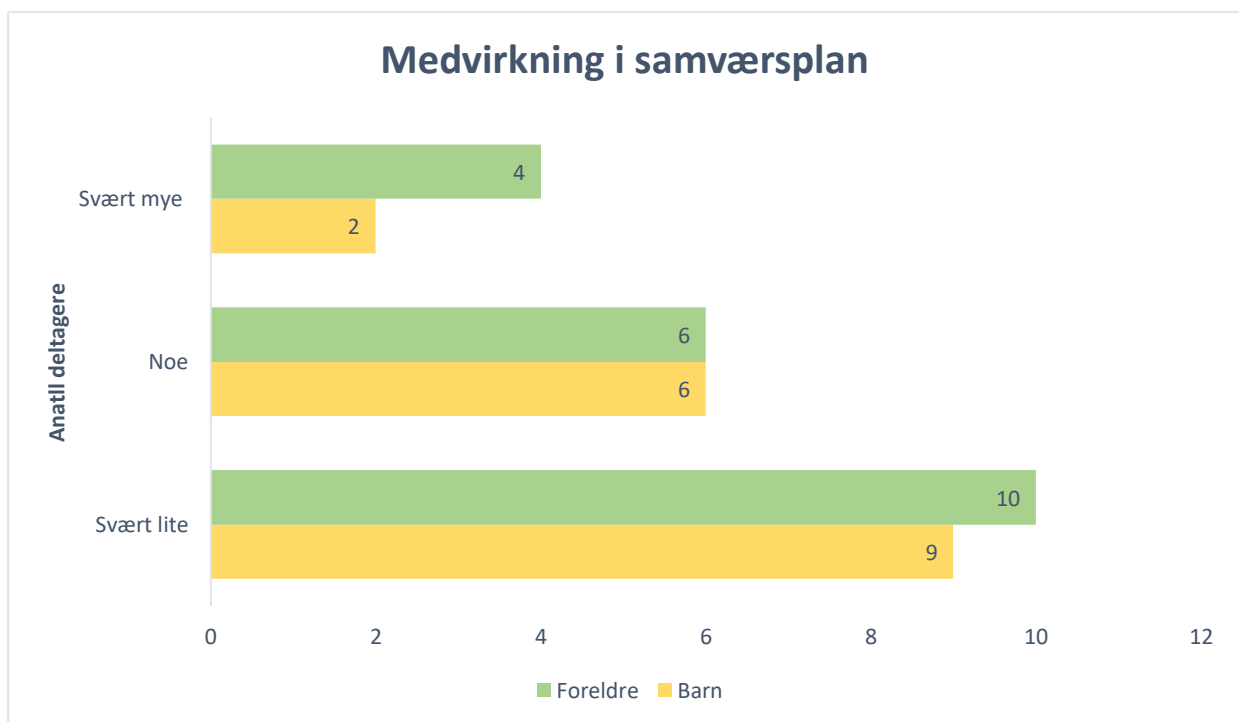
Videre ble en Chi-Square test utført for å undersøke om det var noen signifikante forskjeller i hvordan de to gruppene (barn og foreldre) ratet sine opplevelser av siste samvær. Chi-Square er en non-parametric test som kan brukes for å analysere kategorisk data også på et nominalt nivå, og når variablene ikke er normalt distribuert (Pallant, 2020, s. 221). Resultatet viste en signifikant forskjell $\chi^2(3, 37) = .479, p < .04$. Se figur 9, ingen av barna oppga av de var nedfor eller sinte etter samværet slik 25% av foreldrene gjorde.

Figur 4.5. Barn og foreldres opplevelser av siste samvær

4.6 Barn og foreldres opplevelse av medvirkning i samværsplanen

Figur 4.6 viser hvordan barn og foreldre opplever å ha medvirket i utformingen av egen samværplan. Av totalt 17 barn har 9 barn svart at de opplever *svært* lite medvirkning i egen samværplan. Det vil si at over halvparten av barna har denne opplevelsen. Samtidig har 10 foreldre (50%) samme opplevelsen i fastsettelsen av sine samvær med sitt barn. Etterfulgt av at like mange barn (n=6) og foreldre (n=6) i utvalget som opplever at de har fått deltatt *noe* i utformingen av egen plan. Til slutt opplever 4 foreldre at de har fått medvirket mye, imens kun 2 barn har den samme oppfattelsen om sin samværplan.

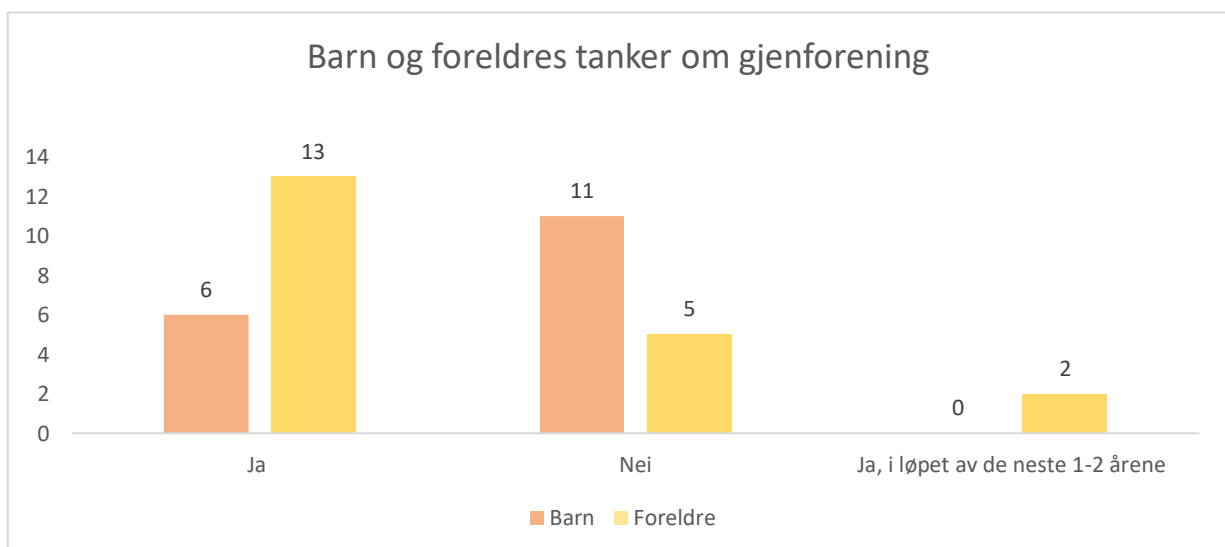

Figur 4.6 Barn og foreldres oppfattelse av medvirkning i egen samværplan

4.7 Barn og foreldres oppfatninger om gjenforening

Figur 4.7 presenteres statistikken over hvor mange barn i dette utvalget som svarer at de ønsker å flytte hjem sammenliknet med foreldreutvalget som ønsker at deres barn skal flytte hjem. Vi kan se at de oransje søylene, som representerer barna, har en oppslutning på 35,3% når det gjelder «*ja jeg vil flytte hjem*» sammenlignet med foreldrene hvor 65% svarer det samme. Det betyr at kun litt over 1/3 av barna har et ønske om å flytte hjem igjen til mor og/eller far i motsetning til foreldreutvalget hvor et flertall ønsker at deres barn skal flytte hjem. Motsatt er det interessant å merke seg at barna har en adskillige høyere oppslutning når det gjelder «*nei, jeg vil ikke flytte hjem*» sammenlignet med svarene til foreldregruppen. Over halvparten av barna (64,7%) ønsker ikke å flytte hjem til sin biologiske familie, hvor kun 25% av foreldrene svarere det samme om hjemflytting av sine barn. Det er derfor et ganske klart skille mellom barn og foreldres oppfattelse når det gjelder ønske om gjenforening.

Den siste kategorien «*flytte hjem i løpet av de neste to årene*» ble imidlertid ikke gitt til barna som et mulig svaralternativ. Dette fordi spørreskjemaet ble utarbeidet for barn ned til 12 års alderen, og forskergruppen mente at for noen av de yngste barna ville det kunne være utfordrende å måtte reflektere over sin fremtidige omsorgssituasjon. Når det gjelder foreldreutvalget mener 10% at det er sannsynlig at deres barn kan flytte hjem igjen i løpet av de neste to årene.

Figur 4.7. Barn og foreldres tanker om gjenforening

5.0 Diskusjon

Det overordnede målet med denne studien har vært å gi innsikt i hvordan barn og foreldre opplever sin samværsordning og bidra med relevant kunnskap om dagens samværspraksis. Deltakernes samværsplan og hvilke oppfatninger barn og foreldre har om samværsomfanget, samt hvordan de erfarer samvær har blitt kartlagt. Videre har jeg undersøkt i hvilken grad barn og foreldre opplever seg involvert i utformingen av egen plan i tråd med det økende krav om medvirkning (Archard & Skivenes, 2009; van Bijleveld et al., 2015; Cossar et al., 2014; Kriz & Roundtree-Swain, 2017; Toros, 2021; Paulsen, 2022). Til slutt har jeg redegjort for barn og foreldres tanker om gjenforening. Underveis har jeg sammenlignet deres resultater for å se om det er signifikante forskjeller i barn og foreldres syn på dagens samværspraksis.

Samlet sett bekrefter funnene at godt over halvparten av barna og ungdommene er fornøyd med egen samværsordning og at de opplever samvær med foreldrene som positivt. Motsatt tyder imidlertid dataene på at en stor andel av foreldrene synes de har for lite samvær, og de har et uttalt ønske om å se barna sine mer. Likevel opplever nokså mange foreldre at de eksisterende samværene som positive. Når det gjelder målet om gjenforening er ikke det et sterkt ønske for flertallet av barna i denne studien, noe som samsvarer med rapporten fra Forandringsfabrikken (2020). Dette til forskjell fra foreldrene som ønsker at deres barn skal bli tilbakeført. I studien har jeg analysert resultater fra et utvalg bestående av barn ($n=17$) og foreldre ($n=20$) som alle har samvær etter omsorgsovertakelse. Igjen vil jeg understreke at barna og foreldrene som deltar, **ikke** er fra samme familier. Det vil si at jeg ikke har synspunkter fra barn og foreldre når det gjelder samme samværsordning, men fra totalt 37 ulike samværsordninger.

Innledningsvis formulerte jeg følgende problemstilling:

Samvær etter omsorgsovertakelse. Hvordan kan barn og foreldres erfaringer bidra til å gi mer kunnskap om tilrettelegging av gode samværsordninger?

5.1 Barn og foreldres samværsavtaler

5.1.1 Barnas samværsavtaler

Resultatene i studien viser at flertallet av barna har samvær med både mor og far, men andelen som har samvær med mor er noe høyere enn andelen som har samvær med far. Alle barna i utvalget ($n=17$) (100%) har samvær med mor, men kun 12 barn (70,6%) har samvær med far og 5 barn (29,4%) ser ikke far i det hele tatt. Videre viste resultatene at flere barn har hyppigere samvær med mor sammenlignet med hvor ofte de ser far. Dessuten kan en nokså stor andel barn (41,2%) møte mor når de selv måtte ønske det. Det vil si at 7 barn kan velge hvor ofte eller hvor lite de vil møte mor, men kun et få antall barn (23,5%) har samme ordning med far. Dette til tross for det økende fokuset på at far må anses som en viktig del av barnets liv og oppvekst (Coakley, 2013).

At de fleste barna har samvær med begge foreldrene er ikke overraskende da hovedtendensen i litteraturen og forskningen på feltet viser at barn og unge har et sterkt ønske om å være mer sammen med opphavsfamilien (Atwool, 2010; Baker et al., 2016, s. 181; Bogolub, 2008, s. 94; Boyle, 2017, s. 23; Fernadez, 2007, s. 352; Kiraly & Humphreys, 2016, s. 238). Det er ofte en stor påkjenning og omveltning for mange barn å måtte flytte fra foreldrene. Mange barn opplever et stort savn ved å ikke kunne være hjemme og se foreldrene daglig. Ettersom mange barn ikke blir flyttet før de er eldre vil sannsynligvis mange ha en nær relasjon til foreldrene, på tross av omsorgssvikten, som er viktig å bevare. Atwool (2010) avdekket at de fleste barn har et stort utbytte av å opprettholde kontakten med foreldrene, som for mange gir god støtte i etterkant av flyttingen. For en rekke barn er samvær med foreldre og eventuelle andre nærstående personer viktig, selv om kontaktordningen kan ha varierende kvalitet. Mange barn er bekymret for foreldrene, og samvær gir en trygghet om at foreldrene har det bra. Samtidig er det nødvendig å opprettholde relasjonen til foreldrene hvis barnet på et senere tidspunkt skal tilbakeføres (Alvik, 2021).

Videre viser resultatene at flest barn har samvær med mor. Dette er sammenfallende med tidligere forskning som har vist at mor ofte blir tildelt mer samvær sammenlignet med far

(Luu et al., 2018), samt at hun trekkes frem som den viktigste personen i barnets liv (Atwool, 2010; Coakley, 2013; Garcia-Martin et al., 2019; Luu et al., 2019; McWey et al., 2010; McWey & Cui, 2017; Moyers et al., 2006; Nesmith, 2015; Zinn, 2017). Dette kan leses som et uttrykk for at mor har vært mest til stede i barnets oppvekst, og at hun således representerer en viktig trygghet tross omsorgsovertakelsen. I en studie av Morrison med flere (2011) og Bullen med kolleger (2015) fant forskerne at de fleste barn har størst savn etter å være separert fra mor, og at det er henne de vil tilbringe mest tid med. Dessuten avdekket Morrison m.fl. (2011) at flest barn ønsket å flytte hjem til mor hvis de fikk muligheten. Barns relasjon til mor, som rapportert av Morrison m.fl. (2011) og Bullen med kolleger (2015), kan ha en sammenheng med at mor hadde primæransvaret for barnet før plasseringen. Dette kan også være det som forklarer mine funn. Følgelig er mor den personen barnet sannsynligvis har nærest relasjon til fra opphavsfamilien. I 2021 bodde 176 000 barn i alderen 0-17 år kun med en foreldre (SSB), og forskning har vist at mor ofte får hovedomsorgen når foreldre splittes (Kjeldstad & Lappegård, 2010). I tillegg er andelen familier i kontakt med barnevernet sterkt overrepresentert av alenemødre (SSB, 2004; Storhaug et al., 2012). Basert på denne forskningen kan det tenkes at en stor andel barn i min studie bodde hos mor før plasseringen og dermed anses som den viktigste relasjonen å bevare.

I studien stilte vi barna et spørsmål om hvem de ville valgt å bo med hvis de selv fikk velge. Her spesifiserte fire barn et ønske om gjenforening med mor. Ingen av barna nevnte far i den forbindelse. Resultatene antyder at mor er en nøkkelperson for barns plasseringspreferanser til forskjell fra far. Dette kan skyldes at det ofte er et grunnleggende emosjonelt bånd mellom mor og barn som på grunn av mindre tilstedeværelse, ikke er like utviklet mellom far og barn. Det dreier seg om den tidlige tilknytningen barnet har utviklet til moren (Bowlby, 1982; Cicchetti & Toth, 2005; Dozier & Rutter, 2016) som er helt sentral i barnets liv. Mor har sannsynligvis i disse sakene vært mest til stede i oppveksten, og det kan ha ført til at barnet har flere gode relasjonserfaringer med mor til tross for dagens omsorgssituasjon. Hun representerer sannsynligvis en viktig del av barnets identitet. Selv om jeg ikke har mulighet å kontrollere om en av foreldrene hadde aleneomsorgen før flyttingen, er det nærliggende å

tro at dette forklarer en god del av forskjellen mellom foreldrenes samværsomfang. Imidlertid er det verdt å merke seg at de resterende 13 barna svarte at de ville valgt å bli boende i fosterhjemmet, flytte inn med søsken, flytte inn med besteforeldre eller at de ikke visste. Det indikerer at verken mor eller far er den viktigste omsorgsbasen lenger, men at barnet derimot har utviklet en nær relasjon til andre voksne. Dette vil drøftes senere i oppgaven.

Videre kan barnets omsorgssvikthistorie ha betydning for samværsomfanget. Boyle (2017) fant ut at samvær mellom barn og foreldre som hadde utsatt dem for misbruk ofte var problematisk, selv når samværene ble ansett som «trygge» av barnevernansatte. Fedre er overrepresentert i saker hvor barn er utsatt for seksuelle overgrep (Kripos, 2016) og mishandling (Guterman & Lee, 2005; Schneider, 2017). Opplevelser og erfaringer i barndommen former strukturer og nettverk i hjernen, og dermed hvordan den fungerer (Sjøvold & Furholmen, 2020, s. 107). Alvorlig omsorgssvikt kan derfor påvirke barnets sosiale, emosjonelle og kognitive utvikling (Cowell et al., 2015, s. 521; Goodman et al., 2010, s. 328; Lorentzen, 2021, s. 173) og representerer en alvorlig svikt hos omsorgspersonene når det gjelder ivaretagelsen av barnet (Barnett et al., 1993, s. 32; Cowell et al., 2015, s. 521; Goodman et al., 2010, s. 327). Det største skillet mellom forelderens samværsomfang i denne studien er at fem barn ikke har samvær med far, noe som muligens kan ses i sammenheng med hva slags type omsorgssvikt far har utsatt barnet for. Chester (2021) skriver i sin case-studie hvor negativt hennes klient ble påvirket av samvær med faren som hadde utsatt henne for vold og overgrep. Hun hadde mareritt og redsel for å være alene og hennes PTSD-symptomer ble sterkt forverret. Studien viser hvordan noen samvær kan være svært skadelig for barn og argumenterer for hvorfor noen foreldre bør nektes kontakt. Imidlertid er det en vanskelig situasjon å fastsette samværsomfang. Vurderingen av hvorvidt samvær skal forbys fullstendig eller fastsettes til et par møter i året slik at barn har noe kjennskap til biologisk opphav, er vanskelig. Dette belyser hvorfor samværsaker ofte knyttes til den generelle debatten om det biologiske prinsipp.

5.1.2 Foreldres samværavtaler

Det er store forskjeller i hyppigheten på samvær mellom barn og foreldre. En norsk kartleggingsstudie (2005) avdekket at samværs hyppighet for mødre hadde store variasjoner. I studien hadde 9% av mødrene samvær annenhver uke, imens 15% kun hadde fire samvær årlig (Haavik, 2007). Denne variasjonen er også å finne i mine analyser hvor det fastsettes samvær alt fra én gang per år til valgfri omfang av kontakt. Andelen foreldre ($n=7$) som har samvær 5-8 ganger i året har størst oppslutning etterfulgt av foreldre ($n=5$) med samvær 0-4 ganger i året.

Funnene har paralleller til en nylig publisert rapport av Alvik (2021) som studerte praksis fra 37 fylkesnemndsvedtak og 32 lagmannsrettdommer i Norge. Hun fant ut at fylkesnemnda fastsetter samvær alt fra én til to ganger per år til samvær som gjennomføres hver uke og overnattingssamvær. Flertallet ($n=16$) av fylkesnemndsvedtakene ble fastsatt til 9-12 ganger i året etterfulgt av 0-4 ganger ($n=7$) og 13-26 ganger ($n=7$) per år. Derimot har flest saker ($n=14$) fastsatt av lagmannsretten et samværsomfang på 5-8 ganger i året. Dette støtter mine funn, hvor de fleste foreldre og mange barn har faste samvær 5-8 ganger årlig. Alvik påpeker at det er klart vanligst praksis fra lagmannsretten å fastsette samvær åtte ganger per år, og at det i noen dommer fastsettes til seks ganger per år. Herunder konkluderer hun med at det er for få samvær til å støtte opp under gjenforeningsmålet og at det derfor krever særlige begrunnelser for avgjørelsen. Denne oppfattelsen av samværsomfang deler Alvik (2021) med EMD. Norge har som nevnt blitt kritisert for å praktisere standardiserte normer i vurderingen av samvær. Herunder at det har blitt lagt for liten vekt på det biologiske prinsipp slik at målsettingen om tilbakeføring har blitt vanskeliggjort (Alvik, 2021, s. 8). Imidlertid berøre dette flere momenter. Norge arbeider etter barnets beste prinsippet. Dette skal ha en avgjørende betydning i barnevernssakene, og har ført til at gjenforeningsplikten i noen saker har blitt modifisert (Sandberg, 2020, s. 150).

Denne forståelsen kan knyttes til flere årsaker. Barnevernet kan ha vurdert at det er til barnets beste å bli boende i fosterhjemmet (eventuelt institusjon) og dermed ikke fastsatt samvær med sikte på gjenforening. Eksempelvis i saker hvor barnet ble flyttet tidlig i

oppveksten og anser fosterforeldrene som den primære omsorgsbasen fremfor biologiske foreldre. Det kan også være saker hvor barnevernet vurderer foreldrene til å være særlig uegnet eller har utsatt barnet for alvorlig omsorgssvikt som kan skade dets helse og utvikling. På den ene siden er det viktig å anerkjenne betydningen av det biologiske prinsipp fordi vi vet det gir en egenverdi å vokse opp med kjennskap til foreldrene. På den andre siden må det vurderes hvordan omsorgssvikten har påvirket barnet og om samvær kan utsette barnet for en urimelig belastning («undue hardship») (Sandberg, 2020). Det vil si at kontakten ikke skal overstige terskelen for hva barnet kan håndtere, og derav føre til noe negativt fremfor positivt. Denne avveiningen kan ha vært aktuell i saker som er inkludert i denne studien siden to mødre uttrykker bekymring knyttet til hva far har utsatt barnet for:

«Vi har aldri fått lov til å få reparert svikten han kan ha til meg med at jeg ikke har beskyttet han fra fars vold da jeg ikke har sett, hørt og forstått det».

En annen mor sa dette:

«Far har begått vold mot begge barna. I tillegg så etterforskes det i dag på hvis han også har begått seksuelle overgrep. Det som er verst i dag er at vi aldri har fått lov til å snakke om ting som har skjedd og at jeg ikke beskyttet han mot volden».

Her trekkes det frem at far i begge sakene har utsatt barna for vold og mulig seksuelle overgrep. Barn med slike traumatiske erfaringer avviser ofte samvær og kontakt med den forelderen som har utsatt de for dette (Chester, 2021) på grunn av engstelse for hva kontakten kan innebære. Imidlertid har ikke mødre heller klart å ivareta barnet. Ettersom begge mødre uttrykker at de ikke har greid å beskytte barnet fra fars vold, kan det tenkes at mor også har blitt utsatt for mishandling. Forskning har vist at kvinner er betydelig mer utsatt for partnervold, og 1 av 4 kvinner opplever å bli misbrukt av partneren sin i løpet livet (Council of Europe, 2002). I forlengelse av dette kan mødre også ha hatt utfordringer som har gjort familiesituasjonen enda vanskeligere. Mor kan ha levd under frykt og totalbelastningen kan ha blitt overveldende. Ser man dette i lys av den foregående

diskusjonen om barnas samværsavtaler kan det ha sammenheng med hvorfor fedre har mindre samvær. Samtidig må det nevnes at mange fedre først og fremst mister omsorgen for barnet grunnet andre former for omsorgssvikt enn vold og seksuelle overgrep, som ikke gjør dem i stand til å ta vare på barnet (Killén, 2019, 117). Imidlertid er ikke dette noe jeg vil gå nærmere inn på i denne oppgaven.

5.2 Deltagerens oppfattelser av egen samværsordning

5.2.1 Barna og ungdommenes tanker om samværhyppighet

Det er særlig et moment som utpeker seg når det gjelder hvordan barn og foreldre opplever samvær etter omsorgsovertakelse. Disse handler om hvor fornøyde deltagerne er med samværsomfanget. Herunder om de synes de har for lite eller for hyppig samvær. En stor andel av barna i studien er fornøyde med egen samværsordning, selv om kontakten er sjelden eller sporadisk. Dette er sammenfallende med funnene til Atwool (2010) som avdekket at kun en fjerdedel av barna hadde et ønske om å se familiene hyppigere, eller få muligheten til å flytte hjem igjen. Dette underbygges også i underkapittel 5.5 hvor barn og foreldres ønsker om gjenforening diskuteres.

Det skal sterke grunner til for at barnevernet velger å overta omsorgen for et barn (Olkowska & Aamodt, 2022, s. 5), og de med samvær etter omsorgsovertakelse representerer en gruppe barn som kan være traumatiserte (Melinder et al., 2013, s. 126). De kan være preget av opplevelser som for eksempel vold, seksuelle overgrep og vanskjøtsel (Cicchetti & Toth, 2005; Goodman et al., 2010; Teicher & Samson, 2016). Barn er sårbare for erfaringer de gjør tidlig i livet (Liebel, 2018) og omsorgssvikt kan svekke en normalutvikling, samt livskvaliteten til et individ livet ut (Cicchetti & Toth, 2005; McWey & Cui, 2017; Nordanger & Braarud, 2017). Mange barn har en utrygg tilknytning som et resultat av sin oppvekst (Barnett et al., 1999; Bowlby, 1982; Cicchetti & Toth, 2005, s. 419; Stovall-McClough & Dozier, 2004). Nesmsith (2015) skriver at det ofte er en sammenheng mellom alvorlig omsorgssvikt og samværsomfang. Det må tas i betraktning at samvær for barn med foreldre som har påført skaden kan være retraumatiserende fremfor positivt. For noen kan samværet bidra til å opprettholde de negative følelsene knyttet til foreldrene og bringe barnet i en situasjon som

kan destabilisere dets fungering (Steinbakk, 2019, s. 525). Atwool (2010) skriver at mange barn ønsker å glemme fortiden, og rømme fra den vonde delen av oppveksten. Hensynet til barnets beste må dermed vurderes ytterligere slik at barnet ikke utsettes for samvær som skader mer enn det reparerer. Det kan for eksempel være hvis foreldrene oppfører seg uforutsigbart ved å ikke møte opp til avtalt tid, fremstår fraværende eller ruspåvirket. Dessuten, i saker som berører alvorlig omsorgssvikt, kan det tenkes at flere foreldre fortsatt har de samme utfordringene som da barnet ble flyttet.

Sett i et annet perspektiv er det viktig å merke seg at de fleste barna i utvalget har bodd hos fosterfamilien ($n=14$) eller på institusjon ($n=3$) over lang tid (5-8 år). Dette indikerer at barna sannsynligvis har utviklet en nær relasjon til plasseringsstedet ettersom barn kan knytte seg til flere omsorgspersoner (Zeanah, 2011). Når barna ankommer sin nye omsorgsbasis, er erfaringene ofte preget av manglende trygge og pålitelige omsorgspersoner som en konsekvens av omsorgssvikten de er utsatt for. Etter hvert som barnet opplever tilgjengelige og sensitive omsorgsgivere, vil det kunne hjelpe barnet med å danne trygg tilknytning og resiliens (Boyle, 2015). Schofield & Beek (2005) så på betydningen av sensitive fosterforeldre som mestret å skape en trygg base for fosterbarnet tross erfaringer av omsorgssvikt og psykososial motgang. Forskerne avdekket at sensitiv og god omsorg fra en ny familie kan gi barn nokså langt oppe i alder en ny trygg base. Dette fremmer opplevelsen av familieforhold bestående av tillit og omsorg mange barn ikke har opplevd tidligere (Schofield & Beek, 2005). Denne forskningen kan tyde på at mange barn utvikler en nær relasjon til sin nye omsorgsbasis, og spesielt fosterhjem. Følelsen av å endelig ha stabile omsorgsgivere som opptrer pålitelig er noe barnet muligens ikke har opplevd med biologiske foreldre. Følgelig kan et trygt hjem uten bekymringer for uforutsigbar oppførsel, være en stor lettelse. Mye kan tyde på at en slik sensitiv omsorg, hvor barnet opplever en trygg tilhørighet, kan ha innvirkning på barnets behov for å møte biologiske foreldre.

Samtidig er det verdt å merke seg at alle barna og ungdommene i utvalget mitt er tenåringer hvor flersparten er i alderen 12-16 år ($n=14$). På dette stadiet i livet begynner unge mennesker å finne sin plass og identitet, samt hvordan de kan bli best mulig rustet for å håndtere

voksenlivet (Schofield & Beek, 2009, s. 256). Lite samvær kan derfor være passelig slik at barna på den ene siden har mulighet til å tilegne seg kunnskap om biologiske opphav, samtidig som det ikke tar opp for stor del av hverdagen deres. Ungdomstiden består ofte av en tid hvor man er sammen med venner og anser fritidsaktiviteter som en viktig prioritet. I tillegg er ungdomsfasen en tid hvor mange begynner å løsrive seg fra familien og samhandler på en annen måte enn det man er vant med (Brunborg, 2018). En kronikk skrevet av Åsheim (2022), et tidligere barnevernsbarn, bekrefter dette. Hun skriver at det eneste hun ønsket var å være et normalt barn, hvor hun kunne være med venner og ikke tenke på at hun var fosterbarn. Kronikkforfatteren sier videre at hun følte seg skamfull under hele oppveksten fordi hun annenhver uke ble påminnet at hun var annerledes ved å måtte møte foreldrene (Åsheim, 2022). Det kan tenkes at noen samværsordninger er et resultat av det biologiske prinsipp og politiske føringer fremfor hensynet til barnets beste. Dessuten må barn tillegges mer ansvar og medbestemmelse i takt med alderen slik at samvær ikke oppleves som en plikt fremfor en lystbetont opplevelse.

5.2.2 Foreldrenes tanker om samværshyppigheten

Foreldrene som deltar i studien, har til forskjell fra barneutvalget en annerledes oppfattelse av deres samværsomfang med sitt barn. Kun 4 foreldre har svart at de synes de har passelig mengde samvær med sitt barn. Derimot har hele 12 foreldre svart at de synes de har for lite samvær. Dette er imidlertid ikke overraskende da tidligere forskning har vist at de fleste foreldre opplever å bli tilkjent for lite samvær med egne barn, og mange har uttrykt at de ønsker mer kontakt (Backe-Hansen, 2010; Jørgensen, 2015; Olkowska & Aamodt, 2022; Schofield et al., 2011). En relativt ny kvalitativ studie fra Spania, som kartla biologiske foreldres synspunkter på samvær ($n=23$) underbygger dette. Konklusjonen i denne studien var at flere foreldre var misfornøyde med samværsordningen, og mente at de burde ha lenger og hyppigere kontakt med barna (García-Martin et al., 2019, s. 184). Den samme tendensen avdekket Morrison et al. (2011) i en tilsvarende intervjustudie, hvor foreldre uttrykte betydelig misnøye rundt egen samværsordning. Det kan tyde på at foreldre har et sterkt ønske om å se barna sine oftere, slik at de kan arbeide med relasjonen med et mål om gjenforening. Dette underbygges av en mor i mitt utvalgt, hvor hun beskriver hva som gjorde hennes siste samvær bedre.

Hun sa følgende:

Bare det at vi begge er mer glad på grunn av mer samvær, vi har begge ventet lenge på mere samvær med overnatting.

I dette utsagnet kommer det tydelig frem hvor viktig det var for denne moren å bli tildelt mer samvær med barnet sitt. Selv om sitatet er kort, formidler moren hvor betydningsfullt det er å endelig kunne ha barnet på overnattingsbesøk, og at hun opplever at de begge er mer glade grunnet dette. Dette viser hvor betydningsfullt det er for moren å fortsatt kunne være en del av barnets liv, selv om det er på andre premisser enn tidligere. Dessuten har forskning av barns tilknytningsteori vist at moderlig kjærlighet og omsorg er for mange en svært viktig del av barns psykiske helse senere i livet (Bowlby, 1982; Jørgensen, 2015).

En studie av Jørgensen (2015) undersøkte hvordan ti mødre med barn i langvarig fosterhjemsplasseringer, opplever det å være mor gjennom samvær og telefonkontakt. De fleste anså seg selv som foreldre til barna selv om noen andre hadde den daglige omsorgen. Gjennomgående hos alle mødrene var at de alle fortsatt ønsket å være forelder, og det gjennom de tre momentene: muligheten for familieliv, foreldreutøvelse og relasjonen til barnet. I tillegg ønsket alle å være involvert i barnets hverdagsliv (Jørgensen, 2015). I forlengelsen av dette er det forståelig hvorfor moren i min studie uttalte at hun var takknemlig for å endelig kunne ha overnattingsamvær. Det gir trolig følelsen av å være forelder igjen, til forskjell fra å ha barnet på besøk som «gjest». Normale familieaktiviteter som å spise middag sammen, tv-titting og leggerutine gir følelsen av et visst familiesamhold til tross splittelsen (Backe-Hansen, 2010; Haugli & Havik, 2010; Malet et al., 2010; Jørgensen, 2015). Flesparten av foreldre som mister omsorgen er veldig glad i barnet sitt og har et sterkt ønske om å vise omsorg og stille opp for barnet (Jørgensen, 2015; Killén, 2019; Memarnia et al., 2015).

5.3 Barn og foreldres opplevelser i etterkant av samvær

5.3.1 Barnas opplevelser

Analyser utført for å undersøke barnas opplevelser i etterkant av siste samvær viste at over halvparten (59%) av utvalget var glade og fornøyde etter kontakten. Det indikerer at samværet var en positiv opplevelse. Dette er sammenfallende med en kvantitativ studie som undersøkte kontakten mellom fosterbarn og deres opphavsfamilie ($n=104$), hvor det kom frem at barn generelt har en fin opplevelse av samvær (Martínez et al., 2016, s. 481). De positive funnene underbygges også av en rapport (2021) publisert av Forandringsfabrikkens Kunnskapssenter som har innhentet erfaringer fra 100 barn med samvær. Et hovedfunn i rapporten var at de fleste ønsker noe samvær med foreldrene og at kontakten som oftest er hyggelig. Hvorfor samværene som oftest er positive nevnes ikke eksplisitt i Martínez m.fl. (2016) sin studie eller i rapporten fra Forandringsbrikken, men det kan tenkes at foreldrene har opptrådd sensitivt og kjærlige noe som oppleves som støttende for barnet. Tidligere studier har avdekket at gode samvær gir barn en trygghet om at foreldrene fortsatt bryr seg om dem, noe som kan lindre følelsen av savn, sorg og tap av foreldre (NOU 2012: 5, s. 42). Det kan tyde på at det fortsatt eksisterer sterke følelsesmessige bånd mellom barn og foreldre som er viktig å bevare (Skoglund & Thørnblad, 2021, s. 215).

Det at flertallet har positive erfaringer med samvær henger trolig også sammen med hvordan kontakten utspiller seg. Gode opplevelser med samvær kan gi barna en egenverdi og trygghet om at de kan bevare tilhørigheten til foreldrene selv om de ikke bor sammen. Det kan lindre sorgen av flyttingen, og gi barnet en større ro og en vishet om at foreldrene har det bra. I tillegg gir gode samvær barn en trygghet om at foreldrene fortsatt bryr seg og ønsker å være en del av livet deres (NOU 2012: 5, s. 46). Oppførsel og reaksjonene fra foreldrene kan da motvirke barnets tidligere antagelser som ofte er preget av skuffelse og lavt selvbilde grunnet mangelfull omsorg. Det har sannsynligvis ført til at barnet har negative indre arbeidsmodeller (Kobak et al., 2016; Smith, 2012) som en konsekvens av manglende erfaringer med sensitive foreldre (Ainsworth, 1979; Bowlby, 1982). Derimot vil gode samvær med nye positive erfaringer kunne endre denne oppfattelsen, og gi barnet troen på at relasjonsdanning er av verdi. Slike erfaringer kan skape positive forandringer i barnets

utvikling og fungering som gjør det bedre i stand til å håndtere andre utfordringer på en bedre måte. I tillegg kan det bidra til å stabilisere fosterhjem- eller institusjonsplasseringen (Colón, 1978; Munro, 2001; Sen & Broadhurst, 2011). Forskning av Dansey med flere (2018) har vist at samvær som fungerer godt ofte påvirker barnets trivsel og utvikling. Spesielt har dette vist seg hos fosterbarn som synes det er vanskelig å knytte seg til en ny familie, samtidig som de skal opprettholde relasjonen med foreldrene. I tillegg kan det oppleves som en lojalitetskonflikt for mange fosterbarn hvis foreldrene har negative holdninger til fosterforeldrene. Gode samvær kan derfor trygge barnet om at nye relasjoner er anerkjent, og samtidig gi foreldre og fosterforeldrene en mulighet til å knytte kjennskap.

Imidlertid har 12% av barneutvalget i min studie svart at de følte seg opprørte etter siste samvær. Her kan det tenkes at kontakten har utspilt seg negativt. For eksempel kan holdninger fra foreldrene sette barnets muligheter for opplevelsen av et trygt samvær i fare, og samværet kan utspille seg på en måte som er utviklingshemmende fremfor fremmende (NOU 2012; 5, s. 111). I fortsettelsen av dette kan forelderens oppførsel forsterke barnets negative oppfatninger av seg selv. I studien til Atwool (2010) avdekket hun at samvær kan by på en rekke utfordringer. Noen mente det var en reell risiko for at barnet kunne oppleve mishandling eller annen omsorgssvikt under samværet. En annen rapporterte at fosterbarnet fikk disponere rusmidler og se på pornografi under samværet. En tredje fortalte at fosterbarnet var på dagssamvær uten å få servert mat. I mitt utvalg er det lite informasjon om hvorfor noen barn var opprørte etter siste samvær. Det er heller ikke oppgitt om de aktuelle samværene var med mor, far eller begge. Studien kan dermed ikke kontrollere for hvilke faktorer som fører til opplevelsen av samvær som negativt. Imidlertid kan et utsagn fra en 12-13 år gammel jente som deltar i studien, belyse en hendelse. På spørsmålet om hva som kunne vært annerledes med siste samvær, sa hun følgende:

At pappa ikke tar en øl. At pappa ikke maser så mye. At mamma eller pappa ikke trenger å lyve for meg.

Jenta formidler flere momenter som kunne vært annerledes med siste samvær. Hun sier at «pappa ikke tar en øl», noe jeg oppfatter som ubehagelig for jenta. Ettersom farens alkoholdriking kan være en av årsakene til omsorgsovertakelsen, er det ikke utenkelig at det kan bringe frem vonde minner. Videre tematiseres farens masing og forelderens lving som kan være utrykk for at hun muligens opplevde samværet som utrygt. Først og fremst skal ikke samvær sette barn i en vanskeligere situasjon enn det allerede er i, men det kan ha vært tilfelle her. I likhet med flere øvrige studier påpeker Bullen med flere (2015) at utrygge samvær kan være til skade for barnets utvikling, og fremkalle retraumatisering. Følgelig er det barnevernets oppgave å kontrollere at barnet ikke opplever samværet som en urimelig belastning (Alvik, 2021; Sandberg, 2020), men derimot som noe positivt med et mål om gjenforening. En naturlig og interessant utvidelse av min oppgave, ville vært å undersøke faktorer som påvirker samværet negativt, samt hva barn selv oppfatter som urimelig belastning.

Til slutt er det viktig å påpeke at 29% av barna oppgir at de var nøytrale uten noen spesifikke følelser etter siste samvær. Dette kan kanskje tyde på at en god del av barna verken opplever samværet som positivt eller negativt, men som noe de synes var greit. Det kan være nærliggende å tro at noen av disse barna ikke har den tryggeste tilknytningen til foreldrene og som derigjennom gjenspeiler synet på kontakten. Sett i sammenheng med den foregående diskusjonen om deltakerens samværsomfang, hvor en stor andel av barna uttrykker lite behov for hyppigere samvær, kan det tenkes at barna har ambivalente følelser knyttet til samværene. Som nevnt kan flere av tenåringene i studien være på et sted i sin utvikling hvor de danner sin identitet, og muligens er mer likegyldig rundt opplevelsen av samvær. Imidlertid er det umulig å gi noe fasitsvar på dette, men det er sannsynlig at momenter knyttet til barnets alder, utviklingsfase, foreldrene og samværsomfang er faktorer som påvirker dette.

5.3.2 Foreldrenes opplevelse av siste samvær

Analyser utført for å se på hvilke opplevelser foreldrene rapporterte etter siste samvær viste at over halvparten (65%) av foreldreutvalget følte glede og fornøydhets. Disse resultatene stemmer overens med funn fra tidligere forskning på kontakten mellom barn og foreldre (Atwool, 2013; Bullen, 2015; García-Martín et al., 2019; Sen & Broadhurst, 2011).

García-Martín og kolleger (2019) undersøkte biologiske foreldres ($n=23$) syn på kontakten med deres barn i fosterhjem. De fant at mange av opphavsfamiliene opplevde å ha en bra relasjon til barnet. Herunder rapporterte en god del av foreldrene at samværene som regel var positive. For eksempel sa en av foreldrene i denne studien at det var fint å kunne bidra med informasjon om familiehistorien slik at barnet hadde kjennskap til sitt opphav. Andre uttrykte at samværene ga dem en trygghet om at barnet hadde det bra, og utviklet seg positivt. Flere foreldre viste også takknemlighet ovenfor fosterforeldrene som tok vare på barnet deres. I overensstemmelse med studien til Garcia-Martín et al. (2019) er det grunn til å tro at mange foreldre i min studie ser betydningen av samvær og derfor rapporterer dette som en god opplevelse. Herunder at de ønsker at dette skal være en positiv begivenhet slik at de og barnet sitter igjen med hyggelige erfaringer. Det er gjennom samvær de får møte barnet ansikt til ansikt, og betydningen av at det blir hyggelig er derfor viktig. Barnet må sitte igjen med følelsen av at kontakten betyr noe slik at hun/han ønsker å møte opp igjen. Eksempelvis avdekket Sen & Broadhurst (2011) at sjansen for gjenforening øker hvis barn og foreldre opplever samværene som positivt. Dette viser viktigheten av at samvær fungerer bra, slik at foreldrene senere har en reell mulighet for gjenforening med barnet.

Gode samvær kan også sees i sammenheng med, eller være et uttrykk for, at foreldrene har innsett at flyttingen var nødvendig. Herunder at samvær er et godt tiltak slik at de fortsatt kan være en del av barnets liv. God sosial samhandling mellom barn og foreldre er en viktig forutsetning hvis barnevernet skal vurdere økning av samværsfrekvensen (Alvik, 2021), og derved et viktig formål for en mulig tilbakeføring. Mange foreldre har et sterkt ønske om at barnet en dag skal kunne flytte hjem igjen (Bullen et al., 2017; Gerds-Andresen, 2020; Malet et al., 2010). Betydningen av gode samvær i denne sammenhengen uttrykkes av en mor i mitt utvalg når hun beskriver hvorfor siste samvær følte bedre.

Hun sa det slik:

Meg og mitt barn får bedre kontakt på hvert samvær som er. Dette gjør til at jeg føler det blir bedre.

Utsagnet forstår jeg i retning av at moren og barnet har utviklet en bedre relasjon gjennom samværene. Samværet gir sannsynligvis også større mening og betydning. Hun poengterer at de utvikler bedre kontakt på «hvert samvær som er», noe som viser hvorfor samvær er viktig å opprettholde, og at det kan forbedre relasjonen til barnet. Hun indikerer at kontakten kan ha vært vanskeligere i starten, men at den med tiden har stabilisert seg. Dette kan kanskje ha en sammenheng med at moren har akseptert plasseringsstedet. Forskning viser at biologiske foreldre med positive holdninger til plasseringsstedet, og spesielt fosterfamilien, kan føre til bedre samværsordninger og positiv utvikling for barnet (Bullen et al., 2015; García-Martin et al., 2019). Følgelig er det nærliggende å tro at denne moren forstår at barnet har det bra selv om det ikke bor hjemme hos henne lenger.

Forskning viser at flere foreldre har sterke negative følelser knyttet til omsorgsovertakelsen og plasseringsstedet (Otterlei et al., 2021; Skilbred & Moldestad, 2010; Sen & Broadhurst, 2011). Foreldre er i en svært sårbar situasjon over å ha mistet omsorgen for barnet, og for flesparten er det en stor påkjenning (Skilbred & Moldestad, 2010). Følelser av tap, sinne og sorg preger hverdagen som gjør det vanskelig å forsones seg med det faktum at barnet har blitt flyttet. Sorgen over at barnet er friskt og trygt, men ikke kan bo hjemme, er for mange vanskelig å akseptere (García-Martín, 2019; Sen & Broadhurst, 2011; Malet et al., 2010; Petersen, 2018). Av den grunn er samvær for mange vanskelig og består av mange blandede følelser. De setter pris på å møte barna, samtidig som det er en påminnelse om at de har blitt fratatt omsorgen (Olkowska & Aamodt, 2022; Backe-Hansen, 2010; Scofield et al., 2011). Funnene i tidligere forskning kan belyse hvorfor 25% av foreldrene i min studie har rapportert at de følte seg nedfor og/eller sinte etter siste samvær. På den ene siden kan det forstås som et uttrykk for skyldløse og sorgen over å ha mistet omsorgen for barnet. På den andre siden kan det være knyttet til frustrasjonen av å bli fratatt barnet hvis de mener avgjørelsen er feil. I en norsk studie av Skilbred & Moldestad (2010), hvor forskerne

intervjuet 20 foreldre, oppdaget de at samtlige foreldre anså seg selv som gode omsorgspersoner og at familie og venner også var av den oppfattelsen. Frustrasjon og sinne over plasseringen kan derfor anses som en naturlig reaksjon. Foreldrenes opplevelser rapportert av Skilbred & Moldestad (2010) kan sees i sammenheng med mine funn, og kan være et resultat av flere årsaker. Ettersom flere foreldre har negative erfaringer med barnverntjenesten (Peteresen, 2018, s. 611) kan det tenkes at foreldre føler seg i en avmaktsposisjon. Hvis foreldre i tillegg motsetter seg råd og hjelp og barnevernet iverksetter tiltak kan dette føles som en maktløshet hvor foreldrene ikke har innflytelse på situasjonen. Følgende utsagn fra en mor, om hva som gjorde at siste samvær opplevdes dårligere illustrerer dette:

Barnet tok opp at han ikke vil ha ny rettsak. Han vill bo i fosterhjemmet. Hvis jeg går til rettsak så ønsker han ikke å se meg igjen. Derfor semre samvær. Det var sakkyndig, saksbehandler og bvtj til stede i en steril leilighet som fostermor leier ut. Bvtj har økt avstanden til oss og han har ikke en virkelighetsoppfatning av meg som mor som stemmer med virkeligheten.

Samarbeidet mellom barnevernet og moren ser ut til å stå sentralt i utsagnet. Det blir poengtert at; «Bvtj har økt avstanden til oss og han har ikke virkelighetsoppfatning av meg som mor som stemmer med virkeligheten». Det kan virke som om moren opplever at det ikke har blitt tilrettelagt for samvær slik at hun og sønnen kan opprettholde og bygge videre på deres relasjon med mål om gjenforening. Skilbred & Moldestad (2010) fant også ut at mange foreldre følte seg «glemt» av barneverntjenesten som heller konsentrerte all innsats om samarbeid med fosterhjemmet. I dette tilfelle ønsker også gutten å bli boende i fosterhjemmet, noe som kan være vanskelig å akseptere hvis sorgen over plasseringen fortsatt preger henne. Det er for de fleste foreldre hjerteskjærende å akseptere at barnet skal vokse opp hos noen andre (Malet et al., 2010; Schofield et al., 2011), noe som antageligvis forsterkes hvis samværene ikke blir slik foreldrene håpet på. Settingen for dette samværet, med både sakkyndig, saksbehandler og barneverntjenesten til stede i en steril leilighet, kan ha gjort det vanskelig for moren (og barnet) å slappe av. Samværet kan ha

føltes som en overvåking av henne som mor fremfor å være godt tilrettelagt slik at hun og sønnen kan bygge videre på deres relasjon med mål om eventuell gjenforening.

5.4 Samværsplan

5.4.1 Barnas opplevelse av medvirkning

Når det kommer til barnas oppfattelse av medvirkning i egen samværsplan, rapporterer 9 barn (53%) svært lite deltakelse etterfulgt av 6 barn (35%) som opplevde noe deltakelse og til slutt 2 barn (12%) som uttrykte at de fikk delta svært mye. Til tross for endring i loven og det økende fokuset på medvirkning (van Bijleveld et al., 2015; Cossar et al., 2016; Paulsen, 2022) har det vist seg å være vanskelig å gjennomføre i praksis (Toros, 2021; van Bijleveld et al., 2015). Barn opplever ofte å bli lyttet til, men samtidig at deres synspunkter ikke blir vektlagt når beslutninger skal fattes. Dette underbygges av en rekke studier på feltet (Archard & Skivenes, 2009; Balsells & Fuentes-Peláez, 2017; Cossar et al., 2014; Kriz & Roundtree-Swain, 2017; Kriz & Skivenes, 2015; Schofield, 2005; Seim & Slettebø, 2017; Toros, 2021; van Bijleveld et al., 2015; Vis et al., 2011). En systematisk litteratur gjennomgang om barns deltakelse av Toros (2021) rapporterte at mange barn opplevde liten eller ingen deltakelse, og at de følte seg ekskludert fra beslutningsprosessen om sitt eget liv. Utfordringer med involvering av barn er ofte et resultat av at sosialarbeideren skal sjonglere mange hensyn, som barnets beste, barnets rett til beskyttelse, barnets rett til å uttale seg på egne premisser i lys av foreldrenes posisjon og hvorvidt barnet er modent nok til å delta i beslutninger om egen sak (Archard & Skivnes, 2009, s. 391).

For å sikre at barn og unges synspunkter blir vektlagt, må de være tilstrekkelig informert om egen situasjon og modne nok til å forstå hvilke utfordringer som er aktuelle. Flertallet av barna i studien har bodd i fosterhjem eller på institusjon i 5-8 år. Dette kan bety at de var unge når de ble flyttet. Av den grunn er det ikke sikkert at alle barna var i stand til å forstå egen sak da beslutninger ble fattet, og som derved gjenspeiler opplevelsen av liten deltakelse. Etter barnevernloven § 1-6 skal barn, som er i stand til å danne seg egne synspunkter, få tilpasset informasjon. Det betyr at informasjonen som gis skal være på en måte som er sensitiv og tilpasset barnets alder, modenhet og situasjonen. Hvis det er saker som berører vold og seksuelle overgrep kan det være vanskelig for barnevernet å justere

hvilken informasjon de skal formidle, og hva barnet bør skjermes for. Hvis barnet i samme sak for eksempel ønsker overnattingsamvær eller samvær uten tilsyn, kan det være vanskelig å oppfylle. Dilemmaet om å lytte til barnets mening samtidig som beslutningene skal beskytte det mot ytterlige skader, kan være utfordrende (Seim & Slettebø, 2017, s. 884).

Relasjonen mellom barnet og barnevernsarbeideren kan også være en kjernedimensjon i hvordan barn og unge opplever deltakelse. Barnevernsansatte er ofte overarbeidet med mange saker hvor tiden til å lære barnet å kjenne ikke strekker til. Hvis barn og unge har en distansert relasjon til saksbehandleren kan dette påvirke hvilken informasjon de deler. Forskning av Archard & Skivnes (2009) har vist at aspektene ved involvering ofte har en sammenheng med ansattes rolle ovenfor barnet. Om barnet er trygg på personen de skal snakke med kan dette føre til at barnet deler flere aspekter som er betydningsfullt for beslutningen. Det kan også medføre at barnet tørr å snakke mer fritt og våger å dele «her og nå» erfaringer. En slik relasjon kan i tillegg føre til færre misforståelser og eventuell feilinformasjon (van Bijleveld et al., 2015). På en generell basis vil det kunne bidra til at flere beslutninger blir fattet ut ifra barnets behov og ønsker.

I saker der barn og unge opplever medvirkning har forskning vist at det fører med seg mange positive utfall for barns utvikling (Seim & Slettebø, 2017; Kriz & Roundtree-Swain, 2017). van Bijleveld et al. (2015) avdekket at når barn og unge får muligheten til å uttrykke sine meninger i beslutninger bidrar det til økt selv- og ansvarsfølelse. Følgelig skaper medvirkning opplevelsen av tillit og mestring mange sårbare barn ikke har opplevd tidligere. Vis et al. (2011) konkluderte med at medvirkning fører meg seg flere positive effekter som bedre rettsikkerhet, stabilitet i plasseringsstedet, samt en generell en pådriver for økt trivsel. Å betrakte barn som kompetente aktører med egne rettigheter (Heimer et al., 2018) og erkjenne deres synspunkter, kan være avgjørende for å forstå deres behov (Toros, 2022, s. 404). Dersom barnets mening ikke vurderes som utslagsgivende for beslutningen, er det viktig at barnet får en begrunnelse for dette. Det er vesentlig at barnet forstår årsaken til beslutningen, og i hvilken grad han eller hennes meninger ble vektlagt og hva avgjørelsen vil si for fremtiden (Archard & Skivnes, 2009; Healy & Darlington, 2009).

5.4.2 Foreldres opplevelse av medvirkning

Sammenfallende med tidligere forskning (Dumbrill, 2006; Jackson et al., 2020; Healy et al., 2011), viste resultatene fra min studie at mange foreldre, i likhet med barn, opplever lite medvirkning i beslutninger som berører dem selv. Halvparten av foreldregruppen (50%) har svart at de opplever svært lite deltakelse, etterfulgt av 6 foreldre (30%) som opplever noe deltagelse, og 4 foreldre (20%) som opplever å ha deltatt svært mye. At halvparten av utvalget opplever svært lite involvering i utformingen av egen samværsplan er imidlertid ikke overraskende. Foreldre i kontakt med barnevernet har uttalt at de ofte føler seg ekskludert fra beslutningsprosesser om barnet. Jackson og kolleger (2020) avdekket gjennom intervjuer med 10 barnevernsforeldre at de ofte følte på dårlig kommunikasjon og tilgjengelighet fra barnevernet. Gjennomgående var at flere opplevde seg utelatt i beslutningsprosesser om barnets liv. Sammenfallende funn er rapportert av Petersen (2018), som avdekket at foreldre opplevde det som en kamp om oppmerksomhet hvis deres meninger skulle bli hørt. Manglende medvirkning kan ofte føre til negative opplevelser med barnevernet fordi foreldre ikke føler at deres posisjon blir respektert (Darlington et al., 2012; Healy et al., 2011).

Det kan med dette tenkes at mange foreldre føler seg utelatt i beslutningstakingen om samvær, samt at deres erfaringer ikke blir vektlagt når avgjørelser fattes. Forskning viser en sammenheng mellom foreldres negative opplevelser av barnevernet og barrierer for deltakelse. Momenter som negative holdninger fra saksbehandlere og svekket kommunikasjon er gjennomgående (Healy et al., 2011, s. 284). Det er nærliggende å tro at foreldrene i min studie, i likhet med øvrig forskning, opplever svekket involvering som et resultat av dårlig samarbeid med barnevernet. Skilbred & Moldestad (2010) avdekket at flere foreldre opplevde kontakten med barneverntjenesten som negativ. Flere foreldre mente saksbehandlere hadde liten forståelse for belastningen de var utsatt for. I forlengelse av dette kan det være at foreldrene i mitt utvalg har negative erfaringer med barnverntjenesten. Det kan ha resultert i et dårlig samarbeid hvor avgjørelser om samværsordningen har blitt besluttet uten rådføring med foreldrene. For eksempel kan det være at samværsomfanget ikke samsvarer med hva foreldrene ønsker, eller som de mener

er hensiktsmessig. Cudjoe & Abdullah (2019) avdekket at saksbehandlers holdning ovenfor foreldre ofte var utslagsgivende for hvordan foreldre følte seg involvert i beslutningstakingen. Funnene var at flere foreldre følte seg «forhåndsdomt» av saksbehandlere som viste dette gjennom kroppsspråk og unødvendig innblanding i beslutninger som berørte foreldrenes liv. Derfor er det barnevernets oppgave å fremme foreldrenes erfaringer og synspunkter, slik at beslutninger som påvirker barn og foreldrene fattes ut ifra deres behov så langt dette er mulig (Healy et al., 2011).

Likevel er det positivt at totalt 10 foreldre i min studie opplever en viss grad av medvirkning i utformingen av samværsplanen. Studien til Cudjoe & Abdullah (2019) viste også at foreldre som opplevde åpenhet og respekt fra saksbehandlere ofte fikk delta mer i beslutningsprosessen. Ved å anerkjenne foreldrenes meninger kan vedtak om samvær i større grad tilrettelegges i henhold til foreldrenes behov hvis det samsvarer med barnets beste. Følgelig vil det kunne resultere i at både barn og foreldre får større utbytte av samværene, noe som igjen kan øke sjansen for gjenforening. Dette bekreftes i studien til Healy & Darlington (2009) som avdekket at foreldre i større grad opplevde deltakelse hvis de fikk samarbeide med barnevernansatte. Herunder var relasjonen ofte preget av respekt og anerkjennelse for hverandre, som derigjennom førte til bedre løsninger. Det er nærliggende å tro at de foreldrene som har opplevd medvirkning i min studie har blitt involvert i beslutningstakingen. Kunnskapen fra foreldre kan bidra med anbefalinger til barnevernet, som derigjennom kan få positive implikasjoner for samværsordningen. De fleste foreldre har god kjennskap til eget barn som kan avgjøre hvorvidt barnet vil trives etter plasseringen.

5.5 Flytte hjem

5.5.1 Barnas tanker om gjenforening

Det som kanskje er mest iøynefallende i mine analyser er at den største andelen barn (n=11) ikke ønsker å flytte hjem igjen til foreldrene. Dette var overraskende og i motsetning til hva jeg antok ut fra tidligere forskning (Baker et al., 2016, Bullen et al., 2015; Morrison et al., 2011; Sen & Broadhurst, 2011). De fleste barna i min studie ønsker å bli boende i fosterhjemmet eller på institusjonen. Funnene tilsier at disse guttene og jentene

sannsynligvis har utarbeidet en nær relasjon til sin omsorgsbasis, og spesielt fosterfamilien slik som diskutert tidligere i oppgaven. Biehal (2014) skriver i sin artikkel, på bakgrunn av intervjuer med 196 barn under omsorg, at flere følte en sterk tilhørighet til sine fosterforeldre. Oppfatninger om at de var en del av familien på lik linje med biologiske barn, og at de ser på fosterforeldrene «som om» de var deres foreldre var gjeldende i denne studien. Likevel identifiserer flere av barna seg også med opphavsfamilien, og hadde forent seg med å være del av to familier med to sett foreldre. Flere hadde faste samvær med foreldre(ene), men ønsket å bo i fosterhjemmet til de kunne flytte for seg selv.

I lys av funnene til Biehal (2014) og mine analyser er det nærliggende å tro at flere av barna i min studie har utviklet en nær relasjon til fosterforeldrene eller institusjonsansatte. Erfaringer av trygge og pålitelige omsorgsgivere kan ha gitt barna opplevelser av en trygg omsorgssituasjon og mestring som de ikke har følt på tidligere. Følgelig kan barnas tilknytning være tettere til sin nåværende omsorgsbasis, sammenlignet med båndet til biologisk opphav. Gjenforeningsmålet kan dermed ha blitt utelatt på et tidligere tidspunkt, noe som har resultert i færre samvær som igjen kan svekke relasjonen mellom barn og foreldre. Barnas erfaringer av omsorgssvikten kan også ha utslag på om de ønsker å flytte hjem. Ettersom det er sannsynlig at flere av barna har svært vonde erfaringer med foreldrene kan det være hendelser som fortsatt preger dem. Dette kan være traumatiske erfaringer som barna frykter å oppleve på nytt ved en eventuell hjemflytting. Dette underbygges av svar fra flere barn i min studie hvor de fikk spørsmål om hvor de vil bo hvis de fikk velge, og hvor fem av barna poengterte at de ville bli boende i fosterhjemmet.

Imidlertid reiser barnas ønsker om å bli boende hos plasseringsstedet flere spørsmål for diskusjon. Som vi vet skal samvær alltid anses som et midlertidig vedtak med mål om gjenforening, hvis det er ikke særlige grunner som tilsier annet. I lys av kritikken og dommene fra EMD og Høyesterett kan vi nå se en endring i praksis der blir tilrettelagt for mer samvær og flere samværsavtaler fastsettes med mål om tilbakeføring. Alvik (2021) skriver i sin rapport at det skal svært mye til for at fylkesnemnda og lagmannsretten finner at det foreligger spesielle og sterke grunner til at gjenforeningsmålsettingen kan forlates (s.

68). Imidlertid kan det diskuteres om dette er til barnets- eller foreldrenes beste. Hvis barna har utviklet en trygg relasjon til nåværende omsorgsbasis med et ønske om å bli boende der, men samtidig må delta på samvær med mål om tilbakeføring, må man stille spørsmålet ved hvorvidt det er til barnets beste. I forlengelsen av dette synes jeg det er grunn til å vurdere grundig hvorvidt den nye samværspraksisen kan gå på bekostning av barnets behov for trygghet, stabilitet og utvikling. Videre kan man også problematisere om denne praksisen tar barnets mening og medvirkning på alvor. Dette fordi, dersom barn ikke ønsker gjenforening, men fortsatt må møte foreldrene med dette som mål, kan det etter min mening, være vanskelig å argumentere for at barnas stemme blir hørt.

5.5.2 Foreldres tanker om gjenforening

Til forskjell fra barna ønsker 15 foreldre at barna deres skal flytte hjem, noe som er godt over halvparten av utvalget. Dette er ikke overraskende da mange foreldre sårt savner barna sine, og opplever omsorgsovertakelse som veldig vanskelig (Jørgensen, 2015; Olkowska & Aamodt, 2022; Schofield, 2011). Det er mange vonde følelser bestående av sorg og skyldfølelse. Imidlertid kan man si at det hviler et stort ansvar på øvrig hjelpeapparat og barnevern slik at foreldre kan få nødvendig veiledning og hjelp etter at myndighetene har foretatt et slikt omfattende tvangsinngrep. Foreldre som har mistet omsorgen for barnet, står ofte ovenfor utfordringer og hindringer i livet. Det er viktig å hjelpe de med dette hvis de skal bli i stand til å få tilbake omsorgen for barnet (Killén, 2019, s. 59).

I den sammenheng er det viktig med tiltak, veiledning og behandling som kan hjelpe disse foreldrene. Det kan resultere i at færre barn i utgangspunktet flyttes, og at man kan hjelpe de foreldrene som har mistet omsorgen ved å styrke deres foreldrefunksjoner. Slik at de på et senere tidspunkt kan gjenforenes med barnet. Det er viktig med forskning- og kunnskapsbaserte tiltak som har dokumentert effekt. Forskning har vist at mange foreldre har god nytte av veiledning gjennom ulike tiltak med det mål om å styrke foreldrefunksjoner slik at færre barn flyttes fra hjemmet (Killén, 2019, s. 119). Mange barn som utsettes for omsorgssvikt er ofte små når det forekommer, og de flyttes dermed ut av hjemmet på et tidlig tidspunkt. Det er derfor viktig å iverksette tiltak på et tidlig stadium som kan forhindre

at barn tar for stor skadevirkning av omsorgssvikten og at omsorgsovertakelse ikke blir nødvendig. Et eksempel på dette er intervensjoner som ABC-metoden (Attachment and Biobehavioral Catch-up Intervention). Denne veiledningsmetoden er forankret i tilknytningsteori og skal fremme utvikling for de yngste barna ved å veilede foreldre til å identifisere og opptre i henhold til barnets behov og utvikling (Zajac et al., 2020, s. 417). Forskning har vist at ABC-metoden har en langsiktig effekt på barns positive utvikling ved at små barn blant annet erfarer at foreldrene er mer sensitive og tilgjengelige (Dozier et al., 2013). Dette kan være et godt tiltak for familier med små barn slik at barnet kan bli boende i hjemmet med tett oppfølging fremfor å plasseres.

Når omsorgsovertakelse er et faktum er det viktig å vurdere foreldrenes ressurser og kapasitet slik at riktige tiltak og veiledning kan bistå disse foreldrene med å få barna sine hjem. Herunder må det kartlegges hva som er foreldrenes hovedutfordringer og styrker som gir grunnlag for å vurdere om hvor raskt det kan skapes endring slik at barnet har nytte av det (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 215). Det kan være å iverksette tiltak som kan bedre foreldre-barn samspillet slik at barnet opplever foreldrene som trygge voksne. Det kan for eksempel være behandlingsopplegg som fremmer forelderens evne til å erkjenne deres egne problemer og utfordringer. Foreldre som har blitt fratatt omsorgen for eget barn er ofte preget av negative oppfatninger av seg selv med forventning om å få kritikk. Det er derfor viktig å motivere disse foreldrene til å jobbe med seg selv slik at de kan ha en mer positiv innstilling til seg selv og muligheten for gjenforening med barnet (Killén, 2018, s. 122). De fleste foreldre ønsker å få barnet hjem, og det er derfor viktig at hjelpeapparatet på best mulig måte legger til rette for at dette ønsket kan oppfylles.

6.0 Begrensninger

«Samvær etter omsorgsovertakelse» bidrar med ny og verdifull innsikt i et lite utforsket forskningsfelt. Få undersøkelser har studert barn og foreldres opplevelser med samvær etter omsorgsovertakelse. Innhenting av kunnskap fra barn og foreldre i sårbare situasjoner har vist å by på utfordringer og enkelte begrensninger må derfor nevnes.

Utvalget i denne studien er begrenset når det kommer til antall deltagere ($n=37$), bestående av 17 barn og 20 foreldre. Rekruttering av deltakere er en omfattende og krevende prosess hvor vi gjerne skulle inkludert flere barn og foreldre. Analysene som er utført er derfor basert på et mindre utvalg som har resultert i utfordringer med å finne signifikante funn. Et mindre utvalg øker sjansen for II-feil som betyr at man ikke avdekker sammenheng mellom flere variabler når det i realiteten eksisterer en slik sammenheng. Følgelig øker det sjansen for feilslutning (Lydersen, 2021). Et større utvalg bestående av flere barn og foreldre ville ha styrket funnene i analysene og muligens bekreftet flere interessante resultater. Et større utvalg ville også ha kunnet gjort det mer sannsynlig å kunne generalisere funnene til populasjonen.

Videre kan undersøkelsens design ha hatt effekt på funnene. Barna og foreldrene er ikke fra de samme familiene som derfor gjør det umulig å sammenligne forskjellen i oppfattelsen av samme samværsavtale. I tillegg vet vi heller ikke årsaken til omsorgsovertakelsen i noen av sakene, som vil si at vi ikke kan kontrollere for om samværsomfang har en sammenheng med type omsorgssvikt. Følgelig kan det heller ikke kontrolleres for om alle deltakerne har besvart spørreskjemaet uten påvirkning fra andre da de er besvart anonymt, på et valgfritt sted og til valgfri tid. Det er heller ikke kontrollert for hvor lang tid det har gått fra siste samvær til barna og foreldrene besvarer spørreskjemaene. Av den grunn kan det tenkes at deltakerne har varierende minner av siste samvær som kan ha påvirket funnene.

7.0 Oppsummering

Denne studien hadde som formål å undersøke omsorgssviktede barn i alderen 12-18 år og foreldres erfaringer med samvær etter omsorgsovertakelse, hjemlet i barnevernloven § 4-12. Studien har hatt som mål å kartlegge deres oppfatninger og meninger om egen samværsordning. Både avkryssningsspørsmål og korte sitat fra begge deltakergruppene bidrar med viktig kunnskap om dagens samværspraksis.

I studien har jeg avdekket hvordan type samværsavtaler barn og foreldre har, og hvordan samværsomfanget fordeler seg mellom foreldre. Herunder ble det avdekket at flest barn har mest og hyppigst samvær med mor. De fleste barna som deltar i studien, kan selv velge hvor mye eller lite de ønsker å møte sine foreldre. Imidlertid har noen barn ikke samvær med far i det hele tatt. Når det gjelder foreldreutvalget har flesteparten samvær 5-8 ganger i året med sine barn. Flesteparten av barna er fornøyde med omfanget av samvær i motsetning til foreldrene hvor nesten alle ønsker hyppigere samvær. Det er gjennomgående at både barn og foreldre har en positiv opplevelse av samvær, men noen har også rapportert at de opplever samvær som vanskelig. Videre er andelen barn og foreldre som opplevde å ha medvirket i utformingen av egen samværsplan liten, og kun en liten del fra begge deltakergruppene uttrykker å være involvert i beslutningstakingen. Til slutt avdekket analysene at et stort flertall barn ønsker å bli boende i fosterhjemmet eller på institusjonen. Samtidig ønsker godt over halvparten av foreldreutvalget at deres barn skal flytte hjem igjen.

Funnene i denne studien underbygger at barn og foreldre med samvær etter omsorgsovertakelse er en sårbar gruppe. De har av ulike årsaker blitt flyttet fra hverandre, som er et svært inngripende tiltak i deres liv. Det er derfor viktig å tilrettelegge for gode samværsordninger slik at barn og foreldre kan opprettholde en relasjon, hvis ikke annet er bestemt. Imidlertid har det vist seg å være vanskelig å beslutte hvor, hvordan og hvor hyppig kontakten skal være. Å foreta en konkret individuell vurdering av hver enkelt sak er derfor fundamentalt, da ingen barn, foreldre eller situasjoner er like. I den sammenheng håper jeg denne studien belyser viktig kunnskap slik at dagens samværspraksis kan bli enda bedre og forhåpentligvis resultere i at flere familier er fornøyde med deres samværsordning.

8.0 Fremtidig forskningsbehov

Med utgangspunkt i denne masteroppgaven og tidligere forskning, så vel som norske og internasjonale studier viser det et fortsatt stort behov for nyere og bedre forskning på feltet. Mange av de eksisterende studiene består av deskriptive studier som undersøker barn og foreldres samværsomfang, samværssted og enkle forklaringer på hvordan barn og foreldre opplever samvær. Herunder er kvalitative intervjustudier sterkt overrepresentert. Disse gir viktig kunnskap, men det mangler generelt større kvantitative kontrollerte studier. På grunn av studier med mindre utvalg kan man derfor ikke generalisere funnene til populasjonen, og vi vet derfor lite om hva som er gjennomgående utfordringer ved samværsordninger for et større antall barn og foreldre. I tillegg mangler det longitudinelle prospektive studier som følger en gruppe barn og foreldre over flere år. Slike studier vil kunne gi uvurderlig kunnskap om hvordan barn i ulik alder har utbytte av samvær, og hvilke samværsordninger og i hvilket omfang som har positiv innvirkning på barnets utvikling.

Vi har generelt sett for lite evidensbasert forskning om hvordan samvær mellom barn og foreldre fungerer i praksis. Det vil si at vi har for få studier som systematisk undersøker hvordan barn og foreldres involveres i beslutningstakingen om samvær, hvorvidt samværene tilrettelegges ut ifra individuelle behov og forhold samt barnevernets praksis av vurderingen av samvær. I den forbindelse er det viktig at barnevernansatte har så mye kunnskap som mulig, og kompetanse om hvordan samvær kan tilrettelegges best mulig ut fra familiens gitte situasjon. I Norge skal hensynet til barnets beste være grunnleggende ved alle beslutninger. For å avgjøre hva som er til barnets beste i hver enkelt situasjon bør det fattes beslutninger på bakgrunn av oppdatert og dokumentert kunnskap, samt at samværet blir fattet ut ifra barnets individuelle behov. Her vil fremtidige nye prosjekter og studier som undersøker hvordan samvær bør tilrettelegges med målsetting om at barnet og foreldre skal ha en positiv opplevelse være viktige bidrag.

9.0 Litteraturliste

- Aas, M., Aminoff, S. R., Lagerberg, T. V., Etain, B., Agartz, I., Andreassen, O. A. & Melle, I. (2014). Affective lability in patients with bipolar disorders is associated with high levels of childhood trauma. *Psychiatry Research*, 218(1-2), 252-255.
<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2014.03.046>
- Ainsworth, M. D. (1979). Infant-Mother Attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932-937. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.34.10.932>
- Alvik, I. F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse. En undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter*. (Skriftserie nr 4). OsloMet.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>
- Archard, D. & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child & Family Social Work*, 14(4), 391-399. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x>
- Atwool, N. (2010). Children in Care. A report into the quality of services provided to children in care (ISBN 978-0-909039-32-5). Children's Commissioner.
<https://ourarchive.otago.ac.nz/bitstream/handle/10523/7130/Atwool%282010%29ChildrenInCare.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Atwool, N. (2013). Birth family contact for children in care: How much? How often? Who with? *Child Care in Practice*, 19(2), 181-198.
<https://doi.org/10.1080/13575279.2012.758086>
- Ayoub, C. C., Fischer, K. W. & O'Connor, E. E. (2003). Analyzing development of working models for disrupted attachments: the case of hidden family violence. *Attachment & Human Development*, 5(2), 97-119. <https://doi.org/10.1080/1461673031000108478>
- Backe-Hansen, E. (1994). Contact between young children in long-term care and their parents. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 3(1), 24-30.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.1994.tb00051.x>
- Backe-Hansen, E., Egelund, T. & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*. NOVA. <https://www.vive.dk/media/pure/4327/272888>

- Baker, A. J. L., Creegan, A., Quinones, A. & Rozelle, L. (2016). Foster children's views of their birth parents: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 67, 177-183. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.06.004>
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (red.) (2008). *Forskningsskunnskap om ettervern*. (Rapport nr. 17). NOVA. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4971/3586_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Balsells, M. Á., Fuentes-Peláez, N., & Pastor, C. (2017). Listening to the voices of children in decision making: A challenge for the child protection system in Spain. *Children and Youth Services Review*, 79, 418–425. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.055>
- Barnelova. (1881). *Lov om barn og foreldre*. (LOV-1881-04-08-7). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2021-06-11-60>
- Barnett, D., Manly JT. & Cicchetti D. (1993). Defining child maltreatment: The interface between policy and research. *Child Abuse, Child Development and Social Policy*, 8, 7-73. https://www.researchgate.net/publication/303172236_Defining_child_maltreatment_The_interface_between_policy_and_research
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2021a, 23. september). Samvær. Hentet fra https://bufdir.no/aktuelt/ber_barneverntjenestene_vurdere_mer_samvar/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2021b, 23. september). Bufdir ber barnverntjenestene vurdere mer samvær. Hentet fra https://bufdir.no/aktuelt/ber_barneverntjenestene_vurdere_mer_samvar/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 14. desember). Hjelpetiltak i hjemmet. Hentet fra https://www.bufdir.no/barnevern/tiltak_i_barnevernet/hjelpetiltak_i_hjemmet/
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Bendiksen, L. R. L. & Haugli, T. (2021). *Sentrale emner i barneretten* (4. utg.). Universitetsforlaget.

- Bentovim, A. (2009). Growing Up in a Climate of Trauma and Violence. Frameworks for Understanding Family Violence. I Bentovim, A., Cox, A., Miller, L. B. & Pizzey, S (Red.), *Safeguarding Children Living with Trauma and Family Violence: Evidence-Based Assessment, Analysis and Planning Interventions (Best Practice in Working with Children)* (s. 14-73). Jessica Kingsley Publishers.
- Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496-501.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.05.006>
- Biehal, N. (2014). A sense of Belonging: Meanings of Family and Home in Long-Term Foster Care. *British Journal of Social Work*, 44(4), 955-971.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs177>
- Bogolub, E. B. (2008). Child Protective Services Investigations and the Transition to Foster Care: Children's Views. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 89(1), 90-99. <https://doi.org/10.1606%2F1044-3894.3713>
- Borge, A. I. H. (2021). *Resiliens – risiko og sunn utvikling* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Bowlby, J. (1982). ATTACHMENT AND LOSS: Retrospect and Prospect. *American journal of orthopsychiatry*, 52(4), 664-678. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x>
- Boyle, C. (2017). What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22(S1), 22-33.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12236>
- Brunborg, B. (2018, 16. april). *Vanlige utfordringer for tenåringsforeldre*. Norsk psykolog forening. <https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/vanlige-utfordringer-for-tenaaringsforeldre>
- Bullen, T., Taplin, S., Kertesz, M., Humphreys, C. & McArthur, M. (2015). *Literature review on supervised contact between children in out-of-home care and their parents*. Institute of Child Protection Studies, ACU. <https://doi.org/10.26199/acu.88220>
- Bunkholdt, V. (2000). *Utviklingspsykologi*. Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. (2013). Det biologiske prinsipp. På vei ut av barnevernet? *Tidsskrift Norges Barnevern*, 90(1), 52-62. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2013-01-06>

- Bunkholdt, V. (2017a). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*(4.utg.). Gyldendal akademisk.
- Bunkholdt, V. (2017b). Ikke ta selvfølghelighetene selvfølghelig. *Tidsskrift Norges Barnevern*, 94(4), 274-288. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-04-05>
- Bunkholdt, V. (2010). Statens helsetilsyn: Et kritisk blikk – til «barnets beste». *Tidsskrift Norges Barnevern*, 87(2), 110-124. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-02-05>
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*(2.utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Cashmore, J. (2002). Promoting the participation of children and young people in care. *Child abuse & neglect*, 26(8), 837-847. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00353-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00353-8)
- Cassidy, J. (2018). The Nature of the Child's Ties. I J. Cassidy & P. R. Shaver (RED.), *Handbook of attachment. Theory, Research, and Clinical Applications* (3. utg., s. 3-25). The Guildford Press, New York, London.
- Chester, S. (2021). Reunification, alienation, or re-traumatization? Let's start listening to the child. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/26904586.2021.1957059>
- Cicchetti, D. & Lynch, M. (1993). Toward an Ecological/Transactional Model of Community Violence and Child Maltreatment: Consequences for Children's Development. *Psychiatry Interpersonal and Biological Process*, 56(1), 96-118. <https://doi.org/10.1080/00332747.1993.11024624>
- Cicchetti, D. & Toth, S. L. (2005). Child Maltreatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1, 409-438. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144029>
- Coakley, T. M. (2013). The influence of father involvement on child welfare permanency outcomes: A secondary data analysis. *Children and Youth Services Review*, 35(1), 174-182. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.09.023>
- Colón, F. (1978). Family Ties and Child Placement. *Family Process*, 17(3), 298-317. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1978.00289.x>

- Cossar, J., Brandon, M. & Jordan, P. (2016). 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system. *Child and Family Social Work*, 21(1), s. 103-112. <https://doi.org/10.1111/cfs.12115>
- Council of Europe (2002). Recommendation Rec of the Committee of Ministers to member States on the protection of women against violence. Strasbourg, France: Council of Europe.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168059aa22>
- Cowell, R. A., Cicchetti, D., Rogosch, F. A. & Toth, S. L. (2015). Childhood maltreatment and its effect on neurocognitive function: Timing and chronicity matter. *Development and Psychopathology*, 27(2), 521-533. <https://doi.org/10.1017/s0954579415000139>
- Crook, W. P., & Oehme, K. (2007). Characteristics of Supervised Visitation Programs serving Child Maltreatment and Other Cases. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 7(4), 291-304.
- Cudjoe, E. & Abdullah, A. (2019). Parental participation in child protection practice: The experiences of parents and workers in Ghana. *Qualitative Social Work*, 18(4), 693-709. <https://doi.org/10.1177%2F1473325017751039>
- Dansey, D., John, M. & Shbero, D. (2018). How children in foster care engage with loyalty conflict: presenting a model of process informing loyalty. *Adoption & Fostering*, 42(4), 354-368. <https://doi.org/10.1177%2F0308575918798767>
- Darlington, Y., Healy, K., Yellowlees, J. & Bosly, F. (2012). Parents' perceptions of their participation in mandated family group meetings. *Children and Youth Services Review*, 34(2), 331-337. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.10.030>
- Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). (1950).
https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NOR.pdf
- Dozier, M., & Rutter, M. (2016). Challenges to the development of attachment relationships faced by young children in foster and adoptive care. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (s. 698 -717). New York, NY, US: Guilford Press.

- Dozier, M., Zeanah, C. H. & Bernard, K. (2013). Infants and Toddlers in Foster Care. *Child development perspectives*, 7(3), 166-171. <https://doi.org/10.1111/cdep.12033>
- Dumbrill, G. C. (2006). Parental experience of child protection intervention: A qualitative study. *Child Abuse & Neglect* 30(1), 27-37. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.08.012>
- Eide, S. B. (2018). Det biologiske prinsippet. I T. A. Ask & S. B. Eide (Red.), *Barnevernets begreper - i bevegelse* (s. 45-60). Gyldendal Norsk Forlag.
- FN-sambandet om barnets rettigheter (1989). Barnekonvensjonen. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>
- Forandringsfabrikken. (2021). Det handler om oss. https://forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2021/03/SAMVAER_net-1.pdf
- Forvaltningsloven (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. (LOV-1967-02-10) Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2021-06-11-79>
- Fylkesnemndene. (u. å.). *Begreper og ord – definisjoner*. Hentet 7. april 2022 fra <https://www.fylkesnemndene.no/no/saksgang/Definisjoner/>
- García-Martín, M. A., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M. & Salas, M. D. (2019). The views of birth families regarding access visits in foster care. *Journal of Social Work*, 19(2), 173-191. <https://doi.org/10.1177%2F1468017318757399>
- Gerds-Andreesen, T. (2020). Fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse. En analyse av hvordan fylkesnemnda begrunner sin utmåling. *Kritisk juss*, 46(2), 125-153. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2020-02-05>
- Gjedrem, J. (2018). Barnets beste. I Ask, A. T. & Eide, B (Red.), *Barnevernets begreper: - i bevegelse*. (s. 63-80). Gyldendal Norsk Forlag.
- Granqvist, P., Sroufe, L. A., Dozier, M., Hesse, E., Steele, M. & Ijzendoorn, M. V. (2017). Disorganized attachment in infancy: a review of the phenomenon and its implications for clinicians and policy-makers. *Attachment & Human Development*, 19(6), 534-558. <https://doi.org/10.1080/14616734.2017.1354040>
- Goodman, G. S., Quas, J. A. & Ogle, C. M. (2010). Child Maltreatment and Memory. *Annual Review of Psychology*, 61, 325-351. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100403>

- Guterman, L. & Lee, Y. (2005). The Role of Fathers in Risk for Physical Child Abuse and Neglect: Possible Pathways and Unanswered Questions. *Child Maltreatment*, 10(2), 136-149. <https://doi.org/10.1177%2F1077559505274623>
- Hagen, T. & Rønbeck, K. (2011). Står det biologiske prinsipp for fall? Det biologiske prinsipp i barnevernloven og barneloven – noen forskjeller. *Lov og Rett*, 50(8), 491-499. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2011-08-04>
- Hanssen, J. K. (2016). Nye reproduksjonsteknologier og «det biologiske prinsipp». *Tidskriftet Norges Barnevern*, 93(2), 110-120. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-02-04>
- Haugli, T. (2020). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt. & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (4. utg., s. 55-78). Universitetsforlaget.
- Haugli, T. & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernssaker. Psykologiske og juridiske vurderinger*. Universitetsforlaget.
- Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldre ser det – II*. Skriftserie nr. 1. Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet. <https://norcereasearch.brage.unit.no/norcereasearch-xmloi/bitstream/handle/1956/3142/1%202007%20Slik%20fosterforeldrene%20ser%20det%20II.pdf?sequence=1>
- Healy, K. & Darlington, Y. (2009). Service user participation in diverse child protection contexts: principles for practice. *Child & Family Social Work*, 14(4), 420-430. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00613.x>
- Healy, K., Darlington, Y. & Feeney, J. A. (2011). Parent's Participation in Child Protection Practice: Toward Respects and Inclusion. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 92(3), 282-288. <https://doi.org/10.1606%2F1044-3894.4126>
- Heimer, M. H., Näsman, E., & Palme, J. (2018). Vulnerable children's rights to participation, protection, and provision: The process of defining the Problem in Swedish child and family welfare. *Child & Family Social Work*, 23, 316-323. <https://doi.org/10.1111/cfs.12424>

Helsenorge. (2020, 25. februar). Posttraumatisk stresslidelse (PTSD).

<https://www.helsenorge.no/sykdom/psykiske-lidelser/angst/posttraumatisk-stresslidelse/#symptombilde>

Herrman, H., Stewart, D. E., Diaz-Granados, N., Berger, L. E., Jackson, B. & Yuen, T. (2011).

What Is Resilience? *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 258-265.

<https://doi.org/10.1177%2F0706743711105600504>

Holt, T., & Hafstad, G. S. (2016). Barn og traumer: Et utviklingspsykologisk perspektiv. In C.

Øverlien, M. I. Hauge & J. H. Schultz (Red.) *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*. (s. 281-295). Universitetsforlaget.

Innst. O. nr. 80. (1991-1992). *Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. (Ot.prp. nr. 44.)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1991-92&paid=6&wid=bb&psid=DIVL400&pgid=bb_0197

Jackson, S., Kelly, L. & Leslie, B. (2020). *Child & Family Social Work*, 25(2), 421-429.

<https://doi.org/10.1111/cfs.12698>

Jaffe, A. E., DiLillo, D., Gratz, K. L. & Messman-Moore, T. L. (2019). Risk for Revictimization

Following Interpersonal and Noninterpersonal Trauma: Clarifying the Role of Posttraumatic Stress Symptoms and Trauma-Related Cognitions. *Journal of Traumatic Stress*, 32(1), 42-55. <https://doi.org/10.1002/jts.22372>

Jensen, T. (2021, 12. april). *Barn og traumer*. Norsk Psykolog Forening.

<https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/barn-og-traumer>

Jerkø, M. (2018). «Skal ikke «barnets beste» leses bokstavelig? – En kritikk av HR-2017-2015-

A «Jakob-saken». *Lov og Rett*, 57(2), 112-128. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2018-02-04>

Jørgensen, E. T. (2015). Moderskap med restriksjoner. *Norges Barnevern*, 92(3), 182-201.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-03-03>

Keller-Dupree, E. (2013). Understanding childhood trauma. Ten reminders of preventing retraumatization. *Journal of the International Trauma Training Institute*, 2(1), 1-11.

<https://www.thepractitionerscholar.com/article/view/10867>

- Kelly, B. J. & Lamb, E. M. (2000). Using child development research to make appropriate custody and access decisions for young children. *Family and conciliation courts review*, 38(3), 297-311.
- Killén, K. (2015). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner* (5. utg.). Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2019). *Sveket II. Ansvar og (be)handling* (5. utg.). Kommuneforlaget.
- Kiraly, K. & Humphreys, C. (2016). 'It's about the whole family': family contact for children in kinship care. *Child & Family Social Work*, 21(2), 228-239.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12140>
- Kjeldstad, R. & Lappegård, T. (2010). Holdninger til kjønnsroller og likestillingspraksis hjemme: mindre samvar blant kvinner enn menn. *Statistisk sentralbyrå*, 24(4).
<http://hdl.handle.net/11250/179295>
- Kjørholt, A. T. (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste*. Universitetsforlaget.
- Kobak, R., Zajac, K. & Madsen, S. D. (2016). Attachment Disruptions, Reparative Process, and Psychopathology. Theoretical and Clinical Implications. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Application* (3. utg., s. 25-39). The Guilford Press.
- Kripos. (2016). *Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*.
https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/seksuelle-overgrep-mot-barn-under-14-ar_web.pdf
- Kriz, K. & Roundtree-Swain, D. (2017). "We are merchandise on conveyer belt": How young adults in the public child protection system perceive their participation in decisions about their care. *Children and Youth Services Review*, 78, 32-40.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.05.001>
- Kriz, K. & Skivnes, M. (2017). Child welfare worker's perceptions of children's participation: a comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child & Family Social Work*, 22(S2), 11-22. <https://doi.org/10.1111/cfs.12224>
- Krutzinna, J. (2022). Who is "The Child"? Best Interests and Individuality of Children in Discretionary Decision-Making. *The International Journal of Children's Rights*, 30(1), 120-145. <https://doi.org/10.1163/15718182-30010005>

- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Leeson, C. (2007). My life in care: experience of non-participation in decision-making process. *Child & Family Social Work*, 12(3), 268-277. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2007.00499.x>
- Liebel, M. (2018). Welfare of Agency? Children's Interests and Foundation of Children's Rights. *International Journal of Children's Rights*, 26(4), 597-625. <https://doi.org/10.1163/15718182-02604012>
- Lindboe, K. (2012). *Barnevernrett*(6.utg.). Universitetsforlaget.
- Logan, J & Smith, C. (2005). Face-to-Face Contact Post Adoption: Views from the Triangles. *The British Journal of Social Work*, 35(1), 3-35. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch160>
- Lorentzen, P. (2021). *Hjernen og barnevernet. En kritisk drøfting*. Universitetsforlaget.
- Loxterkamp, L. (2009). Contact and Truth: The Unfolding Predicament in Adoption and Fostering. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 14(3), 423-435. <https://doi.org/10.1177%2F1359104509104050>
- Luu, B., Rosnay, M. d., Wright, A. C. & Tregeagle, S. (2018). Identity Formation in Children and Young People in Open Adoptions from Out-of-home Care in New South Wales, Australia. *Adoption Quarterly*, 21(2), 120-139. <https://doi.org/10.1080/10926755.2018.1468371>
- Luu, B., Wright, A. C. & Cashmore, J. (2019). Contact and Adoption Plans for Children Adopted from Out-of-home Care in New South Wales. *Australian Social Work*, 72(4), 404-418. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2019.1579351>
- Main, M. & Solomon, J. (1990). Procedures of identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. I M. T. Greenberg, D. Cicchetti. & E.M. Cummings (Red.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (s. 121-160). Chicago: University of Chicago Press.
- Malet, M. F., Mcsherry, D., Larkin, E., Kelly, G., Robinson, C. & Schubotz, D. (2010). Young children returning home from care: the birth parents' perspective. *Child & Family Social Work*, 15(1), 77-86. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00645.x>

- Martínez, M. D. S., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M., & García-Martín, M. G. (2016). Contact visits between foster children and their birth family: the views of foster children, foster parents and social workers. *Child & Family Social Work, 21*(4), 473-483. <https://doi.org/10.1111/cfs.12163>
- Masten, C. L., Guyer, A. E., Hodgdon, H. B., McClure, E. B., Charney, D. S., Ernst, M., Kaufman, J., Pine, D. S. & Monk, C. S. (2008). Recognition of facial emotions among maltreated children with high rates of post-traumatic stress disorder. *Child Abuse & Neglect, 32*(1), 139-153. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.09.006>
- McClough-Stovall, K. C. & Dozier, M. (2004). Forming attachments in foster care: Infant attachment behaviors during the first 2 months of placement. *Development and Psychopathology, 16*(2), 253-271. <https://doi.org/10.1017/S0954579404044505>
- McGee, R. A., Wolfe, D. A. & Wilson, S. K. (1997). Multiple maltreatment experiences and adolescent behavior problems: Adolescent's perspectives. *Development and Psychopathology, 9*(1), 131-149. <https://doi.org/10.1017/S0954579497001107>
- McWey, L. M., Acock, A. & Porter, B. E. (2010). The impact of continued contact with biological parents upon the mental health of children in foster care. *Children and Youth Services Review, 32*(10), 1338-1345. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.05.003>
- McWey, L. M. & Cui, M. (2017). Parent-Child Contact for Youth in Foster Care: Research to Inform Practice. *Family Relations. Interdisciplinary Journal of Applied Family Science, 66*(4), 684-695. <https://doi.org/10.1111/fare.12276>
- Meiser-Stedman, R., Smith, P., Glucksman, E., Yule, W. & Dalgleish, T. (2007). Parent and Child Agreement for Acute Stress Disorder, Post-Traumatic Stress Disorder and other Psychopathology in a Prospective Study of Children and Adolescents Exposed to Single-Event Trauma. *Journal of Abnormal Child Psychology, 35*, 191-201.
- Melinder, A., Baugerud, G. A., Ovenstad, K. S. & Goodman, G. S. (2013). Children's Memories of Removal: A Test of Attachment Theory. *Journal of Traumatic Stress, 26*(1), 125-133. <https://doi.org/10.1002/jts.21784>
- Memarnia, N., Nolte, L., Norris, C. & Harborne, A. (2015). "It felt like it was night all the time": listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken

- into care or adopted. *Adoption & Fostering*, 39(4), 303-317.
<https://doi.org/10.1177%2F0308575915611516>
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2014-05-09-14>
- Morrison, J., Mishna, F., Cook, C., & Aitken, G. (2011). Access visits: Perceptions of child protection workers, foster parents and children who are Crown wards. *Children and Youth Services Review*, 33(9), 1476-1482.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.03.011>
- Moyers, S., Farmer, E. & Lipscombe, J. (2006). Contact with Family Members and its Impact on Adolescents and Their Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 36(4), 541-559. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch270>
- Munro, E. (2001). Empowering looked-after children. *Child and Family Social Work*, 6(2), 129-137. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2001.00192.x>
- Nesmith, A. (2015). Factors Influencing the Regularity of Parental Visits with Children in Foster Care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 32, 219-228.
<https://doi.org/10.1007/s10560-014-0360-6>
- Nordanger, D. (2017, 6. desember). Dommen i «Jakob-saken» legitimerer et offentlig svik mot de mest sårbare og utsatte. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/XwgJen/dommen-i-jakob-saken-legitimerer-et-offentlig-svik-mot-de-mest-saarba>
- Nordanger, D. & Braarud, H, C. (2017). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget.
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2021, 1. juli). <https://www.nhri.no/2021/fem-saker-mot-norge-avgjort-i-emd/>
- Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). (2022a, 28. april). «Nye EMD-avgjørelser i norske barnevernssaker». <https://www.nhri.no/2022/nye-emd-avgjorelser-i-norske-barnevernssaker/>
- Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). (2022b). *Barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og omsorgssvikt*. <https://www.nhri.no/2022/barns-rett-til-beskyttelse-mot-vold-overgrep-og-omsorgssvikt/>

- NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Departementenes servicesenter for Informasjonsforvaltning.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>
- NOU 2009: 22. (2009). *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Barne- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a0ba82b642e343b890b94b7314b0a4e4/no/pdfs/nou200920090022000dddpdfs.pdf>
- Olkowska, A. & Aamodt, H, A. (2022). Om sorg ved omsorgsovertagelser. *Norges barnevern*, 99(1), 4-19. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.2>
- Otterlei, M. T., Ilstad, J. T. & Paulsen, E. (2021). Foreldre i krise: foreldres opplevelser med en omsorgsovertakelsesprosess. *Norges Barnevern*, 98(3), 192-209.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-03-04>
- Ot.prp. nr. 44 (1991–1992). Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).
https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1991-92&paid=4&wid=c&psid=DIVL312&pgid=c_0131
- Ot.prp. 69 (2008-2009). *Om lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-69-2008-2009-/id556260/?ch=1>
- Pallant, J. (2020). *SPSS. Survival manual. A step by step guide to data analysis using ibm spss* (7. utg.). Open University Press.
- Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Petersen, S. K. (2018). Parents' experiences of child protection practice in Denmark. *Child & Family Social Work*, 23(4), 609-616. <https://doi.org/10.1111/cfs.12451>
- Pobjoy, J. M. (2015). The best interests of the child principle as an independent source of international protection. *International & Comparative Law Quarterly*, 64(2), 327-363.
<https://doi.org/10.1017/S0020589315000044>

- Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/?ch=1>
- Quinton, D., Rushton, A., Dance, C. & Mayes, D. (1997). Contact between Children Placed Away from Home and their Birth Parents: Research Issues and Evidence. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 2(3), 393-413.
<https://doi.org/10.1177%2F1359104597023007>
- Risjord, M. W. (2014). *Philosophy of social science: A contemporary introduction*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Robinson, L. R., Morris, A. S., Heller, S. S., Scheeringa, M. S., Boris, N. W. & Smyke, A. T. (2009). Relations Between Emotion Regulation, Parenting, and Psychopathology in Young Maltreated Children in Out of Home Care. *Journal of Child and Family Studies*, 18(4), 421-434. <https://doi.org/10.1007/s10826-008-9246-6>
- Roesch-Marsh, A., Gillies., A. & Green, D. (2017). Nurturing the virtuous circle: Looked After Children's participation in reviews, a cyclical and relational process. *Child & Family Social Work*, 22(2), 904-913. <https://doi.org/10.1111/cfs.12310>
- Ryan, S. D., Harris, G., Brown, H., Huston, D.M., Smith, Livingstone, S. & Howard, J. A. (2011). Open Adoption in Child Welfare: Social Worker and Foster/Adoptive Parent Attitudes. *Journal of Public Child Welfare*, 5(4), 445-466.
<https://doi.org/10.1080/15548732.2011.599772>
- Sandberg, K. (2016). *Barnets beste i lovgivningen. Betenkning til Barnevoldsutvalget*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3be8090f3c354f5eb821535142071c50/3.-barnets-beste-i-lovgivningen-kirsten-sandberg.pdf>
- Sandberg, K. (2020). Storkammeravgjørelsene om barnevern. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 18(2), 148-159.
<https://doi.org/10.18261/issn0809-9553-2020-02-05>
- Schneider, W. (2017). Single mothers, the role of fathers, and the risk of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 81, 81-93.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.07.025>

- Schofield, G. (2005). The voice of the child in family placement decision-making. A developmental model. *Adoption & Fostering*, 29(1), 29-44.
<https://doi.org/10.1177%2F030857590502900105>
- Schofield, G. & Beek, M. (2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3-25.
<https://doi.org/10.1080/14616730500049019>
- Schofield, G. & Beek, M. (2009). Growing up in foster care: providing a secure base through adolescence. *Child & Family Social Work*, 14(3), 255-266.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00592.x>
- Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J. & Havik, T. (2011). Managing Loss and a Threatened Identity: Experiences of Parents of Children Growing Up in Foster Care, the Perspectives of their Social Workers and Implications of Practice. *British Journal of Social Work*, 41(1), 74-92.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq073>
- Seim, S. & Slettebø, T. (2017). Challenges of participation in child welfare. *European Journal of Social Work*, 20(6), 882-893. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1320531>
- Sen, R. & Broadhurst, K. (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child & Family Social Work*, 16(3), 298-309. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00741.x>
- Shields, A. & Cicchetti, D. (1998). Reactive Aggression Among Maltreated Children: The Contributions of Attention and Emotion Dysregulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27(4), 381-395. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2704_2
- Sinclair, I., Wilson, K. & Gibbs, I. (2005). *Foster Placements: Why They Succeed and Why They Fail*. Jessica Kingsley Publishers.
- Sjøvold, M. S. & Furuholmen, K. G. (2020). *De minste barnas stemme. Sped- og småbarn utsatt for vold og omsorgssvikt* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Skilbred, D. & Moldestad, B. (2010). Når barn bor i fosterhjem. Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Norges Barnevern*, 82(1), 32-46.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>

- Skjørten, K. (2010). Barns meninger om samvær. I A.T. Kjørholt (Red.), *Barn som samfunnsborgere: til barnets beste* (s. 89-107). Universitetsforlaget.
- Skoglund, J. & Thørnblad, R. (2021). Problemer med foreldresamvær i barnevernet – unge voksnes fortellinger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 98(3), 210-228.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-03-05>
- Skogstrøm, L. (2016, 17. november). Hun oppdaget blåmerker på seks uker gamle «Jakob». Så gjorde hun det få andre helsesøstre gjør. *Aftenposten, A-magasinet*.
<https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/I00py/hun-oppdaget-blaamerker-paa-seks-uker-gamle-jakob-saa-gjorde-hun-det-faa-andre-helsesoeistre-gjoer>
- Skogstrøm, L. (2021, 23. november). Nå skal barnevernet vurdere samvær på en ny måte: Målet er at barn og foreldre skal kunne gjenforenes.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/WjJPpK/naa-skal-barnevernet-vurdere-samvaer-paa-ny-maate-maalet-er-at-barn-og-foreldre-skal-kunne-gjenforenes>
- Slep, A. M. S. & Heyman, R. E. (2001). Where do we go from here? Moving toward an integrated approach to family violence. *Aggression and Violent Behavior*, 6(2-3), 353-356. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00028-8](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00028-8)
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Høyskoleforlaget AS.
- Sroufe, A. L. (1996). *Emotional development. The organization of emotional life in the early years*. University of Minnesota.
- Stang, E. G. & Baugerud, G. A. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse. En barnefaglig og juridisk utredning*. (Rapport nr 10). OsloMet.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/612/133>
- Statistisk sentralbyrå. (2021, 2. juli). *Barnevern*. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Steinbakk, E. (2019). Samvær for traumatiserte barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 56(7), 524-527.
- Storhaug, A. S., Kojan, B. H., & Kvaran, I. (2012). Enslige mødre i kontakt med barnevernet. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*, 5(2), 4-17
- Strand, B. V. & Larsen, M, K. (2021, 30. mars). *Barnets beste*. Store norske leksikon.
https://snl.no/Barnets_beste

- Teicher, M. H. & Samson, J. A. (2016). Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(3), 241-266. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12507>
- Tetzchner, S. V. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Thrane, C. (2018). *Kvantitativ metode. En praktisk tilnærming*. Cappelen Damm.
- Toros, K. (2021). A systematic review of children's participation in child protection decision-making: Tokenistic presence or not? *Children & Society*, 35(3), 395-411. <https://doi.org/10.1111/chso.12418>
- UN Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 14 (2013), *The Rights of the Child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (Art. 3, para 1) (GRC /C/GC/14).
- Universitet i Oslo. (2021, 18. november). *Om Tjenester for sensitiv data*. <https://www.uio.no/tjenester/it/forskning/sensitiv/mer-om/>
- van Biljeveld, G. G., Dedding, C. W. M. & Bunders-Aelen, J. F. G. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129-139. <https://doi.org/10.1111/cfs.12082>
- Van der Kolk, B. (2000). Posttraumatic stress disorder and the nature of trauma. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 2(1), 7-22. <https://dx.doi.org/10.31887%2FDCNS.2000.2.1%2Fbvdkolk>
- Varese, F., Smeets, F., Drukker, M., Lieverse, R., Lataster, T., Viechtbauer, W., Read, J., Os, J. n. & Bentall, R. P. (2012). Childhood Adversities Increase the Risk of Psychosis: A Meta-analysis of Patient-Control, Prospective- and Cross-sectional Cohort Studies. *Schizophrenia Bulletin*, 38(4), 661-671. <https://doi.org/10.1093/schbul/sbs050>
- Vis, A. S., Strandbu, A., Holtan, A. & Thomas, N. (2011). Participation and health – a research review of child participation in planning and decision-making. *Child & Family Social Work*, 16(3), 325-335. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00743.x>
- Weathers, F. W. & Keane, T.M. (2007). The Criterion A Problem Revisited: Controversies and Challenges in Defining and Measuring Psychological Trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 20(2), 107-121. <https://doi.org/10.1002/jts.20210>

- World Medical Association. (1964). *WMA Declaration of Helsinki – ethical principles for medical research involving human subjects*. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>
- Zajac, L., Raby, K. L. & Dozier, M. (2020). Sustained effects on attachment security in middle childhood: results from a randomized clinical trial of the Attachment and Biobehavioral Catch-up (ABC) intervention. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(4), 417-424. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13146>
- Zeanah, C. H., Berlin, L. J. & Boris, N. W. (2011). Practitioner Review: Clinical applications of attachment theory and research for infants and young children. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(8), 819-833. <https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1469-7610.2011.02399.x>
- Zinn, A. Kinship Family Relatedness, Nuclear Family Contact, and Social Support Among Foster Youth. (2017). *Journal of Public Child Welfare*, 11(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1208134>
- Åsheim, H. (2022, 1. Januar). Samvær ikke alltid barnets beste. *Nrk, Kronikk*. <https://www.nrk.no/ytring/samvaer-ikke-alltid-barnets-beste-1.15775311>

10 Vedlegg

Vedlegg 1

Informasjonsskriv om forskningsprosjektet «samvær etter omsorgsovertakelse».

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet: *samvær og kontakt etter omsorgsovertakelse i barnevernet* er et prosjekt utlyst fra Barne-, og Ungdoms- og familiedirektoratet. Forskningsprosjektet går ut på å undersøke hvordan samvær etter omsorgsovertakelse gjennomføres i praksis, og hva slags erfaringer barna selv, foreldrene, fosterforeldrene og barnverntjenesten har med samværsordningene.

Formålet med prosjekt er å høre barns, foreldre og fosterforeldre sine meninger, oppfattelser, forbedringer og eventuelle ønsker når det gjelder samvær mellom barn og foreldre etter omsorgsovertakelse. Vi i forskningsgruppen ønsker å høre hva både barnet, foreldre og fosterforeldre mener om dagens samværsordning, og hvordan de opplever at samværene i praksis. Videre håper vi på å få et godt innblikk i hva både barnet, foreldre og fosterforeldrene mener fungerer bra, og hva som kunne/burde vært annerledes slik at samværene kan bli «enda» bedre.

Alle deltakere som blir spurt om å delta i prosjektet får forespørselen fordi de enten er barn, foreldre eller fosterforeldre som har erfaringer og kjennskap til hvordan det er å delta på samvær. Erfaringene fra alle de tre ulike gruppene vi ønsker å komme i kontakt med er verdifulle og kan gi viktig kunnskap om dagens samværsordningers og hvordan det kan eventuelt forbedres.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Undersøkelsen vil bestå av et **nettbasert spørreskjema** bestående av tilpassede spørsmål til de tre målgruppene (barnet, foreldre og fosterforeldre) som har erfaringer om samvær etter omsorgsovertakelse. Dette gjelder både barn boende i fosterfamilier og på barnevernsinstitusjoner. Spørreskjemaet vil blant annet inneholde spørsmål om

positive/negative sider ved samvær, hvor hyppige samværene er, og hvor samværet finner sted.

Forskningen gjennomføres av professor Elisabeth Gording Stang (leder), professor Marianne Rugkåsa, førsteamanuensis, Gunn-Astrid Baugerud og førstelektor Ingunn Alvik (alle fire ved OsloMet, Institutt for sosialfag), samt forsker em. Elisabeth Backe-Hansen ved NOVA. I tillegg er to masterstudenter knyttet til prosjektet: Iver Anton Aune (rettsvitenskap, UiT) og Ingeborg Bjørnstad Baugerud (barnevern, OsloMet).

Hva skjer med informasjonen?

Opplysningene som registreres skal kun brukes slik som beskrevet under formålet med prosjektet, og planlegges brukt til ut -2022. Vi vil bare bruke opplysningene til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, som vil si at kun de som er tilknyttet forskningsprosjektet har tilgang til informasjonen. Vi som forskere har taushetsplikt. Datamateriale vil oppbevares på en sikker måte etter gjeldene regler.

Kontaktopplysninger

Dersom dere har spørsmål til kan dere kontakte Prosjektdeltager Gunn Astrid Baugerud, e-mail: gunnba@oslomet.no, tlf:67 23 83 98 eller prosjektleder Elisabeth Gording- Stang, e.mail: elisst@oslomet.no.

Til barnevernstjenestene

Deres ref: atnil Vår ref: 2020/54353-19 Arkivkode: 040.1 Dato: 22.09.2021

Oppfordring til å delta i forskningsprosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har gitt OsloMet i oppdrag å gjennomføre innsamling av barnevernstjenesten, foreldre og barns erfaringer knyttet til samvær etter omsorgsovertakelse. Barn over 15 år og foreldre med foreldreansvar for yngre barn har rett til selv å samtykke til deltakelse i forskning.

I lys av sakene om barnevernet i den europeiske menneskerettighetsdomstolen har Bufdir sett behov for å følge opp sakene med innhenting av ny kunnskap. Resultatene av forskningsprosjektet skal bidra til mer kunnskapsbasert praksis på området. For å få et best mulig grunnlag, er det viktig at alle stemmer blir hørt i denne forskningen. Vi oppfordrer derfor barnevernstjenestene, foreldre og barn til å bidra i studien, slik at viktige erfaringer blir belyst.

Vi håper dere også har mulighet til å formidle dette til foreldre og barn.

Med hilsen

Eirunn Lysø
Avdelingsdirektør

Hedvig Torvik
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.

Tenk miljø – velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no

www.bufdir.no

Organisasjonsnr:
986 128 433

Saksbehandler:
Hedvig Torvik
postmottak@bufdir.no

Postboks 2233
3103 Tønsberg
Telefon: 466 15 000

Samtykke til forskningsprosjekt om samvær

Formål med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan og i hvilket omfang samvær etter omsorgsovertakelse gjennomføres i praksis, og hvordan erfaringene med samværsordningene er sett fra foreldrenes ståsted.

Hva innebærer prosjektet for deg?

Du blir bedt om å delta fordi du som foreldre har erfaring med samvær etter omsorgsovertakelse. Dine erfaringer vil være nyttig for å høre mer om hvordan samværet oppleves og gi viktig kunnskap om samværsordninger. Prosjektet utføres på oppdrag fra Barne-, Ungdoms- og familiedirektoratet og har en tidsramme på to år frem til desember 2022.

Du blir bedt om å fylle ut et spørreskjema som vi anslår tar omtrent 15 minutter. Du vil også bli bedt om å gi litt informasjon om deg selv (alder, kjønn, etc.). Spørreskjemaet vil inneholde spørsmål som omhandler flere sider av samværstematikken.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen nedersts på denne siden. Du kan når som helst trykke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektdeltager:

Gunn Astrid Baugerud på e-mail: gunnba@oslomet.no, tlf: 672 38 398 / 480 31 783

Dersom du har spørsmål om personvernet i prosjektet, kan du kontakte personvernombudet ved institusjonen: ingridj@oslomet.no

Samtykker du til deltakelse i prosjektet?

- Ja
- Nei, jeg vil trekke tilbake mitt samtykke

Samtykke til forskningsprosjekt om samvær

Formål med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan og i hvilket omfang samvær etter omsorgsovertakelse gjennomføres i praksis, og hvordan erfaringene med samværsordningene er sett fra foreldrenes ståsted.

Hva innebærer prosjektet for deg?

Du blir bedt om å delta fordi du som barn eller ungdom har erfaring med samvær etter omsorgsovertakelse. Dine erfaringer vil være nyttig for å høre mer om hvordan samværet oppleves og gi viktig kunnskap om samværsordninger. Prosjektet utføres på oppdrag fra Barne-, Ungdoms- og familiedirektoratet og har en tidsramme på to år frem til desember 2022.

Du blir bedt om å fylle ut et spørreskjema som vi anslår tar omtrent 15 minutter. Du vil også bli bedt om å gi litt informasjon om deg selv (alder, kjønn, etc.). Spørreskjemaet vil inneholde spørsmål som omhandler flere sider av samværstematikken.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen nedersts på denne siden. Du kan når som helst trykke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektdeltager:

Gunn Astrid Baugerud på e-mail: gunnba@oslomet.no, tlf: 672 38 398 / 480 31 783

Dersom du har spørsmål om personvernet i prosjektet, kan du kontakte personvernombudet ved institusjonen: ingridj@oslomet.no

Samtykker du til deltakelse i prosjektet?

- Ja
- Nei, jeg vil trekke tilbake mitt samtykke

Vedlegg 5

Undersøkelse av samvær – erfaringer, innhold og omfang○ **Til barn**

1. Hvilket kjønn er du?

- Jente
- Gutt

2. Hvor gammel er du?

- 11-13 år
- 14-16 år
- 17-18 år

3. Bor du i fosterhjem eller på institusjon?

- Fosterhjem
- Institusjon

4. Hvor lenge har du bodd i det nåværende fosterhjemmet eller på institusjon?

- 0-1 år
- 2-4 år
- 5-8 år
- 9-12 år
- 12 år eller lenger

5. Hvor ofte har du samvær med mamma?

Har ikke samvær med mamma

- 0-2 ganger i året
- 3-4 ganger i året
- 5-6 ganger i året
- 7-8 ganger i året
- 9-11 ganger i året
- En gang i måneden (12 ganger i året)
- Annenhver uke
- Jeg bestemmer antall samvær selv

6. Hvor ofte har du samvær med pappa?

- Har ikke samvær med mamma
- 0-2 ganger i året
- 3-4 ganger i året
- 5-6 ganger i året
- 7-8 ganger i året
- 9-11 ganger i året
- En gang i måneden (12 ganger i året)
- Annenhver uke

- Jeg bestemmer antall samvær selv
7. Bor du sammen med et eller flere søsken nå?
- Ja
 - Nei
8. Har du søsken som du treffer?
- Ja
 - Nei
9. Har du besteforeldre/tante/onkler som du treffer?
- Treffer både besteforeldre og tante/onkler
 - Treffer bestemor/bestefar
 - Treffer tante/onkler
10. vet du om det finnes en plan for hvor ofte du skal ha samvær?
- Ja
 - Nei
 - Vet ikke
11. Har du vært med på å skrive planen?
- Svært lite eller ikke i det hele tatt
 - Nokså lite
 - Noe
 - Svært mye
12. Vet du hva som skal skje på neste samvær?
- Vet ingenting
 - Vet noe
 - Vet litt
 - Vet mye
13. Hvor var det siste samværet?
- Hos fosterfamilien eller på institusjon
 - Hos mamma
 - Hos pappa
 - Hos mamma og pappa
 - På et offentlig sted
 - Hos barnevernet
 - Hos tante/onkel
 - Hos bestemor/bestefar
 - Hos andre venner/familiemedlemmer
14. Hva synes du om mengden samvær med mamma?
- Har ikke samvær med mamma

- For lite samvær
- Litt for lite samvær
- Passe mengde samvær
- Litt for mye samvær
- Altfor mye samvær

15. Hva synes du om mengden samvær med pappa?

- Har ikke samvær med mamma
- For lite samvær
- Litt for lite samvær
- Passe mengde samvær
- Litt for mye samvær
- Altfor mye samvær

16. Hvor ønsker du at det siste samværet skulle ha vært?

- Hos mamma
- Hos pappa
- Hos mamma og pappa
- I fosterhjemmet/på institusjonen
- På en kafe
- I forbindelse med fritidsaktivitet som museum, fotballkamp etc.
- Hos tante/onkel
- Hos bestemor/bestefar
- Hos andre venner/familiemedlemmer

17. Hva har du lyst til å gjøre når du skal ha samvær?

Her svarer du med egne ord

-

18. Hvem var til stede på det siste samværet?

Her kan du krysse av på opptil tre alternativer

- Mamma
- Pappa
- Fostermor
- Fosterfar
- Ansatt fra barnevernet
- Tilsynsfører
- En eller flere søsken
- En eller flere besteforeldre
- En eller flere tante/onkler
- Andre venner/familie

19. Er det noen andre du ønsker skulle vært med på samværet den siste gang?

Her svarer du med egne ord

-

20. Hvor lenge ønsker du at samværene skal vare?

- 0-2 timer
- 2-4 timer
- 4-6 timer
- 6-8 timer
- En hel dag
- En eller flere overnattinger
- Så lenge jeg måtte ønske

21. Hvordan opplevde du det siste samværet du deltok på?

- Jeg opplevde samværet som positivt
- Jeg opplevde det som lite hyggelig
- Jeg opplevde samværet som utrygt
- Jeg opplevde samværet som trygt

22. Har du noen å snakke med om det siste samværet?

- I ingen grad
- I liten grad
- I noen grad
- I stor grad

23. Opplevde du at fosterforeldrene dine/ansatte på institusjonen støttet deg før eller etter det siste samværet?

- I ingen grad
- I liten grad
- I noen grad
- I stor grad

24. Hvordan synes du mamma var siste gang du traff henne?

- Treffer ikke mamma
- Glad
- Sliten
- Lei seg
- Sint
- Sur
- Likegyldig

25. Hvordan synes du pappa var siste gang du traff han?

- Treffer ikke mamma
- Glad
- Sliten
- Lei seg
- Sint
- Sur

- Likegyldig

26. Hvordan følte du deg før det siste samværet?

- Glad
- Spent
- Bekymret
- Redd
- Stresset
- Sint
- Nøytral

27. Hva følte du etter siste samvær?

- Glad
- Spent
- Bekymret
- Redd
- Stresset
- Sint
- Nøytral

28. Kunne noe vært annerledes på det siste samværet?

- Ja
- Nei

29. Hva kunne vært annerledes?

Her svarer du med egne ord

-

30. Hvis du kunne valgt, hvem ville det være?

Her svarer du med egne ord

-

31. Ønsker du å flytte hjem til mamma og/eller pappa?

- Ja
- Nei

Undersøkelse av samvær – erfaringer, innhold og omfang○ **Til foreldre**

1. Er du mor eller far til barnet?
 - Mor
 - Far

2. Hvor bor barnet ditt?
 - Fosterhjem
 - Institusjon
 - Beredskapshjem

3. Hvor lenge har ditt barn bodd utenfor hjemmet?
 - 0-1 år
 - 2-4 år
 - 5-8 år
 - 9-11 år
 - 12 år eller lenger

4. Har du samvær med et eller flere barn?
 - Har samvær med et barn
 - Har samvær med to barn
 - Har samvær med tre eller flere barn

5. Hvis du har samvær med flere av dine barn: har barna lik samværsordning?
 - Ja
 - Nei

6. Hvis har samvær med flere barn: bor barnas samme sted?
 - Barna bor samme sted
 - Barna bor ulikt sted

7. Hvor mange ganger året har du samvær med ditt barn?
 - 0-4 ganger i året
 - 5-8 ganger i året
 - 9-11 ganger i året
 - En gang per måned (12 ganger i året)
 - Hver uke
 - Ingen fast avtale

8. Har du noe ekstra samvær med ditt barn i sammenheng med bursdag, ferier eller høytider?
- Ja
 - Nei
9. Har du lik samværsavtale som far/mor til barnet?
- Ja vi har lik samværsavtale
 - Nei, far/mor til barnet har ikke samvær
 - Nei, jeg har mer samvær enn mor/far til barnet
 - Nei, jeg har færre samvær enn mor/far til barnet
10. Vet du om det finnes en plan for hvor ofte det skal være samvær?
- I svært liten grad
 - I nokså liten grad
 - I noen grad
 - I stor grad
11. Har du vært med å påvirke den eventuelle planen?
- I svært liten grad
 - I nokså liten grad
 - I noen grad
 - I stor grad
12. I hvilken grad opplever du at barneverntjenesten lytter til dine meninger om samvær?
- I svært liten grad
 - I nokså liten grad
 - I noen grad
 - I stor grad
13. I hvilken grad er du fornøyd med hvor ofte det er samvær?
- Altfor sjeldent samvær
 - Litt for lite samvær
 - Passe mengde samvær
 - Nokså ofte samvær
 - Altfor ofte samvær
14. Hvor foregikk det siste samværet du deltok på?
- I fosterhjemmet eller på institusjonen
 - Hos barneverntjenesten eller på samværssted
 - Hjemme hos deg/dere
 - På et annet offentlig sted
 - Hos besteforeldre
 - Hos tante/onkel eller annen nærstående familie/venner

15. Hvor ønsker du å gjennomføre samvær?
- I fosterhjemmet eller på institusjonen
 - Hos barneverntjenesten eller på samværssted
 - Hjemme hos deg/dere selv
 - På et annet offentlig sted
 - Hos besteforeldre
 - Hos tante/onkel eller annen nærstående familie/venner
16. Hva har du lyst til å gjøre når du har samvær?
- Gjøre en aktivitet sammen med barnet
 - Ha barnet på overnatting
 - Kunne reise et sted sammen
 - Bare være sammen
17. Hvem var til stede på det siste samværet?
- Her kan du krysse av på opptil tre alternativer*
- Annen foreldre til barnet
 - Fosterforeldre eller kontaktperson fra institusjon
 - Ansatt fra barneverntjenesten og/eller tilsynsfører
 - En eller flere søsken
 - Tante og/eller onkler eller annen nærstående familie
 - Besteforeldre
 - Kjæreste/samboer av meg
18. Er det noen du ville hatt med på siste samvær?
- Her kan du krysse av på opptil tre alternativer*
- Annen foreldre til barnet
 - Fosterforeldre eller kontaktperson fra institusjon
 - Ansatt fra barneverntjenesten og/eller tilsynsfører
 - En eller flere søsken
 - Tante og/eller onkler eller annen nærstående familie
 - Besteforeldre
 - Kjæreste/samboer av meg
19. Hvor lenge ønsker du at samværene skal vare?
- 0-2 timer
 - 2-4 timer
 - 4-6 timer
 - 6-8 timer
 - En hel dag
 - En eller flere overnattinger sammenhengende
 - Ønsker å bestemme lengden selv
20. Ønsker du at samværet skal være under tilsyn?
- Ja

- Nei
- Har ingen formening

21. hvordan opplevde du det siste samværet med barnet ditt?

- Følte meg nedfor, deprimert eller fylt av håpløshet
- Var misfornøyd eller følte meg mislykket
- Var opprørt
- Var fornøyd
- Følte meg glad og lykkelig
- Nøytral

22. Hvordan opplevde du at barnet var under avskjeden av siste samvær?

- Trøtt og sliten
- Utagering eller uregulerte følelser
- Trist og lei seg
- Lettet
- Blid og fornøyd
- Andre reaksjoner
- Likegyldig

23. Hvordan synes du barnet ditt har det nå?

- Trøtt og sliten
- Har en uro
- Sint og irritabel
- Blid og fornøyd

24. hvordan har du hatt det etter barnet ditt flyttet?

- Hatt uro
- Trøtt og sliten
- Dårlig søvn
- Hatt vansker med å slappe av
- Bekymrer meg for mange ting
- Irritabel og/eller sint
- Klandrer meg selv
- Kjenner lettelse
- Fornøyd med situasjonen

25. Ønsker du at barnet ditt skal flytte hjem til deg?

- Ja
- Nei
- Ja, i løpet av de neste 1-2 årene

26. Hvordan opplevde du siste samvær sammenlignet med tidligere samvær?

- Bedre
- Det samme
- Dårligere

27. Hva var det som gjorde at siste samvær opplevdes som dårligere?
Her svarer du med egne ord

28. Hva var det som gjorde at siste samvær opplevdes som bedre?
Her svarer du med egne ord